

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHNSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54092](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54092)

DE SACRAMENTO
POENITENTIAE,
LIBER PRIMVS.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE quatuor sunt controuersiae principales, quas, pro ut Dominus, pro cuius solius gloria scribimus, de-derit, explicabimus. PRIMA est de genere, an videlicet Poenitentia sit Sacramentum proprie dictum, & quae sint eius partes. ALTERA de Contritione, quae prima pars est materialis Poenitentiae. TERTIA de Confessione, quae est pars secunda. QUARTA de Satisfactione, quae est pars tertia.

Sed antequam ad ipsas controuersias accedamus, operepretium esse duximus, tria quaedam praemittere: Quibus auctores de hoc argumento scripserint; quibus imposturis, & mendaciis veritatem inuoluere nitantur aduersarij; & quid nomine Poenitentiae cum apud Latinos, tum apud Hebraeos, & Graecos intelligatur.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

Qui scripserint de Pœnitentia tum Catholicorum tum Hæretici.

SITVR EX CATHOLICIS MULTI DE Pœnitentia egregia volumina reliquerunt. Ac vt à veteribus incipiamus, PRIMVS de Pœnitentia librum integrum scripsit Tertullianus, quem tamen inter Catholicos non numeramus. DEINDE, S. Cyprianus de eodem argumento scripsit tum in serm. 5. de lapsis, tum in libro ad Nouatianum. TERTIO, scripsit Pacianus epistolas tres contra Nouatianos, & Parænesim ad Pœnitentiam: quæ omnia nunc habentur in primo tomo Biblioth. sanctorum Patrum. QUARTO, sanctus Ephrem scripsit librum de Pœnitentia, & alterum de vera Pœnitentia. QUINTO, S. Ambrosius scripsit libros duos de Pœnitentia aduersus Nouatianos. SEXTO, S. Ioannes Chrysostomus scripsit homilias duodecim de Pœnitentia. SEPTIMO, S. Augustinus scripsit homilias duas quæ sunt 27. & 50. in lib. 50. homiliarum. quarum altera sub titulo libri de vtilitate Pœnitentiæ; altera sub titulo libri de Pœnitentiæ medicina, in tomo 9. etiam habentur. OCTAVO, Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum, de Pœnitentiâ proprium tractatum fecit. NONO, Victor Cartennensis in sine volumine scripsit de Pœnitentia. DECIMO, Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. VNDECIMO, Petrus Lombardus, & post eum Theologi Scholastici lib. 4. sentent. dist. 14. & Gratianus, ac post eum Iureconsulti 33. quæst. 3.

Propriè autem aduersus Hæreticos recentiores hi Theologi scripserunt. Thomas Waldensis tomo 2. de Sacramentis, cap. 135. & seq. Ioannes Eckius in homiliis de Sacramentis, & in tribus libris de Pœnitentia. Ioannes Roffensis in refutatione articulorum Lutheri. Albertus Pighius controuersia nona. Petrus à Soto de institutione sacerdotum. Ruardus Tapperus in explicatione articulorum Louaniensium. Ioannes Gropperus in Enchiridio Concilij Coloniensis. Alphonsus à Castro in libris contra Hæreses. Dieghus Payua lib. 8. Orthodoxarum explicationum. Iacobus Latomus in defensione articuli

Aaaaa 5

articuli

culi tertij Louaniensium, & in libro de Confessione secreta; & in altero contra OEcolumpadium. Ioannes Antonius Delfinus lib. 2. de Ecclesia. Marianus Victorius historiam scripsit de Sacramento Confessionis. Hosius Cardinalis in Confessione Polonica, cap. 44. & seq. Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopliæ, cap. 57. & seq. Peresius Aiala in libro de traditionibus, part. 3. Andreas Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum. Ioannes Cochleus in discussione articulorum 11. & 13. Augustanæ Confessionis. Ioannes à Dauentria in refutatione eorundem articulorum. Ioannes Hoffmeisterus in iudicio de iisdem articulis. Alphonsus Viruesius Philippica 9 10. & 11. Ioannes Medina tractatu de Pœnitentia, Confessione, & Satisfactione. Melchior Canus in relectione de Pœnitentia. Chrysofomus Iauellus libro de Philosophia Christiana, parte 5. tract. 5. Tilmannus in libro de Sacramentis, cap. 4.

Iam verò ex Hæreticis nostri temporis, scripsit primus Martinus Lutherus de Pœnitentia in libro de captiuit. Babylon. cap. de Sacramento Pœnitentiæ; in assertionibus articulorum suorum; in disputationibus contra Antinomos. Philippus Melanchthon in Confessione Augustana, & eius Apologia, art. 11. & 12. in locis communibus, tit. de Pœnitentia, Contritione, Confessione, & Satisfactione: & in disputatione quadam de Pœnitentia. Ioannes OEcolumpadius in libro de Confessione. Ioannes Brentius in Confessione Wirtembergensi, & in eius Apologia, & in homiliis de Pœnitentia. Ioannes Calvinus lib. 3. Instit. cap. 4. & lib. 4. cap. 19. Ioannes Wigandus in libro qui inscribitur Methodus doctrinæ Ecclesiæ Mageburgensis, cap. 18. Petrus Palladius in Admonitione de Pœnitentia, & Iustificatione. Dauid Chitraus in sua Catechesi, loco 8. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis Tridentini Concilij ad 14. sess. Theodorus Beza in sua Confessione fidei, cap. 7.

CAPVT

CAPVT II.

*Deteguntur impostura, & mendacia quadam
crassiora Lutheri.*

NUNC vt ad mendacia veniamus: Lutherus in libello quem inscripsit, Aduersus execrabilem Antichristi bullam, de sexto articulo disputans, sic ait: *Lege libros illorum Sophistarum de Pœnitentia, & Videbis eos nec promissionis, nec fidei ullam mentionem facere. Hæc enim partes Pœnitentia & suas omittunt, & solis mortuis contritionibus homines exagitant.* Hæc ibi. Idem repetit his verbis, in libro de captiu. Babyl. cap. de Pœnitentia: *Non hoc contenta Babylonia nostra, fidem quoque, adeo extrinxit, vt impudenti fronte eam negaret necessariam esse in Sacramento isto, immo Antichristica impietate definiret hæresim esse, si fidem necessariam quis esse assereret.*

HÆC impudentissima calumnia non solum refutatur omnibus Catholicorum libris, qui primo loco fidem exigunt in iustificatione adultorum: sed etiam ex ipsomet Luthero secum in eadem pagina intra septem lineas apertissime pugnant. Sic enim ait in libro supra citato aduersus execrabilem Antichristi bullam, & in eadem ipsa pagina: *Hoc ea doctrina egi: pœnitentiam nullius esse momenti, nisi in fide, & charitate fieret; quod ipsimet docent quoque, nisi quod nec quid fides, nec quid charitas sit, aut sciunt, aut docent.* Hæc ibi.

SECUNDO, idem Lutherus in eodem libro de captiu. Babyl. cap. de Pœnitentia: *Principio, inquit, Contritionem sic docuerunt, vt eam fide promissionis priorem facerent, & longè viliorem, vt quæ non esset fidei opus, sed meritum: immo non memorantur eam. Et infra: His audaciores, & peiores finxerunt quædam attritionem, quæ virtute Clauium, quam ignorant, fieret Contritio: eam donant impiis, & incredulis, vt sic vniuersa Contritio aboleretur. O iram Dei insustentabilem. Hæc in Ecclesia Christi doceri? Hæc ille.*

AT HÆC omnia impostura, & calumniæ sunt. Nemo enim Catholicorum Contritionem priorem esse fide, neque ipsam etiam attritionem nisi fide præcedente vilo modo haberi posse docuit: fidem autem ira certi sumus donum esse
Dei,

Dei, vt neque Contritione, quæ ex fide nascitur, neque vlllo alio opere, tanquam ex merito acquiri posse constanter doceamus. Neque Lutherus vllum notare potuit auctorem ex nostris, id est, Catholicum, qui ea scripserit, aduersus quæ ipse aded tragicè vociferatur. Sed video vnde occasionem acceperit calumniandi: *fidem enim nouus iste Apostolus longè aliter definit, quàm in epist. ad Hebræos B. Paulus definit, & quàm acceperit hætenus Catholica Christi Ecclesia.* Quia igitur inanem illam persuasionem, qua Lutherani iubent vnumquemque firmissimè credere, sibi à Deo remissa esse peccata, nos Catholici non agnoscimus, ac ne fidei quidem Catholicæ nomine dignamur; Lutherus vt simplicibus imponat, nos fidem simpliciter à Contritione separare, atque aded de medio tollere calumniatur. At nos non fidem Christi, sed hæresim Lutheri minimè necessariam ad Contritionem esse contendimus.

TERTIO, idem Lutherus in 4. disputatione aduersus Antinomos propositione 3. docet, apud Catholicos pœnitentem oportere esse incertum de remissione peccatorum. Et in eadem disputatione, propositione 9. affirmat Papistas cogere homines vt diffidat an Christus pro illorum peccatis sit mortuus. Et in serm. de Eucharistia, quem habuit anno XXVI. dicit, summè erratum esse; quòd nemo hætenus rationem Absolutionis habuerit, quòd videlicet non certò crediderint se absolutos.

Vbi est aliquid breuiter OBSERVANDVM, vt fundamentum harum calumniarum faciliùs detegatur. Cùm tria concurrant ad remissionem peccatorum; Christi meritum, virtus Sacramenti, & propria dispositio per ipsam pœnitentiam, quæ sine actu fidei, aliarumque virtutum haberi non potest: Catholici homines aded non dubitant de Christi merito, & Sacramenti virtute, vt hæreticos censeant qui Christum non pro omnibus mortuum, aut eius mortem non ad omnia omnium hominum peccata delenda sufficere, aut Sacramenti virtutem inefficacem, incertamue esse disputare ausi fuerint. De propria dispositione, an ea sit qualis requiritur, non immeritò ambigi posse docet. Quod quidem ipsi etiam Lutherani fateri coguntur: nam fidem, & pœnitentiam requiri non negant: posse autem falli hominem in sua fide ac pœnitentia
discer-

discernenda, concedunt. Sic enim Lutherus loquitur in serm. de Baptismo habito anno M. D. XXXV. *Vt Baptismus certus sit in nobis, idè non fundat eum Deus supra fidem nostram, cum illa possit incerta, & falsa esse, sed supra verbum & institutionem suam.* Et Ioannes Calvinus lib. 3. Instit. cap. 2. §. 10. de iis loquens, qui fidem se habere existimant, cum tamen non habeant: *Tot Vanitatis, inquit, recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisis obiectum est, & se ipsum sepe fallat. At verò qui talibus fidei simulachris gloriantur, intelligant diabolis nihilo se in hac parte præcellere.* Hæc illè.

Lutherus igitur, vt etiam Lutherani passim, cum intelligant Catholicos de consequutione remissionis peccatorum interdum non sine causa dubitare ob indispositionem propriam; mira fraude, quod est vnius causæ, ad aliam transferunt, & impudenter nobis affingunt, quod de mortis Christi precio, aut de Sacramenti virtute, & efficacia dubitemus. Accedit, quod Catholici non docent oportere pœnitentes (vt Lutherus mentitur) esse incertos de remissione peccatorum, quin potius hortantur, vt ita viuant, & ea diligentia, eoque studio Sacramentum percipiant, vt certò confidere possint sibi remissa esse peccata, & testimonio pacatæ conscientiæ iucundissimè perfruantur.

Sed duo sunt quæ Catholici docent, & in quibus ab aduersariis dissidemus. **A L T E R V M**, certitudinem quam de remissione peccatorum habere possumus, & plurimi fidelium post Sacramenta percepta habent, non esse certitudinem fidei Catholicæ, sed moralem & humanâ, nec tam fidei, quam fiducia. **A L T E R V M**, eos, qui hac certitudine carent, & ob suâ infirmitatem metuunt ne fortè Sacramenti fructum nõ perciperint, non esse propterea inter infideles & impios numerandos; neque idè inutiliter Sacramenta percipere, qui timent ne fortè inutiliter Sacramenta percipiant.

Aduersarij verò non minus certò credere iubent eos, quibus Sacramenta ministrant, sibi remissa esse peccata, quam Christum Deum esse, & eadem de causa qui de sua iustificatione dubitant, impios & infideles iudicant: in quo apertissimè falluntur. Nam etiam si ex verbo Deo certi simus, omnibus illis remitti peccata, qui vt oportet ad Pœnitentiæ Sacramen-

mentum accedunt, dicente Domino: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Ioan. 20. hunc tamen aut illum hominem, ut oportet, ad Sacramentum accedere, ex verbo Dei colligi non potest, sed ex humanis tantum coniecturis, ac signis, proinde ad fidem Catholicam & diuinam, quæ verbo Dei nititur, id pertinere nullo modo potest.

QVARTO, idem Lutherus in libro de Missa priuata edito anno XXXIV. scribit plerosque Catholicorum horribili, & Satânica impudentia iam rursus docere, Christum tantum satisfecisse pro peccato originali: pro actualibus autem nos ipsos satisfacere oportere, & ita ex Christianis nos iam fieri Turcas & Ethnicos, consputato Christo. Idem in præfatione commentariorum in epist. ad Galat. anno XXXV. longius progreditur: dicit enim à Catholicis minoris Christum æstimari, quàm à Iudæis; cum Iudæi Christum habeant pro latrone meritò in cruce suspenso: Catholici autem (ut ipse meretur) Christum habeant pro fabula, & tanquam aliquod fictum numen apud Gentiles.

MENDACIVM hoc tam est crassum, & manifestum, ut nulla refutatione indigeat. Catholici enim Satisfactionem non ad ipsa peccata actualia delenda referunt, nisi fortè per modum dispositionis; sed ad pœnas temporales, quas diuina sapientia remanere voluit remissa culpa: porro culpas ipsas actuales Catholici omnes per Sacramentum Pœnitentiæ, quæ vim habet ex Christi sanguine, purgari affirmant. Id quod neque Lutherus ipse ignorare potuit: nam in disputatione Philippi de partibus Pœnitentiæ, cui Lutherus epistolam laudatoriam præfixit, ita habet propositio 10. *Rectè fatentur aduersarij quòd Satisfactiones non mereantur remissionem culpe*, & idem repetit Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ in art. de Confessione, & Satisfactione. Adde, quòd non solum Catholici docent, Christum satisfecisse pro culpis omnibus, sed etiam pro omnibus pœnis: ceterum Christi satisfactionem non eodem modo nobis applicari pro culpa originali, & pro actuali; neque eodem modo pro pœna æterna, & pro temporali, ut infra suo loco explicabimus.

QVINTO, idem Lutherus in commentario epistolæ ad Galatas, in illa verba 2. capituli: *Si enim quæ destruxi, iterum*
ædifi-

edifico, &c. scribit Catholicos in Confessionis Sacramento nullam mentionem facere meriti Christi, sed inculcare tantum humanas satisfactions: id quod probat ex forma Absolutionis, qua vtuntur religiosiores Papistæ.

SED hoc mendacium non opinor Lutherum vigilando, sed dormiendo scripsisse: nam in ipsa forma Absolutionis, quam eo loco ponit, & quam etiam ex Luthero Tilmanus Heshusius recitat. in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, loco 9. num. 57. prima verba sunt hæc: *Meritum passionis Christi, & meritum B. Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, &c.*

SEXTO, idem Lutherus in captiuit. Babyl. cap. de Sacramento Pœnitentiæ, in ipso principio sic ait: *Primum huius Sacramenti, & capitale malum est, quod Sacramentum ipsum in totum aboleuerunt, ne Vestigio quidem eius relicto.*

AT si ita esset, vt Lutherus hoc loco dicit, certè non existimarent Catholici ex Lutheri sententia, septem esse Sacramenta: non enim septem esse possunt si vnum dematur. Idem autem Lutherus in ipso principio eiusdem libri de captiuit. Babylon. cum dicit, neganda sibi esse septem Sacramenta, & tantum tria pro tempore ponenda, satis apertè significat apud Catholicos septem Sacramenta communiter numerari.

SEPTIMO, idem Lutherus in libro aduersus Papatum Romæ fundatum, quem edidit anno XLV. vno anno videlicet antequam de hac vita migraret, ita impudenter mentitur, & obscenè, ac petulanter loquitur, vt mirum sit ab ipsis suis hominibus non pro scurra potius, quàm pro Euangelista habitum. Audacter scribit Papam dicere: *Nemo extra me, meas Clauas, & Missas, potest opem ferre: Christus & fides hic nihil possunt conferre.* Item: *Christus est ebrius, stolidus, fatuus, & oblitus quantam potestatem ligandi cum Clauibus mihi tradiderit.* Item: *Qui non adorât Ventris mei crepitus, peccatum mortale committit, & dignus est inferno.* Ibidem seriò affirmat, Papam & omnes qui illi adhærent, quos rudes, & stupidos, ac sceleratos afinos vocat, nihil omninò scire in sacris literis, nihil nosse de Deo, de Christo, de Baptismo, de Eucharistia, de Clauibus, de bonis operibus: & extra dubitationem esse dicit, nullum Catholicorum scire vnum

vnum ex decem Præceptis, vel vnam petitionem orationis Dominicæ, vel aliquem articulum Symboli; immò neque ordinem Decalogi posse recensere, quæ apud suos Lutheranos etiam pueris quinque annorum notissima sint.

HÆC SI refellere velim, iniuriam faciam vel ipsis Lutheranis, quasi eos tam hebetes, & tardos esse censeam, vt hæc tam splendida mendacia sibi persuaderi passi fuerint.

OCTAVO, idem Lutherus in articulis Smalcaldicis, quos anno M. D. XXXVII. collegit, & in conuentu suorum promulgauit, in 3. parte, tit. de falsa Pœnitentia Papistarum, præter alia multa mendacia, quibus titulus ille scætet, Catholicis imponit, quòd doceant eos qui rectè Pœnitentiam agunt, mereri remissionem peccatorum. Item addit, apud Catholicos, nullam fieri Christi, aut fidei mentionem, sed sperare vnumquemque se propriis operibus abolere omnia peccata coram Deo: item Contritionem Catholicorum, esse fictam & simulatam cogitationem peccatorum ex propriis viribus profectam sine fide, & sine cognitione Christi.

HÆC ET similia, quæ eo loco sæpiùs repetuntur, & inculantur, tantùm abest vt pro nostris agnoscamus, vt ea in Pelagianis Hæreticis profusè damnemus. Sed, vt sæpe dixi, facile est sine teste quidlibet asserere, & procliue, ac familiare Hæreticis mentiri.

CAPVT III.

Calumnia & mendacia Melanchthonis.

HILIPPVS Melanchthon Confessionis, & Apologiae auctor, & Cōfessionistarum quasi proprius parens, vt locum hunc de Pœnitentia præter ceteros diligenter muniret, varijs imposturis, & calumniis fucandum censuit: ac primùm in ipsa Confessione Augustana artic. 12. mentitur, Catholicos non docere remissionem peccatorum per fidem contingere, sed per nostram dilectionem, & opera; & satisfactiones esse necessarias ad redimendas pœnas æternas.

Sed operæpretium erit audire, quàm variè hoc mēdacium in variis editionibus expresserint. Nam in ipsa Confessione quam anno M. D. XXX. Imperatori Carolo exhibuerunt, ita
legi-

legimus: Reiciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed iubent nos mereri gratiam per satisfactiones nostras. In editione autem Wittembergensi anno M. D. XXXI. ita mutârunt: Reiciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem, & opera. Reiciuntur & isti, qui Canonicas satisfactiones docēt necessarias esse ad redimendas pœnas æternas, aut pœnas Purgatorij. In editione anni M. D. XL. ita posuerunt: Damnant & illos, qui non docent remissionem peccatorum per fidem gratis propter Christum contingere: sed contentunt remissionem peccatorum contingere propter dignitatem Contritionis, Dilectionis, aut aliorum operum; & iubent dubitare conscientias in Pœnitentia, an consequantur remissionem peccatorum, & affirmant hanc dubitationem non esse peccatum, &c. Eadem Confessio in articulo de Confessione, qui est inter eos de abusibus, in editione anni XXXI. Antea, inquit, immodicè extollebantur satisfactiones, fides verò, & meriti Christi, ac iustitia fidei nulla fiebat mentio. Et in editione anni XL. Nusquam, inquit Confessio, quidquam certè docent quomodo contingat remissio peccatorum: de fide prorsus est altissimum silentium, immo iubent perpetuo dubitare de remissione peccatorum. Et infra: Docti, inter Catholicos scilicet, fingunt per satisfactiones compensari æternam mortem: indocti putabant his operibus emi remissionem culpa.

Iam verò idem Philippus in Apologia ad art. 12. tot fraudes, & imposturas congeffit, vt difficile sit vel numerum inire: quarum tamen partem aliquam refutauimus in eo libello, quem inscripsimus Iudicium de libro Concordiæ Lutheranorum. Sed vnum est mendacium tum in Confess. in art. de Confessione, editionis anni M. D. XL. tum in Apologia ad articulum de Pœnitentia, quod nullo modo præterire possum. Gloriatum Philippus maximam huic loco à suis esse lucem allatam. In Confessione sic loquitur: Fuit obruta ingenti acervo inutilium ac malarum opinionum, simplex doctrina de Pœnitentia. Et paulò post: Ideò huic articulo maxime studuerunt nostri lumen adferre, quem quidem ita patefecerunt, atque illustrauerunt, vt etiam aduersarij saniores fateantur hac in re bene meritos esse de Ecclesia. In Apologia verò hæc

B b b b b

addit;

addit: Omnes, inquit, boni Viri omnium ordinum, ac Theologici ordinis etiam, haud dubiè fatentur, ante Lutheri scripta confusissimam fuisse doctrinam Pœnitentiæ. Exstant libri Sententiariorum, & ubi sunt infinita quæstiones, quas nulli Theologi nunquam satis explicare potuerunt: populus neque rei summam complecti potuit, nec videre qua præcipuè requirerentur in Pœnitentiâ, & ubi quærenda esset pax conscientiæ. Prodeat nobis aliquis ex aduersariis, qui dicat quâdo fiat remissio peccatorum: Bone Deus, quanta tenebra sunt. Dubitant Virum in Attritione, vel in Contritione fiat remissio peccatorum. Et infra: Nos igitur, ut explicaremus piæ conscientias ex his labyrinthis Sophistarum, constituimus duas partes Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, & Fidem, &c.

AT NOS contrâ verissimè dicere possumus, ante Lutheri defectionem, & scripta illa contentiosa, planissimam fuisse doctrinam de Pœnitentiâ, si ea spectentur, quæ ad hoc Sacramentum cum fructu suscipiendum & ministrandum pertinent, quæ sola à populo, & sacerdotibus communiter scire necesse est. Sciebant enim, & fatebantur omnes, Pœnitentiâ Sacramentum esse; neque de ea re vlla controuersia erat. Sciebant quo tempore necesse esset Pœnitentiâ agere, atque ad hoc Sacramentum accedere. Sciebant quid esset agendum, ut Sacramentum hoc vtiliter perciperetur, nimirum dolendum esse de peccato præterito, & propositum concipiendum vitæ melioris; confitenda sacerdoti omnia peccata mortalia, quæ ad mentem post examen venirent: multam denique subeundam, quam sacerdos imposuisset. Sciebant per Absolutionem remitti peccata, Deo nimirum Christi merita per sacerdotum ministerium applicante: idque gratis, non ob meritum vel dignitatem Contritionis, nedum Attritionis, ut mendacissimè Aduersarij nobis imponunt. Sciebant denique à quo Pœnitentiæ Sacramentum petere deberent, à proprio videlicet animarum suarum Pastore, vel certè ab eo, qui à communi Pastore totius Ecclesiæ ad id munus facultatem haberet. Hæc omnia, & nota erant omnibus, & extra controuersiam posita, & ad populi instructionem in Catechismis, aliisque communibus libris passim inueniebantur.

Quod

Quòd si præterea quædam subtilius à Theologis disputa-
bantur in scholis de Pœnitentiæ Sacramento, ea nihil populû
fidem impediabant, quemadmodum nec disputationes de
Trinitate, de Incarnatione, de peccato originis, aliisque fidei
nostræ mysteriis impedimento sunt plebi, quo minùs simpli-
cem Symboli fidem ex concionibus, & Catechismis haurire
possint.

At post Lutheri scripta & concertationes, ita confusa &
obscurata sunt omnia, vt nihil certi iam habeant Lutherani
de præcipuis capitibus doctrinæ de Pœnitentiâ, vt mirum nõ
sit, disputationes subtiliores Scholasticorum apud eos ces-
sasse, cum in primis elementis, & iis, quæ ab ipso etiam po-
pulo cognosci debent, nondum conuenire potuerint. Con-
tendunt enim adhuc, sitne vllum Pœnitentiæ Sacramētum;
an sit retinenda priuata Confessio; quæ peccata sint confiten-
da necessariò; quo tempore sit facienda Confessio; cui sit fa-
cienda; & num etiam foemina, ac pueri possint absoluere; Fi-
desne Contritionem, an Contritio Fidem præcedere debeat.
Nam Lutherus in captiuit. Babyl. cap. de Pœnitentiâ, tragicè
vociferatur in eos, qui Contritionem Fide priorem faciunt,
quique eam impiis, & infidelibus tribuunt: O iram, inquit,
Dei insustentabilem. Hæcine in Ecclesia Christi doceri? & ta-
men Confessio Augustana art. 12. qui est de Pœnitentiâ, & in
artic. de Confessione, & Apologia ad art. 12. disertis verbis do-
cèt, Contritionem præcedere, Fidem autem subsequi; ex quo
sequitur, vt Contritio nunquam nisi in impiis, & infidelibus
reperiatur. Ita in re primaria pugnat Confessio, quæ est Lu-
theranis loco noui cuiusdam Euangelij, cum ipso Lutero,
qui est iisdem loco noui cuiusdam Euangelistæ. Sed his omis-
sis, pergamus ad cetera.

Idem Philippus in disputatione de Pœnitentiâ, propof. 7.
sic ait: Stultè, & impiè docuerunt Scholastici, peccata remitti
per Contritionem sine fide. Et propof. 11. Tota, inquit, doctri-
na de Pœnitentiâ apud Scholasticos, plena est errorum, &
impietatis, quia omittunt caput negotij, videlicet fidem,
quia non docent hominem fide accipere remissionem pecca-
torum. Idem in alia disputatione contra articul. Louanienteses
propof. 9. Detrahunt, inquit, gloria Christi, quando dicunt
remitti peccata propter nostra merita, non propter Christum.

Et propof. seq. *Hunc tetrum errorem, quo deletur præcipuus articulus fidei; Credo remissionem peccatorum, impiè defendunt Louanienses in suo decreto. Idem in Locis communibus vltimò editis, tit. de Confess. Monachi, inquit, finxerunt enumerationem peccatorum in Confessione esse cultum, & meritoriam remissionis.*

HÆC OMNIA mendacia sunt, neq; alio testimonio probari possunt, nisi quia Luthero libuit ea confingere: quod enim ille dixit, pro vero habendum, & sæpiùs repetendum est, licet alioqui falsissimum sit.

Denique in locis communibus editis anno M. D. XXII. cum primicias spiritus Lutherici se habere gloriaretur Philippus, mendaciis & imposturis contemptum addebat antiquissimi, & celeberrimi Concilij œcumenici Nicæni: sic enim scripsit in eo lib. tit. de humanis legibus: *In Synodo Nicæna constituta sunt quadam Pœnitentiæ forma: non pronuncio quo spiritu decreuerint Patres: at & video bonam Euægelij partem, immò & vim germanam Euægelij obscuratam esse ea traditione; nam inde primùm nata sunt satisfactiones. Et infra: Porro nostrorum temporum Theologastri sequenti præscam traditionem Synodi Nicæna, fecerunt ex satisfactionibus partem Pœnitentiæ; quo errore planè non est alius nocentior.* Hæc ille.

IN QUIBUS verbis tria mihi animaduertenda esse videntur. PRIMO, incredibilis audacia huius hominis, qui cum eo tempore iuuenis esset, & sacras literas vix attingisset, in scholis Grammaticorum tantùm versari solitus; tamen iam spiritu hæretico ebrius, pronunciare ausus sit, à Nicæna generali Synodo omnium antiquissima, & sanctissima, vim germanam Euægelij esse obscuratam.

SECUNDO, incitiam intolerabilis in eo, qui se censorem Nicænae Synodi profitebatur: neque enim verum est, ex Concilio Nicæno primùm natas esse satisfactiones, cum Concilium Neocæsariense, & Ancyranum, quæ sunt Nicæno vetustiora, plena sint Canonibus pœnitentialibus: & sancti Cypriani fermo de lapsis, ac Tertulliani liber de Pœnitentia (ut alios nunc omittam) nihil ferè aliud sonent nisi satisfactiones. Floruisse autem S. Cyprianum annis circiter octoginta, & Tertullianum annis plus centum ante Synodum Nicænam, nemo inficiari potest.

TERTIO,

TERTIO, admirabilis inconstantia. Nam cùm doctrinam nostram de Pœnitentia, quam oppugnant, passim nouam esse clamitent, & Papistarum commenta appellare soleant: hîc Philippus affirmare non dubitauit, Theologastros nostri temporis in eo quod Satisfactionem partem pœnitentiæ fecerunt, sequutos esse Patres Synodi Nicænæ. Quod si ita est, antiquissimam fateri oportet Catholicorum doctrinam: nouam autem, quæ illi repugnat, Lutheranorum.

CAPVT IV.

Calumnia, & mendacia Tilemani Heshusij.

TILEMANVS Heshusius, qui se Episcopum Sambiensem scribit, cùm animaduerneret multis iam annis Catholicos protestari, mendacia plurima à Lutherò, Philippo, ceterisque sectariis esse conficta, vt doctrinam Catholicam, quam solidis rationibus confutare non poterant, imposturis saltè odiosam facerent: consilium cœpit indicandi auctores eorū omnium errorum, qui nobis à Lutheranis obiiciuntur, vt auctoribus nostrarū sententiarum conspectis atque agnitis, desineremus aliquando Lutheranos tot mendaciorum, & calumniarum reos facere. Itaque librum scripsit de sexcentis erroribus, quos Romana Ecclesia contra Dei verbum furenter defendit: de quo libro in aliis locis non pauca diximus.

Nunc inspiciemus solum locum nonum, qui est de Pœnitentia. In eo loco errores tres & octoginta numerauit Heshusius, quos de Pœnitentia à Catholicis affirmari contendit. SED in his non inueniuntur, qui à Lutherò, & Philippo passim nobis obiiciebantur, vt, quòd fidem excludamus à Sacramento Pœnitentiæ, quòd gratiam propriis meritis acquiramus, & alia id genus: non igitur indicauit auctores eorum errorum, quos nobis falsò, & per summam impudentiam imponi contendimus. Deinde in erroribus quos Tilemanus enumerat, multi sunt nobis communes cum Lutheranis, qui certè aut errores non erunt, aut Lutherani cum Papistis errabunt, vel etiam Papistæ dici poterunt: multi sunt item ad ver-

bum deprompti ex libris veterum, ac sanctissimorum Patrū, qui ante mille annos floruerunt, qui debent similiter aut expungi ex catalogo illo errorum, aut certè efficietur, veteres illos sanctissimosque Patres fuisse Papistas, & proinde Papistarum Ecclesiam, antiquam illam & veram esse Ecclesiam, quæ ante annos mille florebat. Sunt etiam nō pauci, qui sententias ad eò veras comprehendunt, vt necesse omninò fuerit, vel Heshusium non intellexisse Catholicorum sententiā, aut studiosè ineptire, ne dicam insanire voluisse. Sunt denique plurimi, qui manifestas calumnias, & mendacia continent. His autem omnibus de numero illo detractis, ad exiguum sanè reduceretur cumulum ille ingens acervus errorum.

Exempla PRIM I generis hæc esse possunt. OCTAVVS error apud Heshusium est, quod in Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 1. Catholici asserāt, Pœnitentiā ante Christi aduentum Sacramentum non fuisse, neq; etiam post illius aduentum cuiquam esse ante Baptismum. IN HAC certè sententiā nobiscum Lutherani conveniūt omnes: neque enim Lutherus, aut ullus ynquam Lutheranus docuit Pœnitentiā Sacramentum esse, cū agitur ante Baptismum, aut in veteri Testamento vllum fuisse Sacramentum propriè dictum Pœnitentiæ.

Error LIV. ab Heshusio notatur, quod idem Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 6. doceat, etiam eos sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per Spiritus sancti virtutem in Ordinatione collatam, tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere. HÆC SENTENTIA ita est communis Catholicis cum Lutheranis, vt in ipsa Confessione Augustana art. 8. damnentur Donatistæ & similes, qui negabant ministerium malorum in Sacramentis esse vtile, atque efficax: & ibidem apertè asseratur, Sacramenta propter Ordinationem, & mandatum Christi efficacia esse, etiam si per malos exhibeantur. Vel igitur Heshusius errorem illum expungat, vel se vt Donatistam ab ipsa Augustana Confessione damnatum esse fateatur.

Error LXXIV. ponitur ab Heshusio, quod pro peccato originali non debeat fieri satisfactio: cuius erroris auctorem citat S. Thomam 4. distinctione decima sexta, quæstione prima, articulo secundo. AT QVIS ynquam Lutheranus non
idem

idem sensit? qui Satisfactionem vniuersè de medio tollunt, an credibile est eos admissuros Satisfactionem ad expiandum originale peccatum?

Iam SECUNDI generis hæc erunt exempla. PRIMVS error esse dicitur, quòd Pœnitentia sit præterita peccata plangere, & plangenda non admittere. QVÆ VERBA apud sanctum Gregorium leguntur homil. 34. in Euangelia, & citantur similia nomine S. Ambrosij à Gratiano, can. Ecce nunc. de Pœnitent. dist. 1. quare si iste error Papistarum est, vt Heshusius dicit, Gregorius, & Ambrosius Papistæ, atque adèd Lutheranorum aduersarij erunt.

TERTIVS error apud Heshusium hic est: *Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri.* AT HÆC ipsa verba S. Hieronymi sunt in epistola ad Pammachium & Oceanum, de erroribus Origenis, & similem sententiam idem auctor habet in epistol. ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum, & in cap. 3. Isaia. Vides igitur Lector, quàm antiquum, ac nobilem Papistam nobis concedat Heshusius, quem sexcentis Lutheris optimo iure anteferre possumus.

Error XV. est, quòd Pœnitentiam esse dicamus Baptismū laboriosum, quodque in Tridentino Concilio, sess. 14. cap. 2. asserant Patres, ad vitæ nouitatem per Sacramentum Pœnitentiæ non sine magnis fletibus & laboribus perueniri. ATQV I hæc sententia non vnus, aut alterius, sed omnium penè veterum scriptorum est, vt non possit hic error Papistarū dici, nisi omnes illi sanctissimi, atque antiquissimi Patres Papistæ concedantur fuisse. Nam qui ita comparant Pœnitentiam cum Baptismo vt tabulam naufragij cum nauigio integro, satis apertè indicant, Pœnitentiam Baptismum esse laboriosum. Sed præter Hieronymum in eandem sententiam scribunt sanctus Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Pacianus, Ambrosius, Theodoretus, Damascenus, & alij, quorum testimonia cap. 12. infra citantur.

Error XXVIII. est, dolorem ex Contritione susceptum adèd vehementem, acrem, & intensum esse oportere, vt doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferri-

que possit. HANC VERO sententiam non solum Catechismus Romanus, quæ Heshusius citat, sed etiam sanctissimus, & doctissimus Martyr CYPRIANVS habet: sic enim scribit in serm. de lapsis, extremo: *Quàm magna deliquimus, tam granditer desleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non desit; Pœnitentia crimine minor non sit.*

Error XL. est, quòd confessio à morte liberet, Paradisum aperiat, & spem salutis tribuat: cuius erroris auctorem facit Heshusius Petrum Lombardum lib. 4. Sentent. distin. 17. AT VERBA, quæ Lombardus loquitur, non ipse sibi finxit, sed ex Ambrosio citauit in sermone quodam de Quadragesima. Atque hæc de secundo genere.

TERTII generis exempla hæc esse poterunt. QUINTVM errorem esse dicit, quòd Pœnitentiæ Sacramentum consistat essentialiter in actu eius qui sanctificatur: quam sententiam Catholici sic intelligunt, vt velint Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quas partes materiales Sacramenti huius appellant, in actione pœnitentis consistere. QVOD QVIDEM verum esse, nemo sobrius negabit: cuius enim actio esse potest dolere, confiteri, satisfacere, nisi eius qui dolet, confiteretur, satisfacit? SEXTVM errorem esse dicit, quòd Pœnitentia secundum habitum debeat esse perpetua, secundum actum non item. HANC VERO sententiam quis neget, si eam intelligat? nec enim Pœnitentiæ actu agere dum dormimus possumus (vt varia negocia, quæ Pœnitentiæ actionem impediunt, nunc omittam) proinde perpetuò illam agere minimè possumus: habitu autem promptos, ac paratos ad Pœnitentiæ agendam si res postulet, esse nos debere, ac posse, quis vnquam inficiatus est?

XIII. Errorem esse dicit, quòd fides non sit pars Pœnitentiæ, sed eam accedat. ET HANC sententiam, si per fidem intelligatur id quod Catholici intelligunt, firmus videlicet assensus ad ea omnia, quæ Deus verbo suo reuelare dignatus est, nec Lutherani, nec vlli omninò homines negare poterunt. Nisi enim quis Deum, peccatum, Iudicium, & alia id genus esse certò credat, fieri non potest vt ad Pœnitentiæ adducatur: quare nisi fides præcedat, Pœnitentia nunquam subsequetur.

XIV. Errorem numerat, quòd duplex sit dolor in Contritione, vnus rationalis, alter sensualis, quodque prior necessario ad Contritionem requiratur, posterior non item. ET HIC quæ dubitatio fingi potest? Negabit Tilemanus hominem & mente, & carne dolorem posse concipere? at si id neget, angelum, vel beluam, non hominem dabit. Negabit dolorem illum qui mente concipitur, sine dolore sensibili atque externo esse posse? at quàm sæpe experimur ipsi in nobis, cum rem aliquam grauissimè animo auersemur, eiusq; nos valde pœniteat; tamen lachrymam vnã nos ipsos à nobis impetrare non posse? quis verò Christianus ambigat, ad peccati detestationem, cor contritum, & spiritum contribulatum, etiam sine corporalibus lachrymis posse sufficere?

XXV. Errorem facit, quòd perfectam Contritionem esse oportere dicamus, & tantum dolorem ex peccatis concipiendum, vt maior nequeat cogitari. cuius erroris auctorem facit Catechismum Romanum. SED fallitur Heshusius: non enim sententiæ illius Catechismus Romanus, sed Spiritus sanctus est auctor, qui cum & Moïsi, & Christi ipsius ore tam sæpe testatus sit, Deum tota mente, toto corde, atque omnibus viribus, id est, summo, & sincerissimo amore diligendum esse, vt nihil ei vel anteponamus, vel adæquemus: certè simul etiam nos admonuisse censendus est, vt de peccatis in Deum admisis, toto corde, tota mente, atque omnibus viribus doleamus; neque ob vllius boni creati iacturam maiori, aut æquali dolore afficiamur (amor enim doloris mensura est) nisi fortè Heshusio videatur maiorem esse dolorem ex pecuniæ amissione, quàm ex Dei offensione concipiendum. Sed venio ad exempla VLTIMI generis, id est, ad calumnias, & mendacia.

In errore XII. notat ex CATECHISMO ROMANO haberi, quod vi, & efficientia Sacramenti Pœnitentiæ, quod consistit in actu externo hominis, sanguis Christi nostra peccata abluat, hoc est, sanguis Christi accipiat vim suam ab actu hominis; quæ est horrenda blasphemia. AT horrenda porius impudentia mentientis Heshusij, quàm vlla Catechismi blasphemia hoc loco reperietur. Id enim solùm Catechismus docet, vi Sacramenti, vt diuini cuiusdam instrumenti, Christi sanguinem ad nos deriuari, quo peccata purgentur: non autem (vt mentitur Heshusius) Christi sanguinem vim suam à

B b b b s Sacra-

Sacramentis accipere, id enim nullus vnquam neque scripsit, neque somniauit Catholicorum. Hæc autem sunt verba Catechismi, quæ citantur etiam ab Aduersario: *Cum nemo salutem nisi per Christum, eiusq; passionis beneficium consequi possit, consentaneum, nobisq; vtilissimum fuit eiusmodi Sacramentum institui, cuius vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post Baptismum admissa elueret.* Quo loco non significat Catechismus, vi & efficientia Sacramenti, Christi sanguinem peccata eluere: sed Christi sanguinem, qui solus peccata nostra eluere potest, vi, & efficientia Sacramenti ad nos defluere. Ex quo non magis sequitur, Christi sanguinem à Sacramento vim eluendi peccata accipere, quam sequatur, aquam vim humectandi à canali accipere, quia per canalem descendit: vel certè lucernam lucendi vim mutuari à candelabro, quia per candelabrum defertur ad aulam.

In errore XIX. notat, ex Gratiano & Longobardo, semel tantum Pœnitentiam agi posse. *SE D* more suo impostorem agit. Nam Gratianus dist. 2. & 3. de Pœnitentia, & Longobardus lib. 4. Sentent. dist. 14. proferunt varia Patrum testimonia, quæ in specie contraria esse videntur, cum alia semel tantum Pœnitentiam agi, alia sæpius iterari posse concedant: sed iidem auctores Patrum dicta conciliant, ac docent Pœnitentiam solennem non nisi semel, priuam sæpius concedi solitam. Heshusius autem vt simplicibus imponat, quæ auctores illi pro vna parte quæstionis adducunt, ita citat, ac si ea sententia omnium Catholicorum esset.

In errore XXIV. Catechismum Romanum, & Tapperum reprehendit quod afferant, Contritionem non esse opus Spiritus sancti, sed actum voluntatis, vi liberi arbitrij elicatum. Hic verò audacissimum impostorem agit: vbi enim, quæso, in toto Catechismo, aut in omnibus Tapperi libris inuenitur illa negatio, non esse Contritionem opus Spiritus sancti? Dicunt quidem auctor Catechismi & Tapperus, Contritionem esse actum voluntatis, seu liberi arbitrij (quod solum Heshusius citat, & verissimum est) sed actum esse solum liberi arbitrij, aut non esse simul Spiritus sancti donum, non dicunt. Et puerilis est illa Heshusij Dialectica; Contritio est actus voluntatis, non igitur est opus Spiritus sancti; quasi non possit idem opus à Deo simul, & à nostra voluntate fieri. S. A V G V.

STINVS lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 3. differens de actibus credendi & amandi: *Vtrumque, inquit, nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & vtrumque datum est, propter Spiritum fidei, & charitatis.*

In errore LVII. cuius auctorem Heshufius inuenire non potuit, hæc verba habetur: *Docent absolutionem peccatorum non tantum in nomine Iesu Christi debere fieri, sed & B. Mariæ, & omnium Sanctorum, & nostrorum etiam operum: Unde est hac communis, & blasphemia plena forma Absolutionis, qua in Monasteriis sunt vsi. [Meritum passionis Domini nostri Iesu Christi, & B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, meritum Ordinis, & grauiamen Religionis, humilitas Confessionis, Contritio cordis, bona opera, qua fecisti & facies pro amore Domini nostri Iesu Christi, cedant tibi in remissionem peccatorum, in augmentum meriti & gratiæ, & in præmium vitæ æternæ, Amen.]*

HÆC ad verbum recitare volui, vt impudentia Hæreticorum, & mentiendi libido omnibus innotesceret: nam nec protulit, nec proferre potuit noster Heshufius vllum Catholicum auctore, qui hæc verba pro forma Absolutionis agnosceret. Forma enim vera, qua Catholici omnes vtuntur, illa verba sunt: *Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* in qua forma nulla mentio fit B. Virginis Mariæ, aut Sanctorum ceterorum, sed solius Dei, cuius est proprium, per se aut per Ministros suos, peccata remittere. Hanc autem esse formam Absolutionis, partim ex Conciliis, Tridentino & Florentino, & omnibus auctoribus, qui de iis rebus tractant, partim ex ipsa Ecclesiæ consuetudine, omnes norunt. Porro illa, quæ citat Heshufius, non forma Absolutionis, sed pia quædam precatio est, quam adhibere nonnulli solent post Absolutionem à peccatis datam. Neq; absurdè precamur iuari ad pœnæ, quæ ex peccato relinquitur, remissionem, nec non ad gratiæ incrementum, & vitam æternam consequendam, meritis Christi, sanctissimæ Deiparæ, omnium beatorum cum Christo regnantium, & nostris etiam propriis operibus ac laboribus, cum omnia suo modo prodesse valeant.

Sed iam de Heshufio satis diximus: neq; enim omnia excutere, sed quædam solùm exempli causa in medium adducere propositum fuerat.

CAPVT

CAPVT V.

Calumnia & mendacia Ioannis Caluini, &
Theodori Bezæ.

NUNC de Caluini calumniis & mendaciis pauca quædam annotanda esse videntur. PRIMO igitur in 3. lib. Instit. cap. 4. §. 1. ad hunc modum Caluinus loquitur: *Sic sunt, Catholici, in externis exercitiis mordicus infixi, ut nihil aliud ex immensis voluminibus colligas, quam Pœnitentiam esse disciplinam, & austeritatem, quæ partim domanda carni, partim castigandis puniendisque vitiis seruiat: de interiori mentis renouatione, quæ Veram vitæ correctionem secum trahit, mirum silentium.* Hæc ille. QUÆ sententia & iis repugnat, quæ continuò ab eodem auctore subiiciuntur, & apertum mendacium continet: sic enim ille in consequentibus loquitur: *De Contritione quidem & attritione, multus apud eos sermo.* At si de Contritione, & attritione multus apud Catholicos sermo est, quomodo de interiori mentis renouatione mirum apud eosdem silentium est? ad Contritionem enim propriè pertinet celebris illa Pœnitentiæ definitio, quam iisdem Catholicis idem Caluinus attribuit: *Antea acta peccata deslere, & desenda non committere.* Qui autem ita seridè peccata deslet, ut propositum certissimum concipiat animo, nunquam deinceps ad peccata redeundi, is profectò internam illam mentis renouationem acquirit, quæ veram vitæ correctionem secum trahit.

QUOD verò paulò infrà Caluinus subiicit, Catholicos leui cæremoniarum aspersione totam cordis amaritudinem sanare, noua calumnia est, & ipsius etiam Caluini testimonio refelli potest, siquidem paulò antè dixerat, Pœnitentiã apud Catholicos nihil esse aliud, nisi disciplinam, & austeritatem, quæ vitiis puniendis & castigandis seruiat. Quòd si apud nos eiusmodi requiritur in pœnitentibus austeritas; & Satisfactionis gratiã ieiunia, preces, eleemosynæ, peregrinationes, & alia id genus opera carni molesta, & laboriosa, & à Sacerdotibus indicuntur: quomodo non mentitur, qui hoc ipsum agnoscit, & tamen scribit, omnem cordis amaritudinem leui cæremoniarum aspersione sanari?

SECVN-

SECVNDO, ibidem Calvinus Doctores Catholicos singularis cuiusdam incitiæ arguere sibi videtur, quòd se torqueant, & impediunt tribus quibusdam, alioqui facillimis quæstionibus, An vnus peccati Pœnitentia Deo placeat, vbi in aliis durat obstinatio; An pœnæ diuinitus inflictæ ad Satisfactionem valeant; An sapiùs iterari possit pro mortalibus peccatis Pœnitentia. SED ego nullum hæctenus legi, qui his quæstionibus impeditus teneretur: omnes enim continuò respondent, non placere Deo Pœnitentiam vnus peccati, nec veram pœnitentiam esse, vbi in aliis durat obstinatio; & pro certo axioma habent verbum illud Augustini seu quicumq; fuerit auctor, in lib. de vera & falsa Pœnitentia, cap. 9. *Quædam impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus, & iustitia est, dimittiam sperare veniam.* nec minùs consentiunt omnes, flagella à Deo immissa, ad Satisfactionem valere: id quæ contra Hæreticos negantes defendunt, vt videre est in Concilio Tridentino sess. 14. can. 13. nemo de ique Catholicorum est, qui dubitet Pœnitentiam priuatam (nam de solenni alia ratio est) toties iterari posse, quoties quis in peccatum lapsus fuerit.

TERTIO, ibidem Calvinus impudentè mentitur, cum ait: *Turpiter & impiè definiunt, non nisi de venialibus peccatis quotidie agi Pœnitentiam.* QUI enim, quæso, hoc definiunt? cur nullus citatur huius decreti auctor? Scribunt quidem Catholici, venialia peccata quotidiana esse, & idcirco quotidianam quoque de eis Pœnitentiam esse agendam: neque solum recentiores, sed etiam S. Augustinus id verbis apertissimis docet in lib. 50. homiliarum, homil. post. cap. 8. at non posse, & interdum etiam oportere de mortalibus peccatis toto vitæ tempore Pœnitentiam agi, nemo Catholicus definiuit. Et contra potius exstant multi veteres Canones, qui Pœnitentiam perpetuam pro certis criminibus imperant, & laudantur apud nos ij vehementer, qui ad expianda adolescentiæ suæ peccata, vel in Eremitio, vel Monasteriis toto vitæ suæ tempore durissimum vitæ genus complexi, Pœnitentiam agunt.

QUARTO, idem Calvinus in eodem capite §. 2. scribit, exigere Catholicos à pœnitentibus Contritionem aded iustam & perfectam, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ. & §. 3. id ipsum planiùs explicans, scribit Catholicos vel-

le, vt ea Contritio meritum fit remissionis peccatorum, eum tamen eam nemo habere possit: *Multum, inquit, interest, doceas ne emereri remissionem peccatorum iusta, & plena Contritione, qua nunquam defungi possit peccator, an eum instituas ad esuriendam, & sitiendam Dei misericordiam, etc.* SED Catholici non docēt, Contritione nos emereri remissionē peccatorū, ac per hoc nec illud docent, debere in trutina appendi cum fiducia veniæ, doloris acerbitatē: audiunt enim Catholici omnes Synodum Tridentinam disertis verbis concionātem, nihil eorum quę iustificationem præcedunt, mereri gratiam iustificationis, & idē gratis per Christum homines iustificari, sess. 6. cap. 8. Itaque Contritionem dispositionem esse volunt Catholici, non meritum remissionis peccatorum.

QVOD etiam Caluinus obiter dicit, nunquam posse hominem defungi iusta, & plena Contritione; & neminem esse qui ex doctrina Catholica de Contritione vel non sit ad desperationem adactus vel simulationem doloris Deo pro vero dolore non opposuerit; mera calumniæ sunt. Nam etiam si fidei certitudine sciri non posse Catholici doceant, perfectam ne Contritionem habuerimus, an imperfectam: tamen perfectam haberi posse, & à plurimis re ipsa haberi docemus: neque vllum nouimus qui ex hac doctrina ad desperationem adactus sit, aut simulatum Deo dolorem pro vero dolore obtulerit. Sed frustra contendimus, cum aduersarius sola sua affirmatione contentus, nullos testes adhibeat.

QVINTO, in eodem cap. §. 16. 17. & 18. calumniatur doctrinam Catholicorum de enumeratione peccatorum in Confessione faciendā: ac tandem addit, rem impossibilem ab illis præcipi: *Dicam, inquit, in summa, qualis lex illa fuerit. Simpliciter est impossibilis.* SED calumniam hanc esse nemo negabit, qui libros Catholicorum, aut certè Concilium ipsum Tridentinum, sess. 14. cap. 5. legere voluerit. Neque enim omnia omnino peccata enumerari oportere lex nostra iubet, sed ea solum, quæ post diligentiam in examine positam, menti occurrerint: diligentiam autem moralem intelligimus, qualem in negotiis grauioribus adhibere solemus.

Quid, quod hoc idem eodem in loco ipse idem Caluinus docet? nam Deo peccata confitēda esse dicit non solum generalim, sed etiam singula: *Quid? inquit, ergone confitēda non*

sunt

sunt singula delicta? ergo nulla confessio Deo accepta, nisi duobus istis verbis conclusa, Peccator sum? immò vero danda potius opera, & quantum in nobis est, totum cor effundamus coram Deo, nec modò nos peccatores esse, sed quanta sit, & quam varia peccatorum labes; tota cogitatione recognoscamus non modò nos immundos, sed qualis, & quanta, quamq; in multis partibus nostra immundities; non modò nos debitores, sed quantis debitis gravati, & quot nominibus obstricti; non modò vulneratos, sed etiam quam multis, & lethalibus plagis saucij simus. Ac ne quis ei obiiceret, id omninò fieri non posse vt singula peccata Deo confiteamur, adiungit: Hac tamen recognitione, cum se totum peccator coram Deo effuderit, serió ac sincerè cogitet plura adhuc restare, ac profundiores esse malorum suorum recessus, quam quos penitus excutere possit: atque adeò exclamet cum Davide: *Errores quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine.* Hæc ille. Sicut igitur ipse non existimat legem esse impossibilè, qua iubemur singula peccata Deo confiteri, quia non tenemur id facere, nisi quantum in nobis est: ita nõ debet legem impossibilem iudicare, qua iubemur singula peccata sacerdotibus confiteri, quia non tenemur id facere nisi quatum recordari possumus; & de reliquis cum Propheta supplicare debemus, ac dicere: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine.*

SEXTO, idem Calvinus in eodem cap. §. 25. rursus mentitur, nos docere, veniam peccatorum meritis acquiri: *In hanc summam, inquit, recidunt omnia: nos quidem à Dei clementia delictorum veniam impetrare, sed intercedente merito operum.* Et infra §. 26. *Verum, inquit, qua sunt peruersitate, & peccatorum remissionem, & reconciliationem fieri semel dicunt, cum in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur: post Baptismum resurgendum esse per satisfactiones.* Quid facias huic calumniatori, qui dedita opera sententiam Catholicorum perperam exponit, vt odiosam reddat? quod enim Catholici dicunt, satisfaciendum esse pro pœnis temporalibus, quæ post reconciliationem cum Deo, & culpæ ac pœnæ æternæ gratuitam remissionem, aliquando restant; id ipse trahit ad meritum reconciliationis. Tantùm autem abest, vt Catholici sentiant, reconciliationem acquiri meritis satisfactionum, vt etiam doceant neminem posse Deo satisfacere

faccie

facere, nisi reconciliatum. Ac vt intelligas, lector, Calvinum non ignorantia, sed malitia peccare, legas §. 29. & 30. eiusdem capituli: ibi enim fatetur, Catholicos non referre satisfactionem ad reconciliationem, siue, quod est idem, ad culpæ remissionem, sed solum ad expiandam pœnam, eamque temporalem: *Fingunt*, inquit §. 29. *sibi distinctionem culpæ, & pœnæ: culpam remitti fatentur Dei misericordia, sed culpa remissa pœnam restare, quam per solus Dei iustitia postulat.* Et §. 30. *Scio*, inquit, *subtilius adhuc ipsos elabi, dum inter æternam pœnam, & temporales distinguunt.*

SEPTIMO, idem Calvinus lib. 4. Institut. cap. 19 §. 16. cum docuisset Catholicos multum laborare, & sudare, vt Sacramentum in Pœnitentia inuenire possint, indicat eis, in Absolutione Sacerdotis multò speciosius, & facilius Sacramentum constitui potuisse, quàm in actione pœnitentis: & miratur cœcitatem Scholasticorum, qui hoc non aduerterint: *Sane*, inquit, *hallucinati sunt plusquam pueriliter, & cæci in sole fuerunt; qui cum multa difficultate æstuant, rem planam ad eò, & cuius obuiam non perspexerunt.* Hæc ille: qui quidem impudentius mentiri non poterat, nisi fortè nullum Scholasticum legerit. NAM ex Scholasticis Scotus, Oham & Gabr. in 4. sentent. dist. 14. Sacramentum Pœnitentiæ in sola Absolutione constituunt: ceteri omnes actus pœnitentis, Confessionem, Contritionem & Satisfactionem, partem Sacramenti huius esse volunt, sed non absq; Absolutione, quam Sacramenti formam, ac per hoc primariam Sacramenti partem esse docent. Itaque quod nulli in mentem venisse Calvinus fingit, omnibus in mentem venit: & ipse planè hallucinatus est plusquam pueriliter, & cæcus in sole fuit, si libros Scholasticorum legit, & rem planam ad eò, & cuius obuiam non perspexit.

OCTAVO, idem Calvinus in Antidoto articulorum Parisiensium, artic. 3. introducitur Catholicos ita loquentes: *Quantum verò pertinet ad Confessionem, notandum est, quòd materia sit de iure diuino, forma autem de iure positivo.* Et paulò infra dicit, formam superinductam ab Innocentio Pontifice, qui statuit confitendum esse proprio Sacerdoti. Denique fingit sententiam esse Lutheranorum, & Catholicis contrariam; Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi. *SEN*
ha

hæ meræ sunt imposturæ: nam neque vllus Catholicus docuit formam Confessionis esse de iure positiuo: neque formam Theologi vocant, confiteri proprio Sacerdoti, cùm forma sit, omnium consensu, verbum Absolutionis: neque Innocentius instituit confitendum esse proprio Sacerdoti, sed explicuit, iure diuino non conuenire potestatem Sacramenti huius administrandi, nisi iis, qui iurisdictionem in alios habent, quales sunt proprij Sacerdotes. Sententia autem illa, Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi, non modò nobis contraria non est, neque absurda Catholicis vllis videtur, vt Caluino fingere placuit, sed anathema dicimus iis, qui illam negare voluerint: neque Caluinistæ proferent vnquam testimonia Doctorum Catholicorum, qui ea dicant, quæ nobis Caluinus imposuit.

Similia mendacia habet etiam Theodorus Beza in sua Confessione, cap. 7. art. II. vbi de Pœnitentia Papistarum differit. PRIMO, affirmat Catholicos non tam esse medicos, quàm carnifices crudelissimos animarû, quod in omnibus adultis requirant, vt necessaria ad salutem, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, sed aut re ipsa, si potest quis ea præstare, aut certè in voto, ac desiderio. Quæ autem crudelitas est, exigere desiderium confitendi, & multam impostam adimplendi?

SECUNDO, affirmat exigi à nobis, vt perfectè tria illa præstentur: quod esse videtur promptum iter ad desperationem. AT non exigimus perfectè, nisi quatenus vires humanæ à Deo adiutæ se extendunt; neque enim requirimus confessionem, nisi eorum peccatorum, quæ memoria tenentur, neque multam imponimus, nisi quam vnusquisque facillè ferre possit. Itaque in tam prono itinere ad desperationem nullum vidimus vnquam desperâsse.

TERTIO, affirmat in his tribus non ponere remissionem peccatorum, insigni cum Christo contumelia. AT quæ contumelia Christo esse potest, si dicamus, meritum passionis eius veram esse, atque vnicam peccatorum medicinam, eamque applicari per verbum Absolutionis iis, qui per Contritionem & Confessionem, ac satisfaciendi propositum ad eam medicinam recipiendam ritè præparantur? Vel si hæc contumelia est, cur non erit etiam contumelia, si quis dixe-

Ccccc

rit,

rit, Baptismum aquæ lauacrum esse regenerationis? vel, in eo lauacro positam esse remissionem peccatorum, quòd per id lauacrum applicetur nobis Christi meritum, quo peccata donantur?

QUARTO, affirmat doctrinam Catholicorum de Contritione, blasphemam esse, quòd eam, partem esse velimus Satisfactionis pro nostris peccatis coram Deo, atque ita transferamus ad homines, quod vnius Christi proprium est. At non hoc docent Catholici, neque enim propriè satisfieri posse credunt pro culpis in Deum admissis, quasi Contritio iustum precium sit, qua offensionis atque iræ diuinæ satisfiat: solùm enim iustificatos, atque amicos Dei per Christi meritum factos, docent, pro temporalibus pœnis posse ac debere satisfacere. Sed aduersarij nostri non laborant, vt Catholicam doctrinam intelligant, sed id solùm quærunt, vt quouis modo eam reprehendant, ac in inuidiam vocent. Sed de his hætenus.

CAPVT VI.

Calumnie & mendacia Martini Kemnitij.

NUNC tandem ad calumnias, & mendacia Kemnitij veniamus. PRIMVM, vt se ac suos à Nouatianorum hæresi asserat, illorum sententiam perperam exponit: sic enim loquitur in 2. parte Exam. pag. 900. *Nequaquam sumus Nouatiani, qui semel iustificatis, si post Baptismum lapsi essent, omnem spem veniæ, & reconciliationis cum Deo vel prorsus negabant, vel in dubium reuocabant, etiamsi rursus conuerterentur, & Pœnitentiam agerent.* SED non fuisse hanc Nouatianorum hæresim, multis argumentis probare possemus, si opus esset: verùm Kemnitius hoc labore nos liberauit. Nam paulò infra pag. 902. refert ex historia Tripartita, quæ fuerit Nouatianorum opinio his verbis: *Merito improbatur Acesij Nouatiani dictum, qui in Tripart. lib. I. cap. 13. ad Constantinum Imperatorem inquit: inuitandos quidem lapsos ad Pœnitentiam; spem verò remissionis non à Sacerdotibus, sed à Deo solummodo expectandam, qui solus potestatem habeat remittendi*

rendi peccata. Hic vides non negasse Nouatianos spem veniæ, & reconciliationis cum Deo, vt supra falsò scripsit Kemniti-
 us, sed negasse in Sacerdotibus potestatem absolucendi, quippè quæ in solo Deo sit: quod etiam negant pertinacissi-
 mè Lutherani, vt infra ostendemus.

SECUNDO, idem Kemniti-
 us pag. 902. S. Ambrosij ver-
 ba deprauat, vt ea ad sententiam suam accommodet: *Ambrosius*, inquit, *Nouatianorum opinionem ita describit: Pœnitentibus post lapsum non simpliciter sanè præcidendam esse omnem spem veniæ, sed Sacerdotes nec posse nec debere illis, ministerio Euangelij remissionem peccatorum annunciare, vel Absolutionem impertiri: ne Dei (sicut simulabant) partes audaci temeritate sibi usurparent.* Hæc ille. At nusquam in Ambrosio inuenitur modus ille loquendi, Lutheranorum proprius: *Ministerio Euangelij remissionem peccatorum annunciare.* Quod Ambrosius docet, vt ex libr. I. de Pœnitent. cap. 2. colligitur, id est; negasse Nouatianos, potestatem remittendi peccata Sacerdotibus esse concessam: *Sed aiunt, inquit, se Domino deferre reuerentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reseruent, &c.*

TERTIO, pag. 905. *Peccatorem*, inquit Kemniti-
 us, *post Baptismum lapsum, quando quarit & ambit recôciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum, Pontificij per Sacramentum suum Pœnitentia deducunt ad humana, seu propria opera, & illa, accedente verbo Absolutionis, fiunt & sint Sacramentum, hoc est, causa efficiens & conferens gratiam reconciliationis cum Deo, & remissionis peccatorum.* Hæc ille: vbi PRIMVM in eo errat, & secum ipse pugnat, quod Contritionem & Confessionem vocat opera humana & propria, cum potius dona sint Dei, vt ipse idem Kemniti-
 us pag. 955. vbi sic loquitur: *Est autem Vera Contritio non opus liberæ arbitrij, seu virium humanarum: sed Spiritus sanctus per Verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitat, inchoat, operatur, & efficit.* Cùm igitur Contritio, & consequenter etiam Confessio, non sit nostrum tantum opus, sed etiam Dei qui illam nobis inspirat, falsò Kemniti-
 us paulò antè scripsit: Pontificios deducere peccatores ad opera humana, & propria.

DEINDE, Catholici etiamſi Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, ad partem materialem Sacramenti Pœnitentiæ pertinere velint: tamen cauſſam efficientem remiſſionis peccatorum vt instrumentum Dei, vel ſolam Abſolutionem faciunt, vel actiones pœnitentis cum Abſolutione coniunctas, non vt actiones humanæ ſunt, ſed vt instrumenta Dei; alioqui enim ipſa etiam Abſolutio, & ablutio, & corporis Domini conſecratio, ac diſtributio, actiones humanæ dici poſſent, cum non minus ab hominibus ſiant, quàm ipſa peccatorum enumeratio. Nihil igitur eſt cur Kemnitius clamiter, nos cauſſam efficientem remiſſionis peccatorum in humano, ac proprio opere pœnitentis conſtituere, cum in ipſo verbo, per Sacerdotem nomine Dei pronuntiato, conſtituamus.

QUARTO, Pag. 911. demonſtrare Kemnitius volens, cur Pœnitentiã quam prædicauit Ioan. Baptiſta, & poſt eum Chriſtus, non ſit apud Catholicos Sacramentum Pœnitentiæ, ita loquitur: *Quia in illa Pœnitentiã gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittebantur peccata, quia etiam iam Baptiſta quàm Chriſtus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuerſionis neceſſariam ad conſequendam remiſſionem prædicarunt. Propter has cauſſas talis Pœnitentiã Pontificiis non eſt Sacramentum: id quod diligenter expendatur.* Hæc ille. **OMNES** Lutheranos, quorum ignorantia ſic abuti- tur Kemnitius, vt palpabilia mendacia non ſolum eis impudenter obrudat, ſed etiam iubeat tanquam magna myſteria diligenter expendi. Scribit quidem Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum fuiſſe poſt Chriſti reſurrectionem, & ea de cauſſa Sacramentalem Pœnitentiã non fuiſſe Catholici docent Pœnitentiã illam, quam Baptiſta & Chriſtus prædicabant. At cauſſas quas fingit Kemnitius, non modò nullus agnoſcit Catholicus, ſed planè omnes pro hæreticis haberemus qui illis de cauſſis Pœnitentiã Sacramentum eſſe negarent. Tantum enim abeſt, vt ideo Pœnitentiã aliquam pro Sacramento non habeamus, quia in ea gratis, ſine operibus, fide propter Chriſtum remittuntur peccata, vel quia fides in Chriſtum pars conuerſionis, & quidem neceſſaria ad remiſſionem obtinendam prædicetur; vt contrà potiùs vbi iſta abſint, Sacramentum

mentum Pœnitentiæ aut nullum esse, aut inutiliter administrari dicamus.

QVINTO, Pag. 931. non minori audacia Kemnitiuſ Tridentino Concilio imponit ea, quæ nunquam Patres eius Concilij cogitârunt: *Sed, inquit, aliud est, quod Tridentinum Concilium quarit, in Baptismo scilicet remissionem peccatorum gratis, sine nostris operibus, propter meritum Christi donari, & fide accipi: in lapsis vero post Baptismum, Pœnitentiam impetrare veniam, non fide, gratis, & sine operibus, sed per, & propter opera Pœnitentiæ.* Et pag. sequenti: *Idem est, inquit, quod alibi dicunt, duplicem esse iustificationem, quarum prior sit gratis, fide, sine operibus, propter Christum: altera non gratis, sed per, & propter opera fiat.* Hæc ille. PORRO, si ista mendacia non sunt, proferatur in medium vel vnus aliquis scriptor Catholicus; ne dicam Concilij Occumenici, aut etiam particularis decretum, in quo habeatur, iustificationem in Sacramento Pœnitentiæ non donari gratis per fidem sine operum merito, ob Christi denique passionem, & mortem? Neque enim quia requirimus Contritionem, & Confessionem, ac deinde etiam Satisfactionem, ideo non gratis, & per Christum, sed ex operibus propriis iustificamur; illa enim opera non merita sunt iustificationis, sed dispositiones iustificandi: alioqui etiam iustificatio quæ fit in Baptismo, non gratis, sed ex operibus fieret, quia Pœnitentiæ quædam requiritur ante Baptismum, dicente Apostolo Petro, Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.*

Quid, quodd idem Kemnitiuſ antè cõfessus fuerat, Catholicos agnoscere, per meritum Christi fieri remissionem in Sacramento Pœnitentiæ? sic enim scripsit pag. 903. *Pontificij assueverant, Pœnitentiam qua lapsi Deo reconciliantur, esse peculiare Sacramentum, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur.* Hæc ille: cuius testimonium hoc loco prolatum, verum est, sed malè cohærens cum his, quæ nobis falsò passim imponit.

SEXTO. Pag. 935. auctorem primum Sacramenti Pœnitentiæ Kemnitiuſ Petrum Lombardum facit, qui post an-

num Domini M. C. floruit : *Quia, inquit, Lombardus primum ex Pœnitentia Sacramentum fecerat, cœperunt postea Scholastici querere, quæ sit materia, & quæ forma; &c.* Hoc esse mendacium nemo dubitabit, qui aliquid in veteribus legerit; passim enim coniungunt veteres Pœnitentiam seu reconciliationem cum Baptismo, aliisq; Sacramentis propriè dictis. Quæ testimonia suo loco adducentur: nunc vnum S. AVGVSTINI testimonium nobis sufficiet; is enim in epist. 180. ad Honoratum: *An non cogitamus, inquit, cum ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas Vlla fugiendi; quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atq; ab omni ætate concursus, aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius Pœnitentia actionem, omnibus consolationem, & Sacramentorum confectio-nem, & erogationem? Vbi si ministri desint, quantum exitum sequatur eos, qui de isto seculo vel non regenerati exeunt, vel ligati?*

SEPTIMO. Pag. 944. & 945. vix credi potest quanta impudentia Kemnitius rûm mentiatur, rûm Concilij Tridentini sententiam omnino peruertat. Negauerat Concilium partes Pœnitentia esse, terrores, & fidem: nam terrores & fides etiam in impœnitentibus esse possunt, cum Iacobus dicat, *dæmones credere, & contremiscere*, quos certum est Pœnitentiam nunquam acturos; de qua etiam re suo loco dicemus. At Kemnitius ex capite suo ita Concilij sententiam exponit: *Et terrores quidem, inquit, à Deo voce Legis conscientia incassos, ideo nolunt esse partem Pœnitentia, quia Contritionem volunt esse dolorem voluntariè pro peccatis tanquam Vindictam assumptum, qui hoc opere promereatur misericordiam Dei.* SED mentitur in caput suum, non enim Concilium vsquam dixit, Contritionem esse opus meritorium remissionis peccatorum, sed contrà potius sess. 6. cap. 8. disertis verbis pronunciauit, *ideo gratis per Christum nos iustificari secundum Apostolum, quia nihil eorum quæ iustificatio-nem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur.*

ET quia Concilium sic negat fidem partem esse Pœnitentia, vt tamen ad Pœnitentiam fidem necessariam esse

con-

concedat, & Theologi fidem Pœnitentiæ fundamentum esse docent: explicat Kemnitiſius mentem Concilij, ac Theologorum his verbis: *Quando dicunt fidem esse fundamentum Pœnitentiæ, intelligunt talem persuasionem: si actiones illas Pœnitentiæ à Pontificis præscriptas quis susceperit, & præstiterit, quòd illis actionibus impetret veniam peccatorum, & reconcilietur Deo; & hoc est quod dicunt fidem esse fundamentum Pœnitentiæ.* At longè aliter mentem suam ipsum Concilium explicat: sicut enim loquitur, sess. 6. cap. 6. ubi exponit quem locum fides habeat in negotio iustificationis: Disponuntur, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes Vera esse, quæ diuinitus reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESU: & dum peccatores se esse intelligentes, à diuina iustitia timore quo similiter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conuertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem, &c.

Ex his habemus, fidem, quæ est fundamentum Pœnitentiæ, non esse (vt mentitur Kemnitiſius) persuasionem, quòd actionibus Pœnitentiæ impetremus veniam peccatorum, & reconciliationem; sed quòd vera sint Dei promissa, & illud in primis, iustificari impium per gratiam Dei per redemptionem, quæ est in Christo. Et simul habemus, non excludi fidem ac terrores à Pœnitentia, immò includi, non vt partes, sed vt causas præcedentes Pœnitentiam: neque enim credere & terri, est pœnitere, sed ex fide & terroribus Pœnitentia gignitur. Næquè multum refert, quod in loco iam citato Concilium explicat iustificationem, quæ in Baptismo acquiritur, non eam quæ in Sacramento Pœnitentiæ: nam idem est dispositionum & conuersionis progressus, licet Pœnitentiæ opera multò faciliora ad Baptismum, quàm ad reconciliationem exigantur.

OCTAVO, pag. 945. incredibile malitia vel inscitia, ex can. 4. sess. 14. Concilij Tridentini Kemnitiſius colligit, to-

tum Euangelium ex Pœnitentia à Catholicis tolli: *Quando, inquit, quartus Canon anathemate damnat eos, qui dicunt fidem conceptam ex Euangelio, & Absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa esse peccata, necessariam partem esse Pœnitentia ad consequendam remissionem peccatorum; quid aliud facit, quàm quod totum Euangelium ex Pœnitentia tollit, & ipsam Vocem Euangelij propriam, sicut à Prophetis, Christo, & Apostolis tradita est, damnat?* Et pag. 946. *Quid reliquum erit Euangelio, si tollas inde Christum, fidem in Christum, & remissionem peccatorum, qua fide per Christum accipitur? & tamen Tridentinum Concilium non veretur anathemate damnare, si quis dixerit, partem Pœnitentia esse fidem ex Euangelio conceptam, qua quis credit sibi per Christum remissa esse peccata.* Et pag. 947. *Ad perpetuam, inquit, rei memoriam notum sit Vera Ecclesia Dei, Concilium Tridentinum promittere Pœnitentia reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum, sine fide, qua quidem ex Euangelio concepta sit, & qua quis credat per Christum sibi peccata remissa.* Hæc ille: qui quidem tam pueriliter errat, ut me sanè pudeat hæc tam leuia refutare; & non parùm Kemnitij, quamuis aduersarij, misereat.

NE QVE enim Concilium negat, fidem ex Euangelio conceptam ad Pœnitentiam esse necessariam: sed negat, tum fidem partem esse Pœnitentiæ, cum ea potius (ut supra diximus) Pœnitentiam gignat; tum verò fidem, qua quis credit sibi remissa esse peccata, veram esse fidem ex Euangelio conceptam, cum nihil nisi figmentum Lutheri iure dici possit.

- Euangelium enim remissionem peccatorum omnibus verè pœnitentibus promittit; sed utrum hic aut ille veram Pœnitentiam habeat, Euangelium nusquam dicit: quare ex Euangelio fides illa concipi non potest, qua quis certò credat sibi remissa esse peccata. Sperare quidem possumus & debemus, ut Concil. docet s. 6. c. 5. & s. 14. c. 4. Deum nobis propitium fore: sed certò id credere, quo modo certò credimus articulos fidei mera stultitia.

NON O. Pag. 958. falsò tribuit S. Thomæ quod scripserit, ad remissionem peccati requiri actum nostrum, qui sit meritorius, quia cadat sub libero arbitrio. Id enim neque usquam S. Thomas scripsit, neque scribere potuit, nisi Theologiae

logiæ planè oblitus. Quis enim vel mediocris Theologus diceret, actum nostrum esse meritorium, quia cadat sub liberum arbitrium? quasi verò non possint multi actus sub liberum arbitrium cadere, nec tamen meritorij esse. Quid, quòd S. Thomas in I. 2. q. ult. art. 5. disertis verbis docet, neminem posse mereri gratiam iustificationis; cuius contrarium Kemnitius illi imponit?

DECIMO. Similem omninò Kemnitius habet calumniã pag. 961. vbi sic ait: *Talis fides est Pontificia Pœnitentia, in nostra scilicet opera, non in Christum, talem misericordiam Dei volunt, non quæ sit gratuita, & gratis propter Christi meritum peccata remittat, sed quæ operibus nostris tribuat mercedem, reconciliationem scilicet cum Deo; et remissionem peccatorum.* Hæc ille. SED tantùm abest, ut hæc sit Catholicorum sententia, ut nullus sit Catholicorum, qui nõ toto corde anathema scribere paratus sit iis, qui ita sentiunt, ut nos sentire Kemnitius fingit.

VNDECIMO. pag. 962. affirmat Scotum velle, dilectionem Dei super omnia ex naturalibus viribus haberi posse, eamque esse dispositionem sufficientem immediatam & ultimam ad infusionem gratiæ. Deinde pag. 963. addit: *Et hoc est dogma Scholasticorum, ad quod stabilendum factum est hoc decretum. Hic duo mendacia sunt.* VNVM, Scholasticorum esse illud dogma: nam Scotum, quem solum Kemnitius citat, longè aliter sensisse, fusè demonstrat Andreas Vega in libr. de Iustificat. quæst. 10. & deinde quidquid de Scoto sit, constat S. Thomam, & meliorem Scholæ partem, contrarium omninò docere. ALTERVM est mendacium luculentius, Ad illud stabiliendum dogma, decretum Concilij Tridentini esse formatum, quod habetur sess. 14. cap. 4. & can. 5. Concilium enim in hoc ipso loco, Attritionem, quæ est imperfecta Contritio, donum esse Spiritus sancti docet: ex quo rectè colligitur, multò magis ipsam Contritionem perfectam, quæ dilectionem Dei super omnia includit, non ex solis naturæ viribus, sed Dei munere haberi. Et sess. 6. can. 3. his verbis sententiam istam damnat, quam ei Kemnitius affingere non veretur: *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut panitere posse si-*

cut oportet, & ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.

D VODECIMO. Pag. 964. negat Kemnitius Lutherum docuisse id, quod in Bulla Leonis X. damnatum legimus, Attritionem facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: sed tantum Scholasticorum sententiam reprehendisse, quæ detestationem peccatorum per liberum arbitrium solis naturæ viribus productam, facit dispositionem sufficientem ad gratiam. At QUI hæc est incredibilis audacia, cum verba Lutheri non vno in loco posita, clarissima sint, neque ullam eiusmodi interpretationem admittant.

In sermone de Pœnitentia, habito anno M. D. XVII. ex quo articuli illi deprompti sunt, quos Leo X. damnauit; ita Lutherus loquitur: *Contritio duplici vi a paratur. Primum per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis (vt dicunt) recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum grauitatem, damnum, fœditatem, multitudinem, deinde amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, & alia, quæ possunt tristitiam, ac dolorem excitare. Hæc autem tristitia facit hypocritam, immò magis peccatorem, quia solum timore præcepti, & dolore id facit: & tales omnes indigne absoluntur. Hæc ibi; vbi non damnatur Contritio, siue Attritio (vt Kemnitius dicit) quia fit ex solo libero arbitrio, sed quia nascitur ex timore præcepti, non ex amore iustitiæ.*

Rursus idem Lutherus in lib. contra bullam Antichristi, posteaquam recitauit art. 6. à Leone damnatum, vbi habentur ad verbum, quæ modò ex serm. de Pœnitentiâ citauimus, ita subiungit: *Meus certè est articulus, & Christianissimus, quem mihi innumerabilibus Papis & Papistis non sinam exorqueri. Vtri, quæso, magis credendum, Lutherone articulum suum agnoscenti, an Kemnitio impudenter mentienti, nunquam Lutherum ita sensisse?*

In assertione quoque omnium articulorum suorum, iterum recitat eundem sextum articulum, & suum esse fatetur, & multis argumentis confirmare nititur.

Denique in Resolutionibus super propositiones Lipsiæ disputatas, apertissimè dicit hæresim esse Pelagianam, ad-

mitte-

mittere, Pœnitentiam inchoari ante dilectionem iustitiæ: ubi profus tollit primam partem Pœnitentiæ, quam Kemnitius, & Lutherani ceteri constituunt in illis terroribus fidem præcedentibus. Proinde nunc Luthero teste, Lutherani Pelagiani facti sunt: & idè non mirum, si Kemnitius mauult impudenter Lutheri scripta negare, quàm Pelagianus haberi.

DECIMOTERTIO. Pag. 967. mirabili stratagemate Kemnitius Catholicis affingit, quæ sunt Lutheri propria. Reprehendit enim Scholasticos, quòd doceant, Contritionem, si non oriatur ex dilectione Dei, sed ex timore iræ & iudicij diuini, etiamsi accedat fides petens & statuens remitti nobis peccata propter Christum, tamen non esse salutarem, sed Iudæ Pœnitentiam. At hoc nunquam Scholastici docuerunt, sed Lutherum ita docentem Leo Pontifex, & Academiæ Catholicæ, & nuper Patres in Tridentino Concilio damnauerunt: Ita videlicet fideliter recitat sententias nostras Kemnitius. Atque hæc de calumniis & mendaciis sufficiant.

CAPVT VII.

De nomine Pœnitentiæ.

EX PEDITIS Hæreticorum mendaciis & calumniis, nunc ad nomen Pœnitentiæ veniamus. Aduersarij ab ipso Pœnitentiæ nomine fundamenta iacere incipiunt errorum suorum: & quia PœNITENTIA à pœna dicta videtur, & pœna referri potest tū ad dolorem de peccatis præteritis, quam nos Contritionem vocamus, tum ad eam multam, quæ indicitur pœnitentibus, quæque Satisfactio à Catholicis nominatur; propterea illi non libenter hac voce vtuntur, & pro ea in Scripturis ferè vbique substituunt Resipiscentiam.

Laurentius Valla, qui veluti præcursor quidam Lutheranae factionis videtur fuisse, in Annotatione ad cap. 7. posterioris ad Corinth. scribit, elegantiores voces esse *μετάνοιαν*, & *μεταμέλειαν* Græcas, quàm Pœnitentiam, Latinam, quòd Pœnitentia significet tristitiam commissi, illa mentis
 emen-

emendationem: atq; inde colligit, nihil agere eos, qui ex eo Pauli loco triplicem inducant Pœnitentiam, vnam quæ sit Contritio, alteram quæ sit Confessio, tertiam quæ sit Satisfactio, cum apud Paulum duæ illæ voces *μετάνοια*, & *μεταμέλεια* tantum inueniantur.

Erasmus, qui alter præcursor Lutheri dici potest, in Annotationibus noui Testamenti ad cap. 3. Matth. & alibi frequentissimè, maualt, resipiscere & resipiscentiam, quam, pœnitere & pœnitentiam, esse vertendum, vbi legimus *μετανοεῖν*, & *μετάνοιαν*: *Nostrum vulgus*, inquit, *putat esse Pœnitentiam agere: præscripta pœna quapiam, luere commissæ: quod apud Christianos, qui publicè peccassent, electi è confortio pro palam affligerentur, eaque satisfactio siue pœna, pœnitentia vocari cœpta. Qua quidem ex re non mediocri error Theologis quibusdam obrepit, qui quod Augustinus de Pœnitentia, hoc est, publica satisfactione scripsit, ad animi dolorem, quam Contritionem vocant, detorquent. Alioqui *μετάνοια* dicta est à *μετανοεῖν*, hoc est, à posteriori intelligendo, vbi quis lapsus, re per acta tum demum animaduertit erratum suum. Et infra: non solum vocem Græcam *μετάνοια* resipiscentiam sonare contendit, quod multi alij fecerunt, & inter alios Lutherus, ipsum Erasmus auctorem citans in Resolutionibus: sed etiam, Pœnitentiam, quod fortè nullus est ausus, in resipiscentiam transformare conatur. Vult enim & hoc loco in cap. 3. Matth. & infra in cap. 7. posterioris ad Corinth. non à pœna, sed à ponè tenendo, Pœnitentiam ductam; quasi nihil sit aliud pœnitere, nisi posteriori consilium tenere; siue, vt ipse loquitur, intelligere post factum, vnde & Græcis dicta est *Metanœa*.*

Theodorus Beza annotat. ad 3. cap. Matth. interpretationem eorum reprehendens, qui illud *μετανοεῖτε* non vertunt, Resipiscite, sed, Pœnitentiam agite; ita loquitur: *Quam interpretationem multas ob causas repudio, sed ob eam potissimum, quod multi imperiti occasionem ex hoc discendi genere arripuerint falsarum opinionum de Satisfactione, quibus hodie agitur Ecclesia. Hæc ille. Scilicet imperiti, & (vt Erasmus loquebatur) vulgus deputandi sunt omnes, qui fi-*
di

dei simplicitatem cum sanctis Patribus, & vniuersa Ecclesia tenent. Sic olim Berengarius (Lantfranco teste in lib. de corpore Christi) Catholicorum sententiam vulgi sententiam appellabat.

Porro distinguit Beza vocem μετανοεῖν à voce μεταμέλειδα; ac μετανοεῖν, quæ vox in Scripturis passim occurrit, propriè significare dicit, post factum sapere, eique respondere Latinam vocem, resipiscere, vnde est resipiscentia, & vocem Hebraicam נָשׁוּבָה conuerti, vnde est הִשָּׁבָתָה conuersio: quod idem obseruauit Ioan. Calvinus lib. 3. Institut. cap. 3. §. 5. Vocem autem μεταμέλειδα, propriè significare dicit, post rem aliquam factam sollicitum esse, & anxium; atque huic voci, quæ nusquam ferè in Scripturis occurrit, cum de conuersione peccatoris agitur, respondere vult Latinam vocem, pœnitere, vnde est Pœnitentia; & Hebraicam חָנַף pœnitere, seu consolari.

Martinus Lutherus in epistola ad Vicarium sui Ordinis, quam scripsit anno M. D. XVIII. & exstat in primo tomo operum eius, VVitembergæ excusorum, dicit se studio eruditissimorum virorum tandem didicisse, vocem Pœnitentiæ non significare odium, vel dolorem de vita præterita, vt olim dicebatur, sed significare amorem iustitiæ & nouæ vitæ, & hoc nomen nihil habere amarum, vel acerbum, sed omnia grata, & dulcissima. Similia indicat idem Lutherus in serm. de Pœnitentia, & in Resolutionibus suarum propositionum.

SED in eo multum errant doctores isti, Grammatici potius quam Theologi, quod vocum significationes ex etymologia potius ducunt, quam ex communi Scripturæ, & bonorum auctorum vsu. Nam si non originem ac deriuationem, sed vsum spectemus harum vocum, videbimus non solum נָשׁוּבָה & μεταμέλειδα, sed etiam נָשׁוּבָה, μετανοεῖν, & ipsum præcipuè pœnitere, velit nolit Erasmus, externum dolorem, ac pœnam ex interna conuersione profectam significare, & idcirco Latinum interpretem melius voce Pœnitentiæ vsurum esse, quam fecisset, si voce Resipiscentiæ vti voluisset.

Percur-

Percurramus singulas voces. Vbi legimus in lib. Iob. cap. vlt. *Ago Pœnitentiam in fauilla, & cinere*, אפר אפר est in Hebræo. Ex quo intelligimus, verbum אפר non aliquid dulce, vt Lutherus somniat, sed amarum dolorem, & eum non solum internum, sed etiam externam actionem comprehendere: id quod ne Beza quidem negare ausus est.

Apud Ioëlem cap. 2. vbi habemus: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu, vox אפר אפר* nõ potest ad solam animi mutationem referri, cum tam perspicue Dominus iubeat eos conuerti in ieiunio, fletu & planctu: proinde Conuersio, quam vox illa Hebraica significat, internam & externam simul actionem comprehendit.

Sed veniamus ad Græcam vocem μετανοια, de qua potissimum controuersia est. Matth. 11. & Luc. 10. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio & cinere Pœnitentiam egissent.* Apud vtrumque Evangelistam est vox μετανοια, quam omninõ absurdè Beza reddidit: *Resipuerunt.* Quid enim est, in cilicio & cinere sedendo resipiscere? certè resipiscencia, si propriè accipiatur, saccum & cinerem præcedit; nemo enim saccum induit, & in cinere sedet, nisi antea resipuerit: Dominus autem actionem pœnalem significat, quæ tum assumitur & exercetur, dum quis mœstus & dolens in sacco & cinere sedet. Itaque μετανοια eo loco nihil aliud significare potest, nisi, corde simul & corpore auersari peccata præterita, & vindictam de illis à semet repetere.

Similis locus est Matth. 12. & Luc. 11. vbi Dominus Niniuitas laudat, quòd egerint Pœnitentiam in prædicatione Ionæ, & vitur eodem verbo μετανοια: quæ fuerit autè Pœnitentia Niniuitarum, scribitur Ionæ 3. nimirum ieiunia, cilicia, preces ad Deum.

Adhæc in posteriore ad Corinth. epist. cap. 12. extremo: *Metuo, inquit Apostolus, ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, & non egerunt Pœnitentiam super immunditia, et fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.* Hoc etiam loco verbum μετανοια vertitur a Beza: *Resipuerunt*, omninõ

ninò contra proprietatem Græci, Latiniq̃ sermonis. Nam nec Latinè dicitur, Resipiscere super peccatum; & Græcè illud òm̃i coniunctum Dativo, vt hoc loco ἐν τῇ ἀγαθαιοσίᾳ καὶ ἀπονομίᾳ, causam significare solet, ac pro eo poni quod est OB vel PROPTER. Si quis autem dicat, Pœnitentiam esse agendam ob peccatum commissum, rectissimè dicet, est enim culpa causa pœnæ, cùm ex culpa obligatio nascatur ad pœnam: at resipiscendum ob culpam, non nisi absurdè diceretur, non enim culpa resipiscentiæ causa haberi potest, cùm non ex culpa, sed ex bona aliqua aspiratione resipiscencia oriatur.

NEQUE solùm Scripturæ diuinæ vsus, sed etiam auctores rum Græci, rum Latini hanc vocem μετανοία accipiunt non pro sola resipiscencia, sed etiam pro detestatione præteritæ culpæ, & vindicta, quam quis de se ob eam culpam expetit. Sic accipit S. Basilius in oratione de fame & siccitate, vbi μετανοίαν appellat externam pœnitentiam Niniuitarum: & Poëta Latinus A VSONIVS in illo Epigramate de occasione & pœnitentia, eodem modo accepit, cùm ait:

Sum Dea, qua facti non factiq̃, exigo pœnas:

Nempe si pœniteat, sic Metanœa vocor.

Neque probabile est quod scribit Beza loco citato, Ausonium metri causa posuisse Metanœam pro Metamelia. Voluit enim Ausonius proprium nomen eius simulachri, quod vulgò PŒNITENTIA dicebatur, exprimere; & quia Latinum non exstabat apud Ciceronem, & alios antiquos probatos auctores: *Sum Dea*, inquit, *cui nomen nec Cicero ipse dedit*, Græcum substituit pro Latino. Non est autem credibile, cum qui proprium nomen reddere volebat, alienum supposuisse, præsertim cùm facilè potuerit poëtica licentia dicere: *Nempe si pœniteat, Metamelia vocor*, producendo primam syllabam vocis *Metamelia*, vt similem produxit VIRGILIUS: *Italiam fato profugus, &c.* immò Græcis solenne est primam producere, cùm tres breues in aliqua voce occurrunt.

LACTANTIUS lib. 6. cap. 24. scribit quidē Metanœam Latinè reddi posse Resipiscenciam: sed explicat, per Resipiscen-

piscen-

piscientiam non debere intelligi solam mentis mutationem: *Resipiscit autem, inquit, quem errati piget, & seipsam castigat dementia, & confirmat ad rectius viuendum.* Atque hæc de Græca voce.

PORRO vox Latina PŒNITENTIA non est quidem apud Ciceronem, vt neque etiam Resipiscientia, tamen verbum Pœnitendi, vnde sine dubio Pœnitentia dicta est, apud Ciceronem non eam vim habet, quam credit Erasmus, sed quam veteres Grammatici, qui à pœna, non à ponè, Pœnitere & Pœnitentiam deriuârunt. In 4. Tusculana extrema: *Quomodo, inquit CICERO, si naturalis esset ira, aut alius alio magis iracundus esset; aut finem haberet prius quàm esset Ultra, & leiscendi libido; aut quenquam pœniteret, quod fecisset per iram? Vt Alexandrum Regem videmus, qui cùm interemisset Clytium familiarem suum, Six à se manus abstinuit: tanta Vis fuit pœnitendi.* Quo loco vox PŒNITENDI non significat solam agnitionem erroris, sed detestationem facti, cum desiderio puniendi.

OVIDIUS quoque in eadem significatione verbum, Pœnitere, accepit lib. I. de Ponto, cùm ait:

Pœnitet ô, si quid miserorum creditur &lli,

Pœnitet; & facto torqueor ipse meo.

Cumq; sit exilium, magis est mihi culpa, dolori:

Estq; pati pœnam, quam meruisse, minus.

IAM verò apud Ecclesiasticos auctores, nomen Pœnitentiæ non pro sola erroris agnitione, & mentis mutatione, sed etiam pro vindicta, quam de se sumit peccator, sæpenumero vsurpari, superuacaneum erit ostendere: ita passim testimonia Patrum occurrunt. Certè TERTULLIANVS cùm in lib. de Pœnitentia ait: *Confessione Pœnitentia nascitur, Pœnitentia Deus placatur,* non potest Pœnitentiam pro resipiscientia accipere; cùm non ex confessione resipiscientia, sed confessio ex resipiscientia oriatur. Itaque Pœnitentiam, pœnam spontè assumptam ad peccatum puniendum vocauit: quo sensu scripsit etiam S. CYPRIANVS in serm. 5. de lapsis: *Pœnitentia crimine minor non sit.* & S. AVGVSTINVS in epist. 108. ad Seleucianam: *Est, inquit, Pœnitentia, bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundi-mus dicentes: Dimitte nobis debita nostra.*

D E N I.

DENIQUE unde vox, Pœnitentia, diphthongum haberet, quem habet vox Pœna, si à Ponè, ut vult Erasmus, & non à Pœna deriuaretur? Maneat igitur, omnes Pœnitentiæ voces, Hebraicam, Græcam, & Latinam, secundùm Scripturæ & bonorum auctorum vsum, non solam mentis mutationem, aut erroris agnitionem, sed etiam detestationem peccati, & vindictam spontè assumptam significare.

CAPVT VIII.

Proponitur Controuersia prima.

An Pœnitentia sit Sacramentum propriè dictum.

CONTROVERSA PRIMA, quæ est de genere, sitné videlicet Pœnitentia Sacramentum propriè dictum, quatuor partes habebit. PRIMO enim explicandus erit quæstionis status. DEINDE adferendæ sententiæ aduersariorum. TERTIO asserenda & propugnanda veritas. POSTREMO obiectiones contrariæ diluendæ.

Vt igitur controuersiæ status aperiatur, illud in initio ponimus, non de qua uis Pœnitentia controuersiam esse: potest enim, ut ad præsentem disputationem pertinet, vera Pœnitentia vel in sola mentis conuersione, atq; interna peccati detestatione consistere, vel etiam externis signis, mœrore, lachrymis, cõfessione, corporis afflictatione se prodere. Et quidem conuersio illa mentis ad Deum, etsi semper necessaria fuerit ad reconciliationem, & virtus quædam sit nõ exigua; tamen nisi signa externa adiuncta habeat, Sacramentum dici non potest: neque de hac re vlla controuersia est.

Posse autem, & ut plurimum solere, veram Pœnitentiam signa externa adiuncta habere, ex sacris literis paulò antè probatum est. Dominus enim Matth. 11. in cinere & cilicio Pœnitentiam acturos fuisse dicit Tyrios, & Sidonios, si prædicatum eis fuisset: & Matth. 12. laudat idem Christus Pœnitentiam Ninuitarum, quam externam fuisse testatur Ionas cap. 3.

D d d d

Ipsi

Ipsi etiam aduersarij, licet satisfactiones reiiciant, tamen opera externa laboriosa in signum Pœnitentiæ, non reiiciunt. Calvinus lib. 3. Instit. cap. 3. §. 15. *Quod seueriores, inquit, in nos sumus, eò debemus sperare magis propitium ad misericordiam Deum: Et certè fieri non potest, quin anima iudicij horrore percussa, partes Vltionis in exigenda de se pœna occupet.* Et Kemnitius in 2. part. Examinis in disputatione de Satisfactione pag. 1072. scribit, non reiici à suis opera laboriosa, vt fructus, & signa verè Pœnitentiæ.

De hac igitur Pœnitentia, quæ signis externis proditur, quæstio est, an Sacramentum dici debeat. Sed neque de omni eiusmodi Pœnitentia controuersia est: satis enim inter nos & aduersarios conuenit, Pœnitentiam Niniuitarum, & aliorum qui ante Christi aduentum vixerunt, Sacramentum nouæ legis, de quo nunc agimus, nequaquam esse potuisse. Sed neque Pœnitentiam eiusmodi, etiam post Christi aduentum & passionem, Sacramentum facimus vel nos, vel aduersarij, si nulla sequatur Absolutio. Absolutionis autem ritum aliquem ferè omnes agnoscunt, licet de vi & efficacia Absolutionis, de Ministro qui eam pronunciat, de quæ aliis multis rebus ad Absolutionem pertinentibus, multæ sint inter nos & aduersarios quæstiones.

Hic igitur status controuersia est: An Pœnitentia signis externis manifestata, accedente ad eam verbo Absolutionis, sit Sacramentum nouæ legis propriè dictum. Istum enim ritum reconciliandi lapsos post Baptismum, qui ex Pœnitentia signis externis prodita, & verbo Absolutionis constat, Catholici verum ac propriè dictum Sacramentum esse affirmant; Hæretici negant.

Kemnitius more suo dum queritur à Catholicis controuersia statum confundi, ipse eum mira fraude confundit. Quia enim statu rectè constituto, videbat magnam Lutheranorum partem, & ipsum Confessionis Augustanæ auctorem à Catholicis non dissentire, ne ipse cum suis tam aperè pugnare videretur, statum quæstionis longè alium esse finxit, quàm reuera sit. Is igitur pag. 905. & 908. hunc esse contendit statum controuersia: Vtrum peccatores post Baptismum quærentes reconciliationem cum Deo, adducendi sint à fide obedientia, passionis, & satisfactionis Christi, ad fidu.

ad fiduciam actionis proprię Contritionis, Confessionis, & Satisfactionis: ita ut istę actiones, accedente ut eas verbo Absolutionis, sint Sacramentum, & causa efficiens remissionis peccatorum.

At ista quęstio si inter nos esset, non esset certę illa quam Catholici proponunt, cum quærunt: Sitne Pœnitentia Sacramentum proprię dictum: sed esset alia quęstio à priorę dependens, nimirum: Quale sit Pœnitentię Sacramentum. Prius enim componenda est controuersia, An Pœnitentia Sacramentum sit; quam Kemnitius fraudulenter dissimulare conatur: deinde quærendum, Quale tandem Sacramentum sit.

Quid, quod quęstio quam Kemnitius depingit, ac fingit, nulla est omninõ? non enim Catholici (ut etiam superiore capite breuiter ostendimus) vsquam disputant, peccatores à fide obedientię, passionis, & satisfactionis Christi abducendos esse ad fiduciam actionis proprię: sed contrã omnes vno ore clamant, totam vim Sacramenti Pœnitentię, ut aliorum omnium Sacramentorum, à merito obedientię, passionis, & satisfactionis Christi pendere, nequę absque fide in Christum, vllum à peccatis absolui, vel reconciliari cum Deo posse. Porro vim Sacramentalem, quę efficienter atque instrumentaliter concurrat ad remissionem peccatorum, proprię ac præcipuę in verbo, quod sacerdos Dei nomine pronunciat, dum absoluit, constituunt; ut perspicuum est ex sancto Thoma in 4. senten. distin. 18. quęst. 1. artic. 3. actiones autem pœnitentis solùm concurrunt ad remissionem peccatorum efficiendã, quatenus vim Sacramentalem à verbo Absolutionis, à quo formantur, participant.

Neque his repugnat, quod Pœnitentiã ipsã, quę in actione peccatoris consistit, Sacramentum appellamus: nomen siquidem Sacramenti, materię aptius tribui solet, quàm formę, licet forma aut sola, aut præcipuę vim efficiendi contineat. Sic Baptismus ablutionem, hoc est, materiale partem proprię significat: illa autem verba: *Ego te baptizo, &c.* non Sacramentum, sed formam Sacramenti nominare solemus. Sic panem consecratum, Sacramentum dicimus; illa autem verba: *Hoc est corpus meum, Sacramen-*

tum non dicimus. Sic vnctionem confirmandorum, & vnctionem ægrotantium, Sacramētum vocamus potius quàm verba quibus Sacramenta illa perficiuntur. Sic denique Matrimonium, siue coniunctionem viri cum fœmina; non autem illa verba: *Ego te accipio in meam*, Sacramentum appellamus.

Huc accedit, quod si actiones pœnitentis, efficientes causæ dicerentur remissionis peccatorum, non minus propriè & principaliter quàm ipsa Absolutio; non tamen eæ causæ dicerentur, nisi vt instrumenta Dei, & idè nihil omninò detraheretur de efficiētia Dei, & merito passionis Christi. Nam ipsa etiam Absolutio, & ablutio, & Eucharistiæ cōsecratio, actiones humanæ sunt: & tamen quia per eas actiones, vt per sua quædam instrumenta, Deus operatur, & Christi merita nobis applicat; nemo queritur abduci homines à merito Christi ad fiduciam actionis humanæ, quando ab homine baptizari, vel absolui, vel Eucharistiam ab homine consecratam sumere iubetur.

Verus igitur status quæstionis est, quem nos constituimus, Vtrum Pœnitentia sigois externis declarata, cum verbo Absolutionis, sit verè, proprièque dictum nouæ legis Sacramentum.

CAPVT IX.

Explicantur sententia Aduersariorum de proposita quæstione.

PŒNITENTIAM Sacramentum esse, primi negarunt Montani, & Nouatiani: quâquam ij non Sacramenti solùm rationem, & nomen, sed etiam potestatem reconciliandi peccatores, & omnem omninò ritum Ecclesiasticum reconciliationis sustulerunt. Neque verò, vt nonnulli falsò existimant, Pœnitentiam, & spem veniæ à Deo obtinendæ, Hæretici supra nominati tollebant è medio, sed solùm ab Ecclesia solui ac reconciliari posse eos, qui post Baptismum fuerant lapsi, negabant.

De Montanistis S. HIERONYMVS in epist. ad Marcellam de erroribus Montani: *Illi, inquit, ad omne penè delictū Ecclesia obserant fores: nos quotidie legimus; Malo pœnitentiā peccatoris, quā mortem.*

De Nouatianis refert Socrates lib. 4. histor. cap. 23. Nouatianum ipsum, quem ipse Nouatum vocat, ad Ecclesias omnes scripsisse, vt eos qui simulachris immolāssent, minimè ad mysteria admitterent, sed hortarentur ad Pœnitentiā, remissionemque permitterent Deo, qui potest & habet auctoritatem remittendi peccata. Idem ex Cypriano lib. 2. epist. 4. & ex Ambrosio lib. 1. de Pœnitentiā, cap. 2. colligitur. Monet autem AMBROSIVS, Nouatianos sui tēporis non nihil remississe de rigore maiorum suorum: *Aiunt, inquit, se, exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem auctor vestri erroris Nouatianus ait, qui nemini Pœnitentiā dandam putauit. Et paulò pòst: In eo igitur patrem vestrum propria damnatis sententiā, qui distinctionem peccatorum facitis, quæ soluenda à vobis putetis, & qua sine remedio esse arbitremini.*

QVIA VERO auctorem huius hæresis post Montanum alij Nouatum, alij Nouatianum vocant: sciendum est, Nouatum Presbyterum Carthaginensem, primum fuisse, qui post Montanum hanc hæresim excitauit: ab illo enim seductum fuisse Nouatianum Romanum Presbyterum, qui cum Cornelio in schismate sedit, intelligi potest ex Paciano in epistola tertia ad Sympronianum, & ex Hieronymo in libro de viris illustribus, in Nouatiano. Quare idem Hieronymus in secundo libro aduersus Iouinianum, & Augustinus libro de Hæresibus, cap. 38. Nouatum auctorem hæresis faciunt: Græci hæc nomina confundunt, & vtrumque Nouatum vocant.

Hanc antiquissimam hæresim iam olim damnatam, iterum excitare conatus est Lutherus, & qui post eum surrexerunt falsi Prophetæ, Zvinglius, Calvinus, & ceteri. Nam etiam si reconciliationem quandam lapsorum post Baptismum agnoscunt, in quo discrepare videntur à Nouatianis: tamen veram & iudiciariam potestatem peccata remittendi, non minùs sacerdotibus negant Lutherani, quā olim negarent Nouatiani.

Verum autem & propriè dictum Sacramentum esse Pœnitentiam, primus negavit hoc nostro seculo Lutherus, sed timidè, & inconstanter: nam in lib. de captiuit. Babyl. non procul ab initio: *Principio*, inquit, *neganda mihi sunt septem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Pœnis.* Sed in eodem libro, extremo, Pœnitentiam ad Baptismum reuocat, & ex tribus duo facit: *Propriè*, inquit, *ea Sacramenta vocari visum est, qua annexis signis promissa sunt: quo fit, vt si rigidè loqui volumus, tantùm duo sint in Ecclesia Dei Sacramenta, Baptismus, & Pœnis, cum in his solis & institutum diuinitus signum, & promissionem remissionis peccatorum videamus. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accensus, signo visibili & diuinitus instituto caret, & aliud non esse dixi, quàm Etiam ac reditum ad Baptismum.* Hæc ille. Idem tamen Lutherus cum alibi sæpe, tum in propositionibus aduersus Louanienses, quas edidit anno M. D. XLV. propositione 35. Pœnitentiam Sacramentum esse concessit.

Philippus Melanchthon in Locis communibus editis anno M. D. XXII. apertè negavit hoc Sacramentum: sic enim loquitur in tit. de Pœnitentia: *Pœnitentiam non esse signum, nihil obscurum est: est enim Pœnitentiæ Verustatis nostra mortificatio, & renouatio spiritus. Sacramentum eius, vel signum non aliud nisi Baptismus est: atq; hic omnium rectissimè vocetur Sacramentum Pœnitentiæ.* Idem tamen Philippus Lutherum suum sequutus in libris postea editis, Pœnitentiam Sacramentum esse docuit, ac præsertim in Apologia Confessionis Augustanæ.

Et quoniam Matthias Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpiensis, cap. 18. & Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 903. scribere non verentur, Apologiam Confessionis Augustanæ non agnoscere hoc Sacramentum nisi impropiè, & modo quodam, non autem simpliciter & propriè, verba ipsa Apologiæ adferenda sunt, vt duo isti Lutherani non solum ab Ecclesia Catholica, sed etiam ab Apologia Confessionis Augustanæ, in cuius verba iurauerant, defecisse intelligantur. Sic igitur habet Apologia in cap. de numero & vsu Sacramentorum: *Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei, & quibus addita est promissio gra-*

fitio gra-

ſio gratia, facile eſt iudicare, qua ſint propriè Sacramenta. Nam ritus ab hominibus inſtituti, non erunt hoc modo propriè dicta Sacramenta: non eſt enim auctoritas humana, promittere gratiam. Quare ſigna ſine mandato Dei inſtituta, non ſunt certa ſigna gratia, etiamſi fortaſſe rudes docent aut admonent aliquid: Verè igitur ſunt Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, qua eſt Sacramentum Pœnitentiæ: nam hi ritus habent mandatum Dei, & promiſſionem gratia, qua eſt propria novi Teſtamenti. Certo enim debent ſtatuerè corda, cum baptizamur, cum veſcimur corpore Domini, cum abſoluimur, quod verè ignoſcat nobis Deus propter Chriſtum. Hæc ibi: ubi Apologia PRIMO appellat Pœnitentiæ Sacramentum, propriè ac verè Sacramentum. SECUNDO, dicit habere ritum diuinitùs inſtitutum, & gratiæ promiſſionem, cum tamen Kemnitiuſ idedò ſolùm neget eſſe propriè Sacramentum Pœnitentiæ, quòd eam carere exiſtimet ritu diuinitùs inſtituto. TERTIO, coniungit perpetuò cum Baptiſmo, & Cœna Domini, quæ ſunt omnium conſenſu verè ac propriè Sacramenta. QUARTO, ſeparat ac diſtinguit à ritibus humanis, qui non ſunt propriè Sacramenta. Poterátne igitur Apologia clariùs aſſerere, Pœnitentiæ Sacramentum verè ac propriè Sacramentum eſſe?

ADDE, quòd in Locis communibus editis anno M. D. XLIII. in titulo de numero Sacramentorum idem Philippus ſic loquitur: *Cum autem vocabulum Sacramenti de ceremoniis intelligitur inſtitutis in prædicatione Chriſti; numerentur hæc Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, qua ſunt externi ritus, & ſunt ſigna totius Euangelij, & quidem propriè ſunt teſtimonia remiſſionis peccatorum, ſeu reconciliationis, de qua præcipuè dicitur in deſinitione eſtata: Sacramentum eſt ſignum gratia, id eſt, reconciliationis gratuita, qua propter Chriſtum donatur, & in Euangelio prædicatur.* Satis igitur conſtat, Philippum & Lutherum reuocâſſe priorem illam ſententiã, quã in initio docuerant.

Sed erroris ab iſtis introducti, ac poſteà deſerti, non defuerunt qui patrociniũ ſuſciperent: ac primùm Zwingliuſ in libro de vera & falſa religione, capit. de Sacramen-

tis, & Zvingliani omnes, Pœnitentiam à numero Sacramentorum remouent. Ioannes Calvinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 15. & sequentibus, non negat solum Pœnitentiæ Sacramentum, sed etiam multis argumentis nullum eiusmodi Sacramentum esse conatur ostendere: quod idem facit in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 15. Calvinum sequitur suus Beza in Confessione fidei, cap. 7. art. 11. nec desunt multi ex his qui Lutherani dici volunt, & in verba Confessionis Augustanæ & eius Apologiæ iurâtunt, qui ad Sacramentarios in præsentis quæstione defecerint; vt Nicolaus Selneccerus in 2. parte suæ Pædagogicæ, vbi de numero Sacramentorum tractat: Ioannes VVigandus in Methodo doctrinæ Ecclesiæ Magdeburgenses, cap. 14. Matthias Illyricus in præfatione libri, qui inscribitur: *De sectis & dissidijs Pontificiorum*. Martinus Kemnitijs in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, in prima disputatione de Pœnitentia: aliique denique non pauci, quos nihil attinet recensere.

Aduersus hunc errorem edidit Synodus TRIDENTINA canonem primum sess. 14. in hæc verba: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse verè ac propriè Sacramentum, pro fidelibus quoties Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, anathema sit.*

CAPVT X.

Pœnitentiam Sacramentum esse propriè dictum.

NUNC ad veritatem confirmandam accedamus. Ac primo quidem loco habemus verba Domini Ioann. 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus verbis duo colliguntur, quæ ad omne Sacramentum propriè dictum constituendum, & requiruntur, & sufficiunt; ritus externus siue symbolum diuinitus institutum, & promissio gratiæ iustificantis, illi ritui siue symbolo annexa.

Nam

Nam cùm Dominus Apostolis potestatem concesserit remittendi peccata hominibus, dubitari non potest, quin signo aliquo externo eam potestatem exerceri voluerit: neque enim homines, qui corporales sunt, peccata sibi remitti intelligerent, nisi voce aut signo aliquo externo ac sensibili remitterentur. Neque Aduersarij id negant: agnoscunt enim ex hoc testimonio diuinæ Scripturæ rectè colligi verbum Absolutionis etiam priuatæ, vt patet ex Kemnitio 2. part. Exam. pag. 916. & 917. & ex Caluino lib. 3. Instit. cap. 4. §. 12. & 14. Verbum autem signum corporale, ac sensibile est. **N** **Q** **U** **E** solùm ritus externus absoluentis, sed etiam ritus externus pœnitentis ex eodem testimonio rectè colligitur: neque enim peccata remitti debent, nisi iis, qui se peccata habere, eaque sibi displicere testantur. Nam vt ij absolui nequeunt, qui ligati non sunt; ita nec ij, qui solui nolunt: nolunt autem solui, qui non adferunt animum paratum, vt oportet, id est, qui sine fide ac Pœnitentia accedunt. Quare ipsi etiam aduersarij absoluendos non putant eos, qui Pœnitentiæ signa nulla ostendunt, qui que absolutionem non petunt: *Priuatæ Absolutio*, inquit Kemnitius pag. 916. *contritis, & fide petentibus consolationem, remittit peccata.* Habemus igitur *symbolam*, seu ritum externum, eumque duplicem; signa Pœnitentiæ, & verbum Absolutionis.

Promissionem verò gratiæ iustificantis nusquam Dominus aperitiùs exposuit, quàm hoc loco: quid enim est peccatorum remissio, nisi iustificatio?

Hoc testimonium variis modis Hæretici deprauare conantur: sed duo sunt præcipua ipsorum effugia. **V** **N** **U** **M** est omnibus commune, loqui Dominum de remissione peccatorum, non Iudiciaria, & ex potestate quadam quasi Prætoria, sed per Euangelij prædicationem: *Illis enim*, inquiunt, *Minister peccata remittit, in quibus prædicando fidem excitat, qua remissio ipsa apprehenditur.*

S **E** **D** etiam si solùm de remissione per annunciationem Euangelij Dominus loqueretur. adhuc aduersarij Sacramentum negare non possent: siquidem ipsi omnia Sacramenta nihil aliud esse volunt, nisi quandam Euangelij annunciationem ad excitandam fidem institutam. Quemad-

D d d d s modum

modum igitur aquæ asperſio cum verbo: *Ego te baptizo*, Sacramentum eſt etiam apud aduerſarios, licet illud: *Ego te baptizo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem ablutionis nomine Dei factam: ſic etiam ſignum Pœnitentiæ, quod peccator oſtendit, dum petit Abſolutionem, cum verbo: *Ego te abſolua*, Sacramentum cenſendum eſt, licet ipſorum opinione, illud: *Ego te abſoluo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem abſolutionis nomine Dei factam; debere autem Abſolutionem in particulari applicari, Lutherani concedunt, vt ſuprà citauimus ex Kemnitio in 2. part. Examinis pag. 916. & ex Caluino lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 14.

ALTERVM effugium eſt Caluini in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. cap. 14. vbi poſteaquam dixerat, Catholicos ex loco iam citato Euangelij colligere inſtitutionem Sacramenti Pœnitentiæ; Reſpondet, verba illa Euangelij: *Quorum remiſeritis peccata*, pertinere ad remiſſionem peccatorum, quæ tùm efficitur, cùm per verbum prædicationis, impij & infideles conuertuntur ad fidem, & per Baptiſmum ad Eccleſiam adiunguntur. *Quis*, inquit, *ignorat munus Apoſtoliſ illic fuiſſe iniunctum, quo erga extraneos fungerentur? ea legatio eſt, qua per Euangelium deſertur in Eccleſiam nondum cooptatis*. Idem etiam habet Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 915. vbi hanc expoſitionem probat ex cap. vlt. Lucæ, vbi Dominus iuſſit prædicari Pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in nomine ſuo per omnes Gentes: hæc enim loca cùm de re eadem tractent, ſe inuicem explicant.

RESPONDEO, duobus modis poteſt intelligi locus Euangelij, qui habetur Ioan. 20. Vno modo, vt data ſit Apoſtoliſ auctoritas peccata remittendi tum Infidelibus, tum Fidelibus. Altero modo, vt ſolùm Fidelibus.

PRIOR expoſitio eſt S. Cyrilli in eum locum; & eam ſequi videntur aduerſarij. Nam Kemnitius loco citato, & etiam pag. 920. aperte declarat, generalem eſſe promiſſionem Ioan. 20. quæ tam ante Baptiſmum, quàm poſt Baptiſmum locum habeat.

Caluinus autem tamenſi in Antidoto ita loquitur, vt videatur eam promiſſionem reſtringere ad ſolos infideles: ta-

men alibi se ipse explicat. Siquidem libro 3. Institut. cap. 4. §. 12. dicit Ministris esse iniunctum, vt de remissione peccatorum certiores reddant fidelium conscientias, & probat ex hoc loco Ioannis; & paulò post §. 14. ex hoc eodem loco colligit priuatam absolutionem, quæ datur in Ecclesia pœnitentibus: *Non vulgare, inquit, aut leue solatium est, habere illic presentem Christi legatum, reconciliatiouis mandato præditum, à quo denunciari sibi Absolutionem audiat. Hic Utilitas Clauium merito commendatur, cum ritè, quo ordine & qua religione decet, ista peragatur legatio: similiter cum is, qui se ab Ecclesia quodammodò alienauerat, restituitur in fraternam Veritatem, accepta Senia. Quantum beneficium est, quod sibi ab iis ignoscis intelligit, quibus dixit Christus: Quibuscunque remiseritis peccata in terris, remissa in celo erunt?* Et lib. 4. Institut. cap. 1. §. 22. disertis verbis affirmat, generalem esse promissionem, immò magis in fidelibus, quàm in infidelibus locum habere: *Nam enim, inquit, cum Apostolis mandatum dedit Christus, & potestatem contulit remittendi peccata, hoc tantum voluit, vt eos soluerent à peccatis, qui ab impietate ad Christi fidem conuerterentur: sed magis vt hoc officio fungerentur perpetuò inter fideles.* Et probat ibidem Calvinus hoc ipsum ex Apostoli Pauli certissimo testimonio: nam 2. Corinth. 5. Apostolus ad fideles scribens, eosque exhortans ad reconciliationem cum Deo ob culpas post Baptismum admissas: *Deus, inquit, posuit in nobis Verbum reconciliatiouis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Neque dubitari potest, vt etiam Calvinus non dubitat, quin verbum reconciliationis tunc in Apostolis positum fuerit, cum dictum est eis à Christo: *Quorum remiseritis peccata, &c.*

Posita hac expositione, satis facilè colligimus Sacramentum Pœnitentiæ. Nam, vt Cyrillus in hunc locum docet, Christus dedit quidem Apostolis potestatem peccata remittendi ac retinendi, tum infidelibus, tum fidelibus: sed nõ eodem modo. Infidelibus enim remitti voluit per Baptismum, & retineri per exclusionem à Baptismo, si fortè indigni eo censeantur: at fidelibus remitti noluit per Baptismum, sed

sed per alium ritum, nimirum per reconciliationem pœnitentium. Sicut igitur potestas remittendi infidelibus peccata, nõ sine Sacramento quodam exercetur, ita nec potestas remittendi fidelibus: proinde reconciliatio fidelium post Baptismum, Sacramentum quoddam est.

NEQUE hæc negare aduersarij possunt, cum admittant, ex his verbis Domini colligi, priuatam Absolutionem à Domino institutam, qua post Baptismum reconciliantur. De qua res loquitur Kemnitius, pag. 901. *Hoc etiam apud nos extra controuersiam est, Deum in Scriptura instituisse & ordinasse certa media, per qua lapsis post Baptismum, si conuertantur beneficium mortis Christi sult applicare, & obsignare ad reconciliationem, & remissionem peccatorum.* Hæc ille. Ea media nos contendimus verum Sacramentum continere, cum sint corporalia, à Deo instituta, & promissionem habeant gratiæ iustificantis, ut ipsi concedunt.

Et hæc dixerim, si prior illa expositio admittatur: sed tamen videtur omnino POSTERIOR expositio probabilior. Nam S. Ioannes non solet ea repetere, quæ alij Euangelistæ scripserunt, nisi fortè cum aliquid circa eandem historiam addendum iudicat. Iam de mandato Baptismi administrandi satis apertè scripserant Matthæus, & Marcus in ult. cap. Euangelij: & iam etiam ante passionem suam Dominus dederat Apostolis baptizandi potestatem, ut idem Ioannes testatur cap. 4. nulla igitur causa erat, cur aut Dominus post resurrectionem suam hanc potestatem Apostolis daret, aut id scriberet Ioannes.

PRAETEREA potestas Clauium datur hoc loco sanctis Apostolis, ut Catholici & Hæretici concedunt: potestas autem Clauium non est ad Baptismum necessaria, cum non soli ministri Ecclesiastici, quibus clauis dantur, sed etiam laici, immò etiam non Christiani Baptismum aliquando dare possint.

AD HAEC potestas Clauium sine dubio, Iudicialis quædam potestas est, ut alio loco probaturi sumus: non autem iudicant Christiani de Infidelibus, sed de Fidelibus tantum: *Quid ad me, inquit Apostolus 1. Cor. 6. de his qui foris sunt, iudicare?* Igitur hoc loco potestas datur Ecclesiæ Præpositis, fidelibus

libus tantùm baptizatis peccata remittendi, eosque certo ritu post Baptismum reconciliandi.

Quare Chrysoſtomus, Theophylactus, Euthymius, & alij in hunc locum: & rursus Chrysoſtomus in 3. lib. de Sacerdotio, Ambrosius in lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. cùm hunc locũ exponunt, nullam Baptismi mentionem faciunt. Pacianus in epist. 3. ad Sympronianum, refellit Nouatianos, qui hoc loco volebant, datam Ecclesiæ potestatem soluẽdi catechumenos per Baptismum.

NEQVE vim vllam habet argumentum Kemnitij ex vlt. cap. Lucæ: falsò enim assumit Kemnitius, de re eadem loqui Ioannem & Lucam. Nam longè aliud est, prædictum esse à Prophetis, prædicandam esse Pœnitentiam, & remissionem peccatorum in Christi nomine per omnes Gentes, quod scribit Lucas: aliud, accepisse Apostolos à Domino Spiritum sanctum, & cum eo potestatem remittendi ac retinendi peccata, quod scribit Ioannes. NEQVE dubium est, quin Lucas de ea Pœnitentia loquatur, quæ Baptismum præcedit, quæque propriè Gentibus ad fidem adducendis conuenit, de qua loquitur Petrus Actor. 2. cùm ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum: cùm Ioannes aut generatim de omni Pœnitentia, aut solùm de ea quæ post Baptismum agitur, verba faciat.* DENTQVE iam diximus, Ioannis consuetudinem non esse, repetere quæ ceteri scripserunt.

Quòd si posterior hæc expositio admittatur, euacuatum est planè obiectum aduersariorum. Habemus igitur ritum absoluendi, per verbum recõciliationis, vt Apostolus loquitur, externum ac sensibile, cum promissione remissionis peccatorum in Euangelio fundatum, ipsis etiam aduersariis testibus: ex quo quid ad Sacramenti propriè dicti rationem desit, omnino non video.

SED vt clarius omnia perspiciantur, & aduersarij euidentius conuincantur, conferamus hunc ritum quem ex Scriptura deduximus, cum definitionibus, quibus tùm Catholici, tùm Hæretici, Sacramenti naturam atque essentiam explicare solent. Catholici Sacramentum esse volunt *sacramenti signum*: sic autem definitionem suam exponunt, vt per *signum intelligant signum practicum, arque efficax, quod signifi-*

gnifi-

guificando efficiat; per rem sacram, gratiam iustificationis, quæ tunc à Deo in animam infundatur, cum signum illud extrinsecus adhibetur. HÆC definitio aptissimè quadrat in eum ritum, de quo agimus: nam & confessio pœnitentis, & verbum absoluentis, signa sunt gratiæ iustificantis. Quid enim Confessio significat, nisi animi renouationem? quid verò Absolutio, nisi peccati ipsius, quò quasi vinculo peccator constrictus tenebatur, relaxationem? Esse autem hoc signum practicum, atque efficax, ex eo intelligimus, quia falsum esse non potest, quod veritas dixit: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.*

Lutherus in libr. de captiuitat. Babylon. propè finem scribit, propriè Sacramenta vocari, quæ signis annexis promissa sunt. Apologia Confessionis Augustanæ articul. de numero & vsu Sacramentorum, Sacramentum propriè dictum eodem modo definit: vult enim esse ritum, qui habet mandatum Dei, & cui addita est pmissio gratiæ. HANC definitionem in ritum Confessionis atq; Absolutionis quadrare, certè negari non potest: nam vt de Confessione interrim taceam; Absolutionem, etiam priuatam, habere mandatum Dei & promissionem gratiæ, omnes fatentur. Illud enim 2. Corinth. 5. *Posuit in nobis Verbum reconciliationis, &, Pro Christo legatione fungimur,* mandatum diuinum sonat. Illud autem, Ioan. 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis,* apertissimam gratiæ promissionem continet. Et licet etiam mandatum expressum nullum existeret; tamen in ipsa promissione absque dubio tacitè contineretur: quorsum enim daret Christus Apostolis absoluedi potestatem, nisi etiam vt ea vterentur quando opus esset, iuberet?

Martinus Kemnitius communi hac definitione contentus non fuit: Itaque in 2. part. Exam. Tridentini Concilij p. 41. vt excluderet à ratione Sacramenti propriè dicti, omnia Sacramenta Catholicorum, exceptis duobus, Baptismo & Eucharistia; definitionem longissimam fabricauit. Voluit enim octo conditiones requiri ad Sacramentum nouæ legis propriè dictum: quas omnes excussimus in primo libro de Sacramentis in genere; nunc satis erit ostendere;

ead

tas omnes Sacramēto Pœnitentiæ, inuito etiam Kemnitio, conuenire.

PRIMA conditio postulat, vt adsit externum ac sensibile symbolum. Damus in præsentī verbum externum ac sensibile: *Absoluo te, seu, Remitto tibi peccata*, ex illo testimonio Domini: *Quorum remisistis peccata*. SECUNDA conditio exigit, vt symbolum illud habeat institutionem & mandatū Dei, non autem sit ab humano ingenio fabricatum. Id quoque iam demonstrauimus ex verbo Dei: *Quorum remisistis peccata*. TERTIA, vt mandatū, siue institutio sit in nouo Testamento. Et hoc extra controuersiam est, nisi quis Euangelium Ioannis, & epistolam Pauli ad Corinth. ad nouum Testamentum pertinere nolit. QUARTA, vt sit ritus perpetuus, non ad breue tempus institutus. Ritus autem Absolutionis semper in Ecclesia permansisse, ac permansurum, neque aduersarij negant; & ex Euangelio facillè probari potest. Cū enim Dominus in Ecclesia potestatem remittendi peccata esse voluerit, neque tempus vllum definierit; id manifestè sequitur, vt tamdiu ea potestas duratura sit, quādiu Ecclesia purgatione & remissione indigebit. QUINTA, vt adsit etiam promissio gratiæ. SEXTA, vt sit promissio gratiæ non cuiuslibet, sed quæ in iustificatione, ac reconciliatione consistat. SEPTIMA, vt promissio illa gratiæ signo externo adiuncta, & vestita sit. Quæ tres conditiones in allegato testimonio: *Quorum remisistis peccata*, euidentissimè conspiciuntur. OCTAUA, vt promissio non tantum in genere annuncietur, sed etiam in particulari singulis applicetur. Hanc verò conditionem in Absolutionis ritu inesse, nemo inficiari potest. Nam quemadmodum ex illis verbis: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* colligimus, in particulari singulis esse dicendum: *Ego te baptizo, &c.* sic etiam ex istis: *Quorum remisistis peccata*, colligere debemus, in particulari singulis esse dicendum: *Ego tibi remitto peccata*; vel, quod est idem: *Ego te absoluo à peccatis*. Vides igitur nihil desiderari in ritu Absolutionis, eorum quæ ad propriam & perfectam Sacramenti rationem Kemnitius requisit.

SEU forte Caluini definitio in hunc ritum non quadrat: ita quidem ille docet in 4. lib. Institut. cap. 19. §. 15. ubi ad suam definitionem prouocat. SEU illa etiam (quamuis alioqui satis inepta, ut in primo libro de Sacramentis in genere, demonstrauiamus) ad hunc ritum accommodari potest. Igitur ille, libr. 4. Institut. cap. 14. §. 1. Sacramentum definit: *Externum symbolum, quo beneuolentia erga nos sua, promissiones conscientis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostrae imbecillitatem: & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo & Angelis, quam apud homines testatur.* Symbolum externum, & gratiæ promissionem, iam non semel in ritu Confessionis & Absolutionis ostendimus: illum autem finem, ad sustinendam fidem & pietatem testificandam; non minus in ritu Absolutionis, quam in ritu Baptismi locum habere video. Nam quemadmodum qui in Baptismo audit illa verba nomine Dei prolata: *Ego te baptizo*, erigit animum ad spem, & in fide confirmatur, & roboratur: similiter facit, qui post Confessionem audit verba illa à Dei legato ad se propriè dirigi: *Ego te absoluo*. Et sicut qui ad Baptismum accedit, & in Christi familiam cooptari postulat, pietatem suam erga Deum apud homines testatur: ita etiam eandem testatur, qui signa Pœnitentiæ præferens, & ad Absolutionem accurrens, cum Deo reconciliari enixè flagitat.

Quæ cum ita sint; aut Sacramentum Pœnitentiæ verè proprièq; dictum Sacramentum erit, aut Baptismus Sacramentum verè ac propriè dictum non erit: vel certè confingant nouam aliquam definitionem, si ritum reconciliationis ita cupiunt à Sacramenti ratione excludere, ut ab eadem Baptismus non excludant.

ACCEDANT præterea testimonia veterum. Duobus præcipuè modis intelligi potest, quæ fuerit de hac re Patrum sententia. Primum enim non raro, cum vera Sacramenta enumerant, iis Pœnitentiam adiungunt: sæpè etiam Pœnitentiam cum Baptismo conferunt, ac docent, in utroque Sacramento Deum esse, qui potissimum operatur.

TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia: *Hæc, inquit, Seneca prouidens Deus, clausa ignoscencia ianna, & inuictio-*

nis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patere: collocavit in Vestibulo Pœnitentiam secundam, que pulsantibus patefaciat. Vbi Tertullianus duas ianuas esse docet ad remissionem peccatorum, Baptismum & Pœnitentiam: proinde tale aliquod remedium esse iudicat Pœnitentiam, quale est Baptismus, licet specie diuersum. Vide etiam eundem lib. I. contra Marcionem extremo.

S. CYPRIANVS vel quicumque fuit auctor (antiquum autem auctore esse nemo negat) in sermone de ablutione pedum: *Post Baptismum*, inquit, *qui sui reuerentiã non patitur iterari, aliud lauacrum procurasti, &c.*

S. AMBROSIVS lib. I. de Pœnitentia, cap. 7. *Cur*, inquit, *baptizatis, si per hominem peccata remitti non licet? In Baptismo enim utique remissio peccatorum omnium est: neque interest utrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc tuis sibi datum Sacerdotes sibi vindicent: idem in utroque mysterio est.* Et quia Nouatiani dicebant, posse hominem baptizare, quia in Baptismo Deus est, qui potissimum operatur; addit Ambrosius; *Quid in Pœnitentia, nonne nomen Dei operatur?* Vide etiam lib. 2. cap. 2.

S. HIERONYMVS in lib. I. contra Pelagianos: *Redimatur*, inquit, *sanguine Saluatoris, aut in domo Baptismatis, aut in Pœnitentia, qua imitatur Baptismatis gratiam.* Et lib. 2. *Quod*, inquit, *scriptum est: Et sanguis Iesu emundat nos ab omni peccato; tam in confessione Baptismatis, quam in clementia Pœnitentis accipiendum est.* Et in epist. I. ad Heliodorum: *Absit ut de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt; per quos & nos Christiani sumus; qui claves regni cœlorum habentes, quodammodo ante diem iudicij iudicant. vbi coniungit cum Baptismo & Eucharistia, pœnitentium absolutionem.*

S. AVGVSTINVS epist. 180. ad Honoratum: *Annón cogitamus*, inquit, *cùm ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni etate concursus, aliis Baptismum flagitantibus aliis reconciliationem, aliis etiam Pœnitentia ipsius actionem omnibus consolationem, & Sacramentorum confessionem, & erogationem?* Et paulò post: *Si*

Eeeee mini-

ministri adsint, inquit, alij baptizantur, alij reconciliantur, nulli Dominici corporis communionem fraudantur. Et lib. 5. de Baptismo, cap. 20. Si ad hoc valet quod dictum est in Euangelio, Et per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem Vel super aquam Baptismi, Vel super oleum, Vel super Eucharistiam, Vel super capita eorum, quibus manus imponitur? ubi per manus impositionem, Ordinationem, & Reconciliationem intelligit. Nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Augustino, manus impositionem; multis testimoniis probari posset: sed in præsentium unum aut alterum sufficiet. Lib. eod. 5. de Baptis. cap. 23. *Manus*, inquit, *ab heresi redeunti propterea imponitur, ne extra omnem culpam fuisse videatur, &c.* Et in Psal. 146. explicans illud: *Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Quæ sunt*, inquit, *istæ alligamentæ temporalia Sacramenta, & exempla ponit Eucharistiæ, & manus impositionis, quæ per Præpositum peccatores reconciliantur.* Idem Augustinus in lib. 1. cap. vlt. de adulterinis coniugiis, & lib. 2. cap. 6. apertissime confert Reconciliationem cum Baptismo.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, primò coniungit potestatem remittendi peccata cum potestate conficiendi Eucharistiam: deinde paulò post eandem confert cum Baptismo: *Neque enim*, inquit, *solum cum nos regenerant, sed etiam postea, condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent.*

S. CYRILLVS lib. 12. in Ioan. cap. 56. duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei ministris; per Baptismum & Pœnitentiam.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decret. cap. de Pœnitentia, dicit, sacrorum mysteriorum Baptismi, & Pœnitentiæ, figuras fuisse in Testamento veteri, ablutiones, & sacrificia. Vbi nõ solum coniungit Theodoretus Pœnitentiam cum Baptismo, sed etiam vtrumque, Mysterium (quæ voce Sacramenta nominare solent) appellat.

S. LEO epist. 91. ad Theodorum: *Multiplex*, inquit, *miserericordia Dei, ita lapsibus subuenit humanis, Et non solum per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spesita reparatur æterna.*

VICTOR

VICTOR VTICENSIS lib. 2. de perse. Vandalica, inducit populos his vocibus alloquentes Sacerdotes, qui in exilia mittebantur: *Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontib⁹ aqua perennis? qui nobis munus Pœnitentia collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est: Quacunque solueritis super terram, &c.*

VICTOR CARTENNENSIS in lib. de Pœnitentia, c. 20. apertè nominat Sacramentum: *Denique, inquit, Dominum audi in Euangelio, quibus iaculis feriat peccatorem, & intelligas, quanti faciat Pœnitentia Sacramentum.* Floruit autem Victor Cartennensis circa annum Domini C D. L. teste Trithemio & Gennadio.

ACCEDAT vltimò testimonium Ecclesiæ Latinæ & Græcæ, qui ab annis D. floruit. His enim quingentis annis in tota Ecclesia, Sacramentum Pœnitentię inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum esse, nullo modo negari potest, neque aduersarij, vt arbitror, negant. Satis enim id constat, tum ex Petro Lombardo, quem Theologi omnes posteriores sequuti sunt, lib. 4. Sentent. dist. 14 tum ex decreto Lucij Papæ III. quod exstat cap. Ad abolendam, extra. de Hæreticis, & ex definitione generalium Conciliorum, Florentini & Tridentini, quibus Catholici omnes libenter parent; tum denique ex responsione Hieremiæ Archiepiscopi Constantinopolitani ad Germanos: nam cap. 7. apertè docet Hieremias, Græcam Ecclesiam inter vera Sacramenta numerare Pœnitentiæ Sacramentum.

Hæc autem testimonia non idè profero, quòd ignorem ea nihili fieri ab aduersariis: sed vt omnes intelligant, aut totis quingentis annis Ecclesiam vniuersam in grauissimo errore esse versatam, quod certè fieri non potest, cum sit columna, & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. aut verum esse, quod nos ab eadem Ecclesia de Pœnitentiæ Sacramento didicimus. Hanc autem Ecclesiam, quę his quingentis annis peregrinata est in terris, verã Christi fuisse Ecclesiam, & cum antiquiore illa continuatam; vel vno hoc argumento satis conuincimus: Quia cum nulla alia Ecclesia ab aduersariis demonstratur, quę totis his quingentis annis sine interruptione vbique

terrarum sparsa fuerit; aut hæc nostra vera Ecclesia fuit, aut nulla omninò fuit: nullam verò fuisse nunquam affirmabit, qui verba illa Christi vera esse crediderit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Matth. 16. Sed de his satis: nunc ipsorum obiecta diluamus.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta Caluini & Kemnitij.

I O A N N E S Caluinus lib. 4. Institut. cap. 19. §. 15. 16. & 17. hæc argumenta proponit. PRIMO, obiicit difficultatem; quam Theologi Scholastici patiuntur in Sacramento reperiendo, cùm de Pœnitentia tractant. *Romanenses, inquit, Scholastici anxie in reperiendo hic Sacramento desudant: nec mirum videri debet, nodum enim in scirpo quarunt. Quod tamè optimum habent; rem implicatam, suspensam, incertam, opinionumque varietate confusam ac turbatam relinquunt.*

RESPONDEO; aptè omninò exordium à mendacio ducit. Theologi enim summo consensu Pœnitentiam Sacramentum esse docent, neque vlla est inter eos de hac re opinionum varietas: in eo solùm nonnihil laborant, vt ostendant, in hoc Sacramento quid sit Sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res simul & Sacramentum. Hæc enim tria perspicuè cernuntur in Baptismo, & quibusdam aliis Sacramentis: in quibusdam autem non ita facillè distingui possunt, neque necesse est. Sed hæc nihil ad rem nostram faciunt, non enim cum Hæreticis disputamus, an hæc tria in Sacramento Pœnitentiæ distincta inueniantur; quæ propria Scholarum quæstio est: sed an Sacramentum Pœnitentiæ verè propriè dictum Sacramentum sit; à qua disputatione Theologi Scholastici facile se, breuissimeque expediunt.

SECUNDO, Caluinus obiicit definitionem Sacramenti à se allatam: ex ea enim colligit, Pœnitentiam Sacramentum non esse, cùm ei definitio Sacramenti non conueniat: *Qui Sacramenti, inquit, definitionem supra à nobis positam memoria tenent, ad eam exigant id quod dicunt esse Sacramentum, & inuenient non esse caeremoniam externam à Domino institutam ad fidei nostræ confirmationem.*

RESPON.

RESPONDEO; iam superiore capite ostendi, non minus Pœnitentiam cum Absolutione ritum externum esse, atque à Deo institutum, & fidem nostram confirmantem, quàm sit Baptismus. Sed licet fides ex eiusmodi ritibus confirmari possit: non est tamen is proprius & primarius finis Sacramentorum, sed concionis, atque exhortationis; alioqui frustra infantes, dormientes, amentes, Sacramenta vlla perciperent. Sed de hac re satis multa in I. libro de Sacramentis in genere, diximus.

TERTIO, obiicit testimonium S. AVGVSTINI ex sermone de Baptismo ad infantes, & ex lib. 3. quæst. vet. Testam. qui Sacramenta visibilia esse debere scribit: *Quid tale, inquit, aut ipsi vident, aut aliis queunt ostendere in eo quod Sacramentum Pœnitentia vocant?*

RESPONDEO, non desunt multa signa visibilia in Sacramento Pœnitentiæ, siue sacerdotem aspicias manus impo-
nentem, siue pœnitentem ad genua sacerdotis abiectum, & lachrimas fundentem: sed quia ista ita plerumq; conspiciuntur, vt tamen etiam absque iis Sacramentum Pœnitentiæ esse possit; breuiter Respondeo, visibile signum, idque à Deo institutum, esse tum Confessionem, tum Absolutionem. AVGVSTINVS enim visibile signum vocat, quod sensu externo aliquo percipitur, etiam si is non sit sensus videndi, sed audiendi: nam vt idem Augustinus lib. 10. Confess. cap. 35. ait, rectè dicimus: *Vide quid sapiat, vide quid oleat, vide quid sonet, vide quàm durum sit.* Et certè in Sacramentis visibile signum non opponit Augustinus ei rei, quæ non cernitur oculis; sed quæ sola mente, nullo autem corporali sensu apprehenditur; sic enim ait serm. ad infantes, quem Calvinus ipse citauit: *Sacramentum ideò dicitur, quia aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* vbi vides corporale opponi spirituali, & quod sensu percipitur, ei quod intelligentia apprehenditur. Verbum igitur corporale rectè signum visibile, id est, sensibile, atque externum dicitur.

QUARTO obiicit, nullam extare promissionem: *Quacunque, inquit, in parte Sacramentum posuerint, nego iure haberi pro Sacramento: primum, quòd nulla Dei promissio singularis ad hanc rem extet.*

Ecece 3

RESPON-

RESPONDEO, nimia hæc impudentia, vel inconstantia est: extare enim singularem promissionem Dei pro Absolutione priuata, quam minister pœnitenti annuntiat (vt verbis vtar ipsius) ex pluribus Caluini locis superiore capite ostendimus. Et sanè quæ fingi potest clarior promissio, quam illa sit? *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum resinueritis, retenta sunt.* Ioan. 20.

QVINTO obiicit, non esse cæremoniam in hoc Sacramento vllam à Domino institutam: *Deinde*, inquit, *quod quæcunque hic cæremonia proferatur, merum sit hominum inuentum: mendacium, & impostura fuit, quod de Sacramento Pœnitentia commenti sunt.*

RESPONDEO, Absolutio non videtur Caluino cæremonia, quia id sibi persuasit, non referri verbum Absolutionis nisi ad instituendam, & excitandam mentem pœnitentis, non secùs ac si pars quædam concionis esset: quod idem docet de verbo Baptismi, & ceterorum Sacramentorum. Sed hoc eius principium falsissimum esse, in primo libro de Sacramentis in genere, multis rationibus demonstraui. Si enim verbum Baptismi: *Ego te baptizo, &c.* ad mentem instruendam & excitandam potissimùm refertur, quorsum (vt paulò antè dicebamus) infantes, interdum etiam dormientes, & amentes baptizarentur? Verba igitur Sacramentalia, & inter alia illud: *Ego te absoluo*, veræ cæremoniæ sunt, non conciones; siquidem actiones sunt externæ, ad significandam & efficiendam iustificationem, atque ad Deum eo ritu colendum à Christo institutæ. Et propterea non multum refert, vtrum ab eo qui Sacramentum percipit, exaudiantur & intelligantur, an secus; & linguâne patria, an Latina, vel Græca, aut Hebræa pronuncientur. Atque hæcenus de argumentis Caluini.

Martinus Kemnitius in 2. par. Examin. Tridentini Concilij, pag. 903. PRIMO obiicit, deesse Pœnitentiæ Sacramento elementum externum: *Ex diuina*, inquit, *institutione non habet tale externum, & materiale elementum, quale est in Baptismo, & in Eucharistia, quod ad integram definitionem, & genuinam proprietatem Sacramenti pertinet.*

RESPONDEO, non malè Kemnitius ex Baptismo, & Eucharistia, quæ omnium consensu vera Sacramenta sunt, naturam

turam ac proprietatem Sacramentorum in genere inuestiganda esse censet: sed in eo fallitur, quod non rectè explicat, quo gradu similitudo requiratur inter elementum Baptismi atque Eucharistiæ, & Sacramentorum ceterorum. Fatemur enim, in omni Sacramento requiri elementum externum, simile illi, quod in Baptismo & Eucharistia adesse cernimus: sed quæstio est, quo gradu, siue quatenus simile requiratur.

Ac primùm certum est, non requiri simile in specie: alioqui deberent omnia Sacramenta ex aqua constare, quia Baptismus ex aqua constat; & tum Eucharistia, quæ constat ex pane & vino, Sacramentum non esset. Eadem ratione certum est, non requiri similitudinem in genere proximo: alioqui Sacramenta omnia ex simplici corpore, quale est aqua, id est, ex aère, aut igne, vel terra, conficienda essent. Sed fortè similitudo requiritur in superiore aliquo genere; vt elementum cuiuscunque Sacramenti, substantia quædam sit corporalis, quales substantias esse videmus aquam, panem & vinum, ex quibus Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta constant. At neque hoc dici potest: nam Baptismi natura atque essentia propriè non in substantia, sed in actione consistit. Symbolum enim externum, cui annexa est gratia, & quod propriè Baptismus dicitur, non est aqua, sed ablutio cum sanctissimæ Trinitatis inuocatione: ablutio autem & inuocatio, non substantiæ, sed actiones sunt. Quare immeritò Catholicos Kemnitius repræhendit pag. 936. quod elementum de prædicamento Substantiæ, transformârint in elementum de prædicamento Actionis. Nec tamen generatim affirmari potest, omne Sacramentum in actione consistere, nam Eucharistiæ Sacramentum propriè non actio transiens, sed res permanens est: non enim actionem consecrandi, sed panem consecratum, & in corpus Dominicum commutatum, Eucharistiam vocamus.

Vera igitur ratio similitudinis inter externa symbola Baptismi, & Sacramentorum ceterorum, à fine sumenda est, ob quem Sacramenta instituta esse constat. Finem autem tum Baptismi, tum aliorum Sacramentorum, omnes admittunt esse, significare internam iustificationem; & eo modo hominem, qui corpore & spiritu constat, per sensibilia & corporalia symbola ad rerum intelligibilium & spiritualium cogni-

tionem euehere: hinc enim signa, symbola, & Sacramenta dicuntur. Nam vt S. Augustinus in epist. ad Bonifacium loquitur: *Si Sacramenta similitudinem non gererent earum rerum, quarum Sacramenta sunt, Sacramenta non essent.* Quæ admodum igitur in Baptismo ablutio exterior per aquam exhibetur, vt ablutio interior per spiritum significetur: sic etiam in Eucharistia, panis & vinum, seu potius panis viniq̄ue species in conspectu ponuntur, vt corpus & sanguis Domini, cibibus ac potus animorum esse intelligantur; & ad eundem modum in Sacramentis ceteris, id solum necessariò Sacramenti natura postulat, vt externa signa ad spiritualem effectum aptè repræsentandum exhibeantur. Vtrum autem ea signa ad prædicamentum Substantiæ, an ad prædicamenta Accidentium pertineant, & vtrum oculis, an auribus percipiantur, nihil interest: neque Christus nos de prædicamentis sollicitos esse voluit, neque facilius ipse per Substantiam quàm per Accidentia homines iustificat.

Quare in Sacramento Pœnitentiæ, in quo pro symbolo externo confessionem pœnitentis, & absolutionem voce corporali à sacerdote pronunciatam habemus, vera & propria Sacramenti ratio minimè desideratur. Verba enim non solum signa externa, ac sensibilia, sed etiam in genere signorum præstantissima sunt, vt docet S. Augustinus lib. 2. cap. 3. de doctrina Christiana.

Quod verò idem AVGVSTINVS tract. 80. in Ioan. distinguit elementum à verbo, cùm ait: *Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum; non debet ad omnia Sacramenta trahi: neque enim ille de Sacramentis generatim, sed de Baptismo tantum loquebatur, vt ex illis verbis intelligimus: Detrahe Verbum, quid est aqua, nisi aqua?* Alioqui enim & verba loco elementi, seu rei, & res loco verborum esse posse, in lib. 1. de Sacramentis in genere, demonstrauimus.

SECUNDA obiectio Kennitij in eo consistit, vt probet, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in verbo Dei, neque in Patribus: id verò prolixè persequitur disputatione in quinque capita distributa; de quibus omnibus breuiter, atque ordine dicendum erit.

PRIMO igitur capite, quod habetur pag. 908. probat, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in Te-
stamen-

stamento veteri, idq; ex testimonio Concilij Tridentini, sess. 14. cap. 1. & inde colligit, per annos circiter quater mille non fuisse Pœnitentiæ Sacramentum. SED hæc inania sunt. Fate- mur enim Sacramentum Pœnitentiæ à Christo institutum, vt etiam Baptismum, & Eucharistiam, & idcirco mirum non esse, si per multa annorum millia non fuerit.

Ne tamen nihil fecisse Kemnitius videatur, argumentum quoddam proponit, quod hoc syllogismo comprehendere potest. In Pœnitentia Testamenti veteris fuit Contritio, Confessio, & quædam veluti Satisfactio, cum potestate remittendi peccata: Atqui ea Pœnitentia non erat Sacramentum propriè dictum: Igitur nec Pœnitentia, quam Catholici ex Contritione, Confessione, & Satisfactione, cum potestate remittendi peccata, constare volunt; Sacramētum propriè dictum existimandum est. Propositionem probat Kemnitius: nam in Testamento veteri exstant exempla Contritionis, & Confessionis peccatorum: & Mariæ sorori Moysis, ac Dauidi, Deus post reconciliationem imposuit certas castigationes, ex quibus Catholici Satisfactionem probare solent. Exstat præterea exemplum Absolutionis, Nathan; siquidē Dauidem contritum, & confitentem peccatum suum, absoluit. Assumptionem probat ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 1. vbi Patres docent, Pœnitentiam veterum, Sacramentum non fuisse.

RESPONDEO, propositio argumenti magna ex parte falsa est. Nam vt omittam cetera, non fuit in Testamento veteri potestas remittendi peccata; neque Nathan aut vllus alius, vt Dei minister, peccatores absoluit: nondum enim auditum erat illud: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Audi S. Ioannem CHRYSOSTOMVM lib. 3. de Sacerd. *Corporalem lepram purgare, seu Serius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudeorum sacerdotibus solis licebat. At Verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, Seruim anima sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Hac ille.

NEQUE exemplum Prophetæ Nathan, quod exstat lib. 2. Reg. cap. 12. ad rem nostram facit, & omninò ineptè non semel à Kemnitio inculcatur. Non enim Nathan dixit: Ego te absoluo, vel tibi peccata remitto; sed solùm: *Dominus transfudit peccatum tuum à te,* quibus verbis significauit id, quod

Eeeee 5 sibi

sibi vt Prophetæ, diuinitus indicatum erat, non autem peccatum ipse remisit. Quod si quicumque narrat aliquid factum esse, idem potest dici rem illâ fecisse; quid prohibet, quo minus Euangelistæ Christum peperisse, interfecisse, & eundem à mortuis reuocasse, & in cœlum transtulisse, & Spiritum etiam sanctum misisse dicantur, quia hæc omnia facta esse literis prodiderunt? Non igitur dicimus, quod fingit Kemnitius, Nathan non absoluisse iudiciaria potestate, sed per ministerium, quasi apud nos sacerdotes nō per ministerium, sed regia ac suprema potestate absoluant: sed dicimus, in Sacramento Pœnitentiæ sacerdotes potestate iudiciaria, sed ministeriali, vt Christi ministros, non vt Reges ac Dominos, peccatores absoluere; Nathan autem, nec Regia nec ministeriali potestate absoluisse, sed tantum à Deo iam absolutum Prophetica virtute cognouisse, & renunciâsse. Quâquam ne tum quidem aliquid obtineret Kemnitius, si Nathan iudiciaria ministeriali potestate Dauidem absoluisset: id enim factum esset semel extraordinaria quadam prouidentia Dei; singularia verò exempla legem non faciunt.

SED instat Kemnitius: *Apostolus Petrus Actor. 10. & Paulus Actor. 26. affirmant se de Pœnitentia in Deum, & de accipienda remissione peccatorum, non aliter docuisse quam Prophetas.* At quid hoc ad propositum facit? num ideo Pœnitentia Testamenti veteris Sacramentum erit? aut noui nō erit? Apostoli enim loquuntur de Pœnitentiæ virtute, & ea præsertim quæ ad Infideles pertinet, qui conuertuntur ad fidem; eam autem semper in vsu fuisse, & à Prophetis frequenter prædicatam, non negamus. Aliud autem est virtus Pœnitentiæ, quæ semper necessaria fuit: aliud verò Sacramentum Pœnitentiæ, quod à Christo institutum, in solo Testamento nouo locum habet.

Cur igitur instat Kemnitius, *ab exemplis Testamenti veteris, Sacramentum Pœnitentiæ confirmare nitimini, si Pœnitentia in Testamento veteri Sacramentum non erat?* RESPONDEO, non probamus ex Testamento veteri Pœnitentiæ Sacramentum, nisi fortè ex vaticiniis, & figuris: sed virtutem Pœnitentiæ, sine qua Sacramentum, aut esse, aut certè vtile esse non potest. Ex Pœnitentia enim Dauidis, & aliorum veterum probamus Contritionem non esse solos terrores, sed

sed verum dolorem de peccatis præteritis, cum certo proposito vitæ melioris, & rursus eodem exemplo discimus, remissa culpa non semper pœnam quoque temporalem remitti: & alia id genus multa, de quibus infra suo loco disputandum erit.

In SECVNDO capite pag. 910. probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in prædicatione pœnitentiæ Christi, & Præcursoris eius: quod totum libenter concedimus, cum doceamus Sacramentum Pœnitentiæ post resurrectionem Domini institutum fuisse. Ceterum hîc etiam ludere voluit Aduersarius, & ineptè, vt solet, ratiocinari. Sic igitur loquitur: *Baptista prædicauit Pœnitentiã in remissionem peccatorũ: summa etiam prædicationis Christi ita describitur: Pœnitentiã agite, & credite Euangelio. Docuit autem, & Baptista, & Christus de Contritione. Baptista auditores confessi sunt peccata sua, Matth. 3. & Christus priuatam Absolutionem impertit, Matth. 9. & Luc. 7. Quare igitur iuxta definitionem Pœnitentiæ à Pontificiis traditam, Pœnitentia illa à Christo & Baptista prædicata, non est Sacramentum? atqui Tridentinum Concil. sess. 14. cap. 1. negat eam esse Sacramentum.*

Ad hoc argumentum responderi ipse qui illud fecit, sed planè absurdè, vt nimirum ostendat non posse responderi, nisi multis concessis, quæ nulla ratione concedenda essent: *Respondeo, inquit, quia Contritio & Confessio non habuit enumerationem singulorum delictorum: Christus etiam absolutionem impertit, non præmissis processu Iudiciali, & imposita multa, sed gratis, iis qui peccata agnoscebant, iram Dei timebant, & fide propter ipsum petebant, & querebant reconciliationem. Et summa, inquit, quia in illa Pœnitentiã gratis, sine operibus, fide propter Christum remittebantur peccata, quia etiam tam Baptista quàm Christus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuersionis necessariam ad consequendam remissionem prædicarunt: propter has causas talis Pœnitentia Pontificiis non est Sacramentum. Concedit itaq; & fatetur Tridentinum Concilium, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, testimonium, vel exemplum, sicut non in Veteri Testamēto, ita nec in concionibus Baptiste, & Christi ante Resurrectionem. Hac ille.*

Ad

Ad argumentum initio factum RESPONDEO, Pœnitentiam, quam Christus & Baptista prædicârunt, idèd Sacramentum non fuisse, quia defuit pars Sacramenti potissima, nimirum verbum Absolutionis, confessioni peccatorum adiunctum. Nam Matth. 3. legimus quidem auditores Baptistæ confiteri solitos peccata sua, cùm accederent ad Baptismum, sed Baptistam pronunciâsse verbum Absolutionis, non legimus: Christum autem, & paralytico, & fœminæ peccatrici peccata remisisse legimus, sed eos peccata confessos nequaquam legimus. Itaque nisi Kemnitius velit ex Confessione auditorum Ioannis, & ex paralytici ac peccatricis Absolutione, vnum Sacramentum facere; nō habemus exemplum Sacramenti Pœnitentiæ, in actis Baptistæ, & Christi ante resurrectionem.

ADDE, quòd Christus, cùm paralyticum & peccatricem absoluit, non ritum instituit, quo reconciliarentur deinceps peccatores, neque Apostolis mandauit, vt eo modo quo ipse fecerat, inspecta fide aliorum, alij nihil petenti, peccata remitterent: proinde non verbo Sacramentali, sed propria, ac singulari sua potestate peccata dimisit.

PORRO illa Kemnitij responsio ad idem argumentum, nihil valet: neq; Catholici eiusmodi responsionem vnquam agnoscerent. Primùm enim falsum est, contritionem illorum ita interiorem fuisse, vt non fuerit etiam exterior: certè qui confitebantur peccata Matth. 3. & quæ lachrimis pedes Domini lauit, satis apertis signis contritionem suam prodebant. Confessionem autem illorum nō fuisse singulorum delictorum; aut falsum, aut incertum est: *Confitentes peccata sua*, ait Matthæus, neque addit Generatim, vel Singillatim.

Porro Christum eis peccata remisisse, qui peccata agnoscebant, iram Dei timebant, & fide propter ipsum petebant & quærebant reconciliationem: nescio vbi Kemnitius legerit, nam Matth. 9. & Luc. 7. quæ loca ipse citat, ista non legimus. Paralyticus Matth. 9. nihil omninò per se petiit, per alios autem corporalem sanitatem, nō reconciliationem quærebat: neque vlla fit eo loco mentio agnitionis peccati, vel timoris iræ Dei. Lucæ autem 7. detestatio quidem peccati agnoscitur, sed ea non tam ex timore iræ Dei, vt Kemnitius somniat, quàm ex amore Christi vehementissimo nascebatur: quæ etiã causa esse potuit, cur mulctam nullam ei Dominus imposuerit.

Nam

Nam & hoc tempore Theologi docent, tantam esse posse in pœnitente vim contritionis & amoris, vt nullus omninò pœnæ & culpæ reatus post reconciliationē superfit: *Cui, inquit, minus dimittitur, minus diligit, & Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Mendacia autem illa, quòd ided negemus, Pœnitentiam à Christo & Baptista prædicatam Sacramentum fuisse, quia in ea gratis, & propter Christum dabatur remissio: iam supra notata & refutata sunt.

Denique conclusionem illam libenter admittimus, fateri Concilium Tridentinum, Sacramentum Pœnitentiæ nõ habere fundamentum, testimonium, aut exemplum in concionibus Baptistæ, & in toto veteri Testamento. Sed si cui mirabile id videtur, is miretur etiam, cur in Testamento veteri, & in concionibus Baptistæ, fundamentum, testimonium, & exemplum non habeamus Baptismi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; & Eucharistiæ, ex pane vinoque per consecrationis verba confectæ.

In TERTIO capite pag. 911. & seq. probat Kemnitius, Pœnitentiæ Sacramentum non fundari in illis Domini verbis: *Quorum remisistis peccata.* Ioan. 20. & rursus repetit argumenta sua de absolutione Davidis per Nathan Prophetam, & de Pœnitentia quam Christus & Baptista prædicauerunt.

SED hæc omnia iam antea refutata sunt: quia enim ex testimonio illo Dominico verè colligitur Pœnitentiæ Sacramentum, ided de verbis illis egimus capite superiore, vbi argumenta nostra pro veritate adferebamus.

In QVARTO capite pag. 921. probare conatur, ex Apostolorum doctrina & exemplis nihil adferri posse, ad Sacramentum Pœnitentiæ confirmandum: & quamuis id non multum referat, cum satis esse debeat Christi verbum; tamen ne Kemnitius gloriatur, ad hunc locum nihil esse responsum, respondeamus breuiter: *Paulus, inquit Kemnitius, Actor. 26. recitans summam doctrinæ suæ de Pœnitentia, affirmat se nihil docuisse extra ea, quæ Propheta loquuti sunt.*

AT hîc duo sunt mendacia. Non enim Paulus Actor. 26. recitat summam doctrinæ suæ de Pœnitentia, sed tantum dicit se annunciâsse hominibus, vt Pœnitentiã agerent, & conuerterentur ad Deum, digna Pœnitentiæ opera facientes: hæc certe

certè non est summa doctrinæ de Pœnitentia, sed cohortatio ad Pœnitentiam. Nec loquitur Paulus nisi de Pœnitentia, quæ Baptismum præcedit, quam nos fatemur Sacramentum non esse. Deinde quod Paulus addit, se nihil esse loquutum extra ea, quæ Prophetæ prædixerunt futura: non refertur ad doctrinam de Pœnitentia, sed ad doctrinam de Christi aduentu, passione, & resurrectione: sic enim Apostolus ait: *Vsq; in hodiernum diem sto, testificans minori atq; maiori, nihil extrâ dicens, quàm ea, quæ Prophetæ loquuti sunt futura esse, & Moyses: si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.*

SUBIUNGIT Kemnitius: *Petrus etiam Act. 10. affirmat, se illam rationem consequenda remissionis peccatorum tradere, quæ à Prophetis testimonium habet. At nec Petrus tradit ritum Pœnitentiæ, neque explicat quid ad eam necessarium requiratur, sed solùm scribit, Christo omnes Prophetarum testimonium perhibere, remissionem peccatorum accipere in nomine eius omnes, qui credunt in eum: quæ verissima sunt, neque vllò modo cum sententia nostra pugnant.*

ADDIT Kemnitius: *Apostoli nusquam leguntur exegisse enumerationem peccatorum ad remissionem necessariam: nec leguntur imposuisse mulctam, quibus peccata remittebant.* At nec leguntur alicui peccata remisisse. Proferat Kemnitius exempla, vbi Apostoli legantur in particulari alicui lapsò post Baptismum Absolutionem impendisse, vel (vt ipsi malunt) annunciâsse; & tum demum iure à nobis quæret, vt ostendamus, in ea reconciliatione Confessionem & mulctam adfuisse. Quis ambigit, multa Apostolos, & fecisse & docuisse, quæ scripta non sunt? alioqui facile probabimus, non esse homines baptizandos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quia nusquam Apostoli hoc ritu baptizâsse legantur.

Proferetur fortasse exemplum Corinthij incestuosi. Sed Paulus non eum propriè absoluit, sed absolutionem à Corinthiis datam approbavit 2. Corinth. 2. Corinthios autem non sine mulctâ imposita illum absoluisse, significat idem Apostolus 2. Corinth. 7. vbi inter alia nominat vindictâ, quæ de peccato illius incestuosi exegerant.

ADDIT rursus Kemnitius: *Vanum etiam & falsum est, Apostolos aliam docuisse Pœnitentiam, quod ad substantiam*

attinet

attinet, qua impij ante Baptismum ad Deum conuertuntur; & aliam diuersam, qua lapsi post Baptismum cum Deo in gratiam redeant: non enim aliam Legem, nõ aliud Euangelium, non alium Christum, nec aliam fidem lapsi post Baptismum proposuerunt. ET vbinam legisti mendax, apud Catholicos Pœnitentiam ante Baptismum, ab ea differre, quæ agitur post Baptismum, quodd aliam fidem, aliam Legem, aliud Euangelium, alium Christum requirat? hæc enim vestra sunt mendacia, non nostra dogmata. Lege, si placet, Tridentinũ Concilium sess. 6. cap. 6. & 7. vbi describitur iustificatio impij per Baptismum, & rursus cap. 14. vbi describitur iustificatio per Pœnitentiæ Sacramentum: videbis in iis locis, in vtraque iustificatione peccata remitti per Christi merita, præcedente fide, & Pœnitentia, ac Deo corda excitante, & adiuuante, vt serriõ conuertantur, & Pœnitentiam, vt oportet, agant, idque totum ex eodem Euangelio deriuari.

Discrimen inter Pœnitentiam ante, & post Baptismum, in eo ponimus; quod posterior, materia Sacramenti est, & confessionem singulorum peccatorum, ac opera quædam laboriosa exigit: prior, nec est Sacramenti materia, neque distinctam illam, ac particularem peccatorum confessionem, neque laboriosa illa opera necessariõ postulat. Quæ omnia accidentaria ipsi Pœnitentiæ sunt, non substantialia: accidit enim virtuti Pœnitentiæ, vt tali vel tali modo exterius prodeat, atque vt signa eius externa cum verbo Absolutionis, Sacramentum efficiant.

ULTIMO addit Kemnitius: *Exstant verò in scriptis Apostolorum, exempla conuersionis eorum, qui post Baptismum lapsi fuerant, vt Galatarum. Illos verò Paulus non ad aliam nouam, & diuersam rationem reconciliationis cum Deo deducit, sed vehementissimè contra persuasionẽ de iustificatione operum concionatur, &c.* SED Galatarum ego apud Paulum conuersionem nusquam legi. Defecisse eos a fide semel accepta Paulus narrat, eosque ad viam veritatis iterum reuocare conatur: sed num illi redierint, & quo ritu reconciliati fuerint, nec Paulus, nec alius (quod sciam) vsquam retulit. Porrò cum nondum illi conuersi essent ab errore, in quem dolo Pseudoapostolorum prolapsi fuerant; non opus erat vt Paulus eis Pœnitentiæ modum præscriberet, sed vt ad con-

uer-

uersionem, & Pœnitentiam simpliciter hortaretur, ac simul errorem ipsum quo tenebantur, refelleret, quod quidem Apostolus diligenter præstitit. Ad quem modum Catholici Doctores, cum vos Lutheranos ad conuersionem hortantur, non antè ad confessionem singulorum peccatorum ad pedes Sacerdotis deponendam vos prouocant, quam ad fidem Catholicam iterum profitendam, & Ecclesiam agnoscendam, disputando, atque errores vestros refellendo perduxerint. Quoties enim ad Sacramentum Pœnitentiæ inuitaremus, quod scimus Sacramentum ipsum nihil facere?

Quis igitur fuerit Apostolorum tempore ritus, quæ ueritas ratio reconciliandi eos, qui post Baptismum lapsi fuerant, non potest ex epist. sola ad Galatas planè cognosci. Illustrius aliter quanto est exemplum Corinthij incestuosi 1. Cor. 6. & 2. Cor. 7. & quamuis nec de illius reconciliatione in particulari sit proditum, quo ritu ea peracta sit: tamen satis constat multo durius cum eo actum esse, quam si ante Baptismum idem flagitium perpetrasset.

In QUINTO & ultimo capite probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ nullum habere in antiquis Patribus fundamentum. Ac PRIMUM dicit extra omnem dubitationem esse, primam originem Sacramenti Pœnitentiæ, à Catholicis excogitati, ductam esse ex spectaculis publicæ Pœnitentiæ quam magna feueritate uetus Ecclesia in manifestis, & atrocibus criminibus seruabat. In illa enim requirebantur signa externa Contritionis, Exomologesis, seu Confessio criminum, & imponebatur certæ castigationes, tum exempli causa propter alios, tum uerò explorationis gratia, an seria esset Pœnitentia.

ADDITIONE, fuisse etiam antiquis in usu priuatam Pœnitentiam; & Patres, ut Origenem, hortatos populum, ut etiam alia crimina, quamuis non notoria, nec ita magna, confiterentur. Inde autem coepisse regulam & doctrinam generalem fieri ad Pœnitentiam, qua lapsi in qualiacunque peccata post Baptismum, Deo reconcilientur, pertinere præter cordis contritionem, & fidem amplectentem Christum, etiam oris confessionem sacerdoti faciendam, & operis satisfactionem.

DEINDE atexit, varias esse opiniones Catholicorum de necessitate Confessionis: idque probat ex Gratiano, & eius

Glossa

Glossa, ac Bonaventura; hi sunt enim omnes Patres, omnes-
que Historici, quos Kemnitius citat, quamuis Bonaventuræ
locum præ festinatione non annotauerit.

Hic ego PRIMVM à Kemnitio quæro, vnde illam histo-
riam de origine Pœnitentiæ hauserit: nullo enim teste hæc
probata reliquit. Legerat, credo, tale aliquid in Caluino; id ei
satis fuit, sed nobis non est satis, qui multa ipsius etiam Cal-
uini mendacia depræhendimus. DEINDE, quid hoc ad quæ-
stionem, de qua agimus? Esto enim, prima lapsorum recon-
ciliatio, in publica Pœnitentia fuerit: cur ea Sacramentum
esse non potuit? cur signa illa externa contritionis, & crimi-
num confessio cum verbo Absolutionis, Sacramentum non
fuerunt? DENIQUE esto, non sit confessio iuris diuini, vt ex
Glossa quadam quam etiam Catholici repræhendunt, Kem-
nitius probare nititur: cur ipsa Absolutio Sacramentum non
erit, cum symbolum sit externum diuinitus institutum, &
gratiæ ac iustificationis promissionem habeat; vt ipse etiam
Kemnitius confitetur?

Sapientius igitur Kemnitius fecisset, si cū Apologia Con-
fessionis Augustanæ, in cuius verba iurauerat, Pœnitentiæ
Sacramentum verè ac propriè dictum, aduersus Caluianos,
non Catholicorum modò, sed etiam Lutheranorum iudicio
ac censura Hæreticos, defendisset.

CAPVT XII.

An Pœnitentiæ Sacramentum à Sacramento Baptismi diuersum sit.

HÆRETICI, qui Sacramentum Pœnitentiæ de
medio sustulerunt, ex hoc errore in alium prola-
psi sunt: quia enim negandum esse non putabāt,
peccatores post Baptismum posse Deo reconci-
liari, neque reconciliationem istam sine Sacramento aliquo
feri credebant, id eis in mentem venit, vt dicerent, Baptismū
ipsum dici posse atque esse Pœnitentiæ Sacramentum. Itaq;
lapsos post Baptismum, reconciliari dixerūt per Baptismum,
memoria, non autem re ipsa, repetitum.

Fffff

Ex

Ex quo nouo dogmate, tria quædam aduersarij deduxerunt. PRIMO, non esse durius pactum, quod Deus cum peccatore fecit in reconciliatione post Baptismum, quam ante Baptismum, sed esse æquè facile, vel potius prorsus idem: & inde grauissimè inuehuntur in eos, qui dicunt Pœnitentiam esse tabulam naufragij, quasi non liceat ad ipsam nauim Baptismi amplius redire. SECUNDO, non minus integrè renouari hominem in reconciliatione post Baptismum, quam ante Baptismum: & sicut in regeneratione, quæ fit in Baptismo, dimittuntur omnia peccata quoad culpam & pœnam; similiter fieri uolunt in reconciliatione, quæ fit post Baptismum. TERTIO, non esse quærendum post Baptismum, symbolum externum diuinitus institutum, quo Christi merita applicentur, cum id satis commodè præstet Baptismus, memoria (ut diximus) apprehensus, & repetitus.

Primus auctor huius erroris, ut etiam aliorum fermè omnium, qui hoc tempore inter Lutheranos versantur, Lutherus fuit: sic enim scribit in libro de captiuit. Babyl. cap. de Baptismo: *Præbuit his opinionibus occasionem uerbum illud periculosum D. Hieronymi, siue malè positum, siue malè intellectum, quo Pœnitentiam appellat secundam tabulam post naufragium, quasi Baptismus non sit Pœnitentia. Hinc enim ubi in peccatum lapsi fuerint, de prima tabula seu nauis desperantes, & elut amissa, secunda tantum incipiunt niti & fidere tabula, id est, Pœnitentia.* Et in eodem libro propè extremo: *Pœnitentia Sacramentum, inquit, signo uisibili, & diuinitus instituto caret: & aliud non esse dixi, quam uiam ac reditum ad Baptismum.* Hæc ille: in quibus uerbis obiter obseruanda est mira Lutheri inconstantia. NAM in eiusdem libri principio disertis uerbis scripsit, tria esse Sacramenta, Baptismum, Pœnitentiam, & Panem; seu potius unum Sacramentum, & tria signa Sacramentalia: quo loco signum Sacramentale apertissimè in Pœnitentiæ Sacramento posuit distinctum à signo Baptismi, & Eucharistiæ. Sed in fine libelli, opinione mutata, vel potius oblitus eorum quæ paulò antè scripsit, æquè apertè negat signum Sacramentale in Pœnitentiæ Sacramento distinctum à signo Baptismi.

Philippus Melanchthon in Locis editis anno XXI. tit. de Pœnitentia, Lutherum sequutus, scripsit signum Pœnitentiæ esse

esse Baptismum. Idem habet Calvinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 4. ubi dicit à Baptismo pendere Clavium potestatem, & vim Baptismi ad omnia peccata totius vitæ se extendere, & ex huius rei ignoratione natum esse commentitium Pœnitentiæ Sacramentum. Et cap. 19. §. 17. repræhendit Hieronymi dictum de tabula naufragij: *Sed dictum, inquit, est Hieronymi. Cuiuscunque sit, quin planè impium sit, excusari nequit, si ex eorum sensu exponitur: quasi verò per peccatum deleatur Baptismus, & non potius in memoriam reuocandus sit peccatori, quoties de remissione peccatorum cogitat, & illinc sese colligat, animumq; recipiat, & fidem confirmet, &c.* Et infra: *Apertissime itaq; dixeris, si Baptismum & vocaueris Pœnitentiæ Sacramentum, cum in confirmationem gratiæ, & fiduciæ sigillum, is datus sit, qui Pœnitentiam meditantur.*

Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 929. 930. 931. & 932. fatetur quidem aliud esse Pœnitentiam, aliud Baptismum; & maiorem luctam conscientiæ esse in iis, qui conuerti debent à peccato post Baptismum commisso, quam in iis, qui conuertuntur à peccato commisso ante Baptismum: tamen Lutherum & Calvinum sequutus, repræhendit similitudinem de tabula naufragij, & fœdus Baptismi vult esse perpetuum; ita vt vel in eo perseueremus, vel si fortè peccatum admiserimus, ad illud reuertamur. Repræhendit etiam Concilium Tridentinum, quòd velit diuersam esse rationem reconciliationis in Baptismo ab ea, quæ est in Pœnitentia, & hanc quidem multò difficiliorem, ac duriorẽ esse, quàm illam. Detorquet autem impudentissimis mendacijs Concilij sententiam ad eam intelligentiam, de qua nunquam Patres Concilij cogitârunt, vel potiùs quam disertis verbis anathemate damnârunt, nimirum, quòd in Sacramento Pœnitentiæ non nitamur Christi satisfactione & merito, sed propriis nostris operibus; de quibus mēdacijs suprà diximus, quæ hoc loco dici potuissent.

Igitur aduersus hunc nouum errorem TRIDENTINVM Concilium sess. 14. can. 2. ita scripsit: *Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hac duo Sacramenta distincta non sint, atque idè Pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.* Quæ veritas tribus argumentis

confirmanda est; testimonio Scripturæ, traditione veterum;
& ratione.

CAPVT XIII.

Probatur veritas.

VO D attinet ad PRIMVM: habemus in primis exempla; vel potiùs typos & figuras Testamenti veteris. Extra controuersiam est, Circumcisionem datam Iudæis in figuram Sacramenti Baptismi: vnde etiam Baptismus ab Apostolo Coloss. 2. dicitur Circumcisio spiritualis, & non manufacta. Si quis autem diligenter euoluat Scripturam veterem, nusquam inueniet memoriam Circumcisionis præscribi tanquam remedium peccatorum post Circumcisionem perpetratorum; sed sacrificia, expiationes, confessionem peccatorum, vt ex cap. 4. 5. & 6. Leuitici colligi potest. Eodem igitur modo in Testamento nouo existimandum non est, Baptismi memoriam remedium esse ad ea peccata purganda institutum, quæ post Baptismum committuntur, sed sacrificium noui Testamenti, & expiationem per Confessionem, & Absolutionem.

Habemus DEINDE testimonium Apostoli Ioannis in epist. 1. cap. 1. vbi loquens idem Apostolus de remedio peccatorum, quæ baptizati indies committunt; non ait: Si Baptismum ad memoriam reuocauerimus; sed: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, & remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

Habemus TERTIO B. Pauli Apostoli testimonium, in epist. ad Hebr. cap. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœlestis, & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt; rursus renouari ad Pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei, & ostentiu habentes.* Hoc enim loco non negat Apostolus, posse lapsos post Baptismum Deo per Ecclesiam reconciliari, vt falsò Nouatianos sensisse, etiam aduersarij nostri concedunt. Quomodo enim Paulus negaret, lapsos post Baptismum reconciliari posse, qui Corinthium post Baptismum grauissimo scelere inquinatum, reconciliari permisit? Sed negat posse renouari per Baptismum: sic enim hunc locum intelligunt, Chry-

sosto.

fofomus, Theodoretus, OEcumenius, Theophylactus, Ambrosius, & alij in commentario huius loci; & præterea Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 2. vbi copiosè hoc ostendit, Nouatianos refellens. Idem etiam apertissimè docet Augustinus in exposit. epist. ad Roman. inchoata, propè finem, vbi notat, eos qui post Baptismum labuntur, curari posse per Pœnitentiam, non autè renouari, quod est proprium Baptismi. Idem habet etiam auctor libri de vera & falsa Pœnitentia, cap. 3. qui liber habetur in quarto tomo operum sancti Augustini.

DEINDE circumstantiæ loci vix patiuntur aliter accipi verba Apostoli. Nā initio capituli monet Apostolus Hebræos, vt non respiciant iterum ad primordia Baptismi, & fidei, & eius Pœnitentiæ, quæ Baptismum præcedit, estque veluti fundamentum ædificij spiritualis: *Quapropter, inquit, intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus iacentes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum, Baptismatum doctrina, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij extremi.* De quibus Pauli verbis loquens AVGVSTINVS libro de fide & operibus, cap. II. *Hæc, inquit, omnia pertinere ad initia Neophytorum, satis apertèque Scriptura testatur.* Reddit autem in sequentibus verbis Apostolus rationem, cur non oporteat respicere ad illa primordia, cum ait: *Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, &c.* ac si apertius diceret: *Quia non contingit nisi semel, ea renouatio, quæ habetur per Baptismum.* Describi verò Baptismum per illuminationem, dubitari non potest: inde enim omnes veteres, ac maximè Græci, baptizari illuminari dicunt, & Baptismum Sacramentum luminis appellant.

Cum ergo ex Apostolo habeamus, impossibile esse iterum renouari per eam Pœnitentiam, quæ cum Baptismo coniuncta est: necesse est omninò, aut negare cum Nouatianis reconciliationem, aut cum Catholicis admittere nouum Sacramentum à Baptismo distinctum, quo peccatorum remissio tribuatur. NEQVE dicere possunt aduersarij, Paulum tantum velle, non debere iterum repeti actionem Baptismi: non enim Paulus de caremonia, sed de eius effectu, id est, de renouatione loquitur. Quare si Baptismi effectum iterum ha-

bere non possumus, certè alium ritum, aliud Sacramentum querere debemus.

A D D E, quòd cùm in Scriptura legamus exempla eorum, qui post Baptismum lapsi sunt, vt Simonis, Actor. 8. & Corinthij incestuosi, 1. Cor. 6. nusquam tamen legimus eos remissos fuisse ad memoriam Baptismi. Et mirum sanè esset, vnicum remedium in tota vita esse Baptismi memoriam, & tamen in Scriptura nullam fieri huius remedij mentionem.

A C C E D A T nunc traditio veterum Patrum, qui quidem summo consensu docent id, quod aduersarij in Concilio Tridentino, sess. 14 cap. 2. repræhendunt, quòd videlicet non sine magnis fletibus, & laboribus ad eam integritatem reconciliationis peruenire possint, qui post Baptismum Pœnitentiã agunt, ad quam facili negotio per Baptismum antè peruenerant.

T E R T V L L I A N V S in libro de Pœnitentia, vocat Pœnitentiã tabulam post naufragium, & secūdã ianuam, quæ pulsantibus patebit, obstructa per peccatum ianua indulgentiæ, & fera intinctionis. Item appellat post Baptismum secundam spem, & secunda subsidia: & ibidem ostendit, per multos labores perueniri ad remissionem post Baptismum, cùm ante Baptismum facillimus sit aditus ad indulgentiam.

C L E M E N S Alexandrinus apud Eusebium lib. 3. histor. cap. 17. aliàs 24. vocat Pœnitentiã Baptismum lachrymarum: atque ibidem significat, multis orationibus & ieiuniis opus esse ad remissionem, quæ fit post Baptismum.

C Y P R I A N V S in serm. 5. qui est de lapsis, nihil aliud agit, quàm, post Baptismum si quis labatur in peccatum, ei necesse esse multis lachrymis & ieiuniis culpam suam abluere: & lib. 3. epist. 15. & 16. grauitè repræhendit eos, qui Absolutionem pœnitentibus dabant, antequam iustam Pœnitentiã egissent. Similia habet Ambrosius in libro ad Virginem lapsam, cap. 8. vbi comparat Pœnitentiã tabulæ naufragij. Idem Gregorius Nazianzenus oratione in sancta lumina, vbi distinguit Baptismum aquæ, qui facilis est, à Baptismo laborioso, & lachrymarum, qui est eorum proprius, qui Pœnitentiã agunt post Baptismum. Eadem habent, & eadem similitudine naufragij vtuntur, Pacianus epist. 1. ad Simproniam.

nianum, & Hieronymus in caput 3. Isaïæ, & in epistola ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum.

EPIPHANIVS hæresi 59. quæ est Catharorum, scribit, eos qui post Baptismum in peccata labuntur, non posse amplius ad Baptismum confugere, sed aliud remedium esse quærendum, videlicet Pœnitentiam.

AVGVSTINVS in epist. 23. ad Bonifacium: *Si infans, inquit, post Baptismum propria incipiat habere peccata; illa nõ regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur.* Et lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 16. *Si à Catechumeno factum est homicidium, Baptismate abluitur; si à baptizato, Pœnitentia & reconciliatione sanatur.* Et homil. 50. ex lib. 50. homiliarum, distinguit tres Pœnitentiæ actiones: vnã quæ agitur ante Baptismum: alteram quotidianam atque perpetuam pro peccatis venialibus, pro quibus assiduè dicimus: *Dimitte nobis debita nostra*: tertiam pro lethalibus peccatis, quæ post Baptismum committuntur; ac de tertia ista sic loquitur, cap. 9. *In hac Pœnitentia maiorem in se quisq; seueritatem exercere debet, et à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo.*

CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, & CYRILLVS lib. 12. in Ioannem, cap. 56. aperte distinguunt modum peccata remittendi per Baptismum, & per alia Sacramenta; quod certè non facerent, si Baptismo peccata omnia præterita, & futura dimitterentur.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia, scribit, vulnera quæ post Baptismum accipiuntur, curabilia quidem esse, sed non, vt olim, facili negotio per lauacrũ regenerationis, sed per multas lachrymas, & opera laboriosa.

Denique Ioannes DAMASCENVS, vt recentiores omitam, lib. 4. de Fide, cap. 10. repetit Nazianzeni sententiam de distinctione Baptismatis aquæ à Baptismate laborioso, & lachrymarum. Verè igitur Sacramentum Pœnitentiæ Baptismus quidam est, sed Baptismus, vt Patres omnes testantur, laboris, & lachrymarum.

ACCEDANT postremò etiam rationes. PRIMVM. Nulla ratio patitur, vt eadem facilitate Deus ignoscat iis, qui ignorantes, & qui scientes peccauerunt. Vera est enim Do-

mini sententia: *Ille seruus, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non preparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, & apulabit multis; qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, & apulabit paucis.* Luc. 12. cui sententiæ congruit, quod de se Apostolus ait: *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate.* 1. Timoth. 1. At si vera esset aduersariorum opinio, non eadem, sed, quod longè absurdius est, maiori facilitate ad veniam peruenirent, qui scienter post fidem, & Baptismum, quàm qui ignoranter in incredulitate peccassent: facilius enim est Baptismum olim acceptum ad memoriam reuocare, quàm reipsa iterum baptizari. Hoc autem est, quod aduersarij volunt, peccata ante Baptismum admissa, per Baptismum reipsa susceptum; contracta autem post Baptismum, per Baptismum quidem, sed memoria & cogitatione repetitum deleri. Quòd si hæc absurda sunt, vt reuera esse nemo sanæ mentis inficiari potest, illud efficitur; diuersum esse pactum Baptismi à fœdere reconciliationis post Baptismum; proinde diuersum etiam Sacramentum.

SECVNDO. Ritus Baptismi & Pœnitentiæ diuersam habent materiam, & formam: diuersa igitur Sacramenta existimanda sunt. Quod attinet ad materiam, infra suo loco probandum erit, materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse ipsius pœnitentis actiones; cùm Baptismi materiam, aquæ asperisionem esse nemo neget. Baptismi formam admittunt omnes illis verbis Dominicis contineri: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Ad eam reconciliationem, quæ fit post Baptismum, nemo dicit: *Ego te baptizo*, sed, *Ego te absoluo*, quam Absolutionem etiam priuatam, agnoscunt, & ex verbo Dei rectè doceri fatentur, Kemnitius & Calvinus, vt supra ostendimus.

SED ad hoc argumentum responderet Calvinus lib. 4. Institut. cap. 15. §. 4. potestatem Clauium, quæ exercetur in Absolutione, non posse à Baptismate separari: non enim potestatem Clauium exerceri sine prædicatione Euangelij, qua annunciamus impios mundari Christi sanguine. Signum autem ac testimonium lauacri illius, non esse aliud, nisi Baptismum: ita signum vtriusque verbi, id est, tam illius, *te baptizo*, quàm huius, *te absoluo*, vnum atque idem, non aliud & aliud esse.

At facilis est huius responsionis confutatio. Nam quidquid sit de signo materiali, certè verbum aliud esse in Baptismo, aliud in reconciliatione pœnitentium, Calvinus negare non potuit. Cùm autem verbum potissima Sacramenti pars sit, necessariò efficitur, vt Sacramenta diuersa sint, Baptismus, & pœnitentium reconciliatio; quæ verbis diuersis constant. Quid: quòd verba diuersa, diuersa etiam signa materialia exigunt. Nam signum materiale est quasi visibile verbum, & illud idem sensibus offerre debet, quod offert verbum: neque id aduersarij negant. Porrò verbum, BAPTIZO, quod lauacrum sonat, rectè adiunctum habet ritum Baptismi per aquam: idem enim oculis offert actio lauandi, quod auribus verbum baptizandi: At verbo ABSOLVO, quod à vinculis soluendis, non à sordibus abluendis ducitur, non congruit ritus ablutionis. Quare non potest esse signum externum reconciliationis pœnitentium Baptismus, cùm eandem similitudinem continere atque exprimere debeant, verbum & elementum. Et quamuis à virtute sanguinis Christi omnis nostra iustificatio pendeat; tamen idem Christi sanguis, & lauacrum, & precium, & poculum etiam dicitur: & propterea per varia signa effectus eius repræsentari, & virtus applicari potest, per Baptismum vt lauacrum, per Absolutionem vt precium; per Eucharistiam vt poculum. Et sicut Eucharistia non censetur ab aduersariis idem Sacramentum cum Baptismo, ita nec debet ritus Absolutionis cum Baptismi ritu confundi, licet omnia ista signa, ac testimonia sint sanguinis Christi pro nobis effusi, cuius virtute lauamur, soluimur, potamur. Ex quo argumentum Caluini planè euacuatur. Fatemur enim Christi sanguine nos iustificari, siue cùm baptizamur, siue cùm reconciliamur, siue cùm potamur, sed per diuersa externa signa, atque adèd Sacramenta, vim sanguinis illius ita nobis applicari, vt modò mundari, modò solui, modò potari dicamur.

TERTIO. Ministri diuersitas diuersa Sacramenta esse testatur. Constat enim Baptismum ratum esse, etiam si à non Sacerdote tribuatur: nam Actor. 8. Philippus Diaconus baptizauit. Actor. 9. Ananias, qui ne Diaconus quidem erat, sed merè laicus, Apostolum Paulum baptizauit. Id enim contingit primo anno à passione Domini, quo tempore solùm erant

septem Diaconi ab Apostolis ordinati, è quorum numero Ananias non erat. Et Ruffinus lib. 10. hist. cap. 14. scribit, Baptis-
um verum ac ratum habitum esse, quem Athanasius lai-
cus, & puer, aliis quibusdam pueris aliquando contulerat. At
reconciliationem Pœnitentium, ita propriam semper fuisse
scimus Episcoporum & Presbyterorum, vt si laicus id facere
quauis necessitate præsumeret, irritam esse reconciliationem
nemo ambigeret. De qua re suo loco disseretur.

QVARTO. Si Baptismus Sacramentum Pœnitentiæ esset,
ac per cogitationem & memoriam repetitus, obsignaret, vt
aduersarij loquuntur, promissionem reconciliationis, quo-
cunque tempore opus esset; illud efficeretur, non debere nisi
adultos baptizari, vt ab Anabaptistis, quos Lutherani etiam
& Calviniani repræhendunt, fieri videmus. Nam alioqui in-
certissima erit iustificatio, quippè quæ ab hominum testimo-
nio pendeat: neque enim qui infantes baptizantur, cum po-
steà adoleuerint, baptizatos se fuisse recordari possunt, sed
coguntur alienis verbis, non suis oculis credere. Quo pacto
igitur ista cohærent, vt Sacramenta percipi dicant, quo certi
reddantur homines propriæ iustificationis: & tamen incer-
tos eos esse cogant an Sacramentum perceperint, cum infan-
tes baptizent?

QVINTO. Si Baptismus valet ad peccata, non solum præ-
terita, sed etiam futura delenda; quæro, quo tempore futura
peccata deleat: an tunc, cum primùm suscipitur, an postea,
cum ad memoriam reuocatur. Si enim cum primùm suscipi-
tur, omnia peccata etiam futura vsque ad finem vitæ deleat,
incredibilis consequetur absurditas, vt videlicet peccata prius
deleantur quàm fiant, & homini baptizato nulla peccata et-
iam post Baptismum admitta, nocere queant, ac demum vt
omnes baptizati, ac proinde omnes tum Catholici tum Hæ-
retici, modò Baptismum susceperint, necessariò saluari de-
beant: verum enim esse Baptismum, & salutarem, quem in-
fantes apud nos suscipiunt, Lutherani & Calviniani non ne-
gant.

QVOD si fortè dixerint, peccata post Baptismum com-
missa non esse, antequam fiant, deleta, sed tunc demum pur-
gari, cum per fidem & Pœnitentiam ad signum, & foedus Ba-
ptismi animo & cogitatione reditur: duplex absurditas con-
seque-

sequetur. Nam & incerta erit iustificatio, vt paulò antè dicebamus, cùm ab hominum testimonio pendeat: & eadem ratione tolletur Eucharistię frequentatio, cùm ita sufficere possit memoria spiritualis cibi aliquando gustati, quemadmodum memoria sufficit lauacri aliquando percepti. Vel si ridiculum est, ita memoriam cibi ad saturitatem prodesse, vt cibus ipse prodest: cur non sit etiam ridiculum, ita memoriam lauacri ad maculas eluendas conferre, vt lotio ipsa confert?

CAPVT XIV.

Soluntur obiectiones.

Sed iam argumenta aduersariorum diluenda sunt. Et quoniam in lib. de Baptismo, cap. 18. soluimus argumenta Lutheri, Kemnitij & Caluini, quæ ipsi attulerant in disputationibus de Baptismo: nunc ea solum argumenta dissoluenda restant, quæ Calvinus addidit lib. 4. Instit. cap. 19. §. 17. vbi de Sacramento Pœnitentię propriè disputat. Sic igitur ille argumentatur; Baptismus per peccatum non deletur, igitur tota vita utilis esse poterit, si ad memoriam reuocetur, quoties peccator de remissione cogitat: *Quasi Verò, inquit, per peccata deleatur Baptismus, & non potius in memoriam reuocandus sit peccatori, quoties de peccati remissione cogitat, et illinc sese colligat, animumque recipiat, & fidem confirmet, &c.*

RESPONDEO; Multa sunt in Baptismo: **PRIMUM**, actio ipsa ablutionis, quæ propriè cum verbo Sacramentum facit: atque hæc non permanet, sed dum efficitur, transit, vt notum est. **DEINDE**, gratia regenerationis, & renouationis, quæ per Baptismum acquiritur: hæc verò manet in anima, donec per lethale peccatum eiiciatur. Qui enim post Baptismum peccant, desinunt esse filij Dei, & hæredes Regni, atque ad membra Diaboli, & Gehennam pertinere incipiunt: id quod in Scripturis apertissimum est. **TERTIO**, character quidam spiritualis, & hic quidem semper manet, neque per vllum peccatum aboleri potest, & ratione eius, Baptismus repeti nequit. Sed neque Calvinus characterem istum admittit, neque est character signum visibile atq; externū, vt verbo adiunctum, propriè Sacramentum efficiat. Quare licet Baptismus in suo quodam

quodam

quodam effectu semper maneat: non tamen eam vim habet, ut per modum signi visibilis promissionem confirmare, atque, ut ipsi loquuntur, obsignare possit.

DICENT fortasse, ipsam Baptismi actionem visibilem atque externam semper manere, non quidem in se, sed in mente & cogitatione hominis baptizati. AT id non sufficit ut Sacramentum Baptismi manere dicatur: & si id sufficeret, certè etiam Eucharistiæ manducatio semel peracta, semper maneret; proinde frustra repeteretur.

SECUNDO, Calvinus ibidem S. HIERONYMI testimonium adducit: *Quòd, inquit, Hieronymus dure, & improprie dixit, Pœnitentia reparari Baptismum (à quo excidunt, qui excommunicari ab Ecclesia merentur) boni isti interpretes ad suam impietatem trahunt.*

RESPONDEO, ipsa similitudo tabulæ naufragij, qua tot in locis S. Hieronymus vitur, satis apertè docet, toto cœlo, vel potiùs mari, aberrare Calvinum. Nam si Hieronymus significare vellet, Pœnitentia reparari Baptismum; non diceret, Pœnitentiam esse tabulã post naufragium, sed scapham, qua rediretur ad nauim. Neque enim eiusmodi tabulas, qui in discrimine vitæ versantur, arripere solent, ut per eas ad nauim redeant, quam fractam esse sciunt: sed ut quoquo modo, licet ægrè atque incommodè, ad litrus enatare queant. Sic enim explicat S. HIERONYMVS similitudinem illam in epistola ad Sabinianum: *Quòd si, inquit, nec sic Pœnitentiam vult agere, & fracto nauigio, tabulam per quam saluari poterat, non retentat; cogor dicere, &c.*

TERTIO, à testimonio Scripturæ & veteris Ecclesiæ, argumentum ducit his verbis: *Aptissime dixeris, si Baptismum vocaueris Pœnitentia Sacramentum, cum in confirmationem gratia, & fidei sigillum, iis datus sit, qui Pœnitentiam meditantur. Quod ne commentum esse nostrum putes, praterquam quod Scriptura verbis conforme est, apparet in veteri Ecclesia fuisse peruulgatũ instar certissimi axiomatis. Nam in libello de fide ad Petrum, qui Augustino inscribitur, Sacramentum fidei, & Pœnitentia dicitur. Et quid ad incerta confugimus? quasi verò apertius quispiam requirendum sit, quàm quod recitat Euangelista, Ioannem predicasse Baptismum Pœnitentia in remissionem peccatorum.*

RESPON-

RESPONDEO, Pœnitentiam quandam ante Baptismum necessariam esse, & rursus aliam ante reconciliationem, quæ post Baptismum datur; extra controuersiam est. Nam de prior legimus, Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum.* De posteriore Actor. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua:* alloquitur enim S. Petrus Simonem Magum iam baptizatum. Probandum itaque Caluino fuerat, Baptismum dari in sigillum fidei, iis qui Pœnitentiam meditantur post Baptismum; aut eius Pœnitentiæ, quæ post Baptismum agitur, Sacramentum appellari: quod cum non fecerit, nihil omninò fecit. Nam in lib. de fide ad Petrum, cap. 30. Baptismus vocatur Sacramentum fidei, & Pœnitentiæ, non cuiuscunque, sed eius quæ ante Baptismum agi debet. Et in Euangelio Marci cap. 1. & Lucæ cap. 3. vocatur Baptismus Ioannis, non autem Baptismus Christi de quo agimus, Baptismus Pœnitentiæ: neque dicebatur Baptismus Pœnitentiæ in remissionem peccatorum, is quem Ioannes prædicabat; quia pœnitentibus peccata remitteret, sed quia ad Pœnitentiam prouocabat, quam Pœnitentiam qui agerent ut par erat, remissionem peccatorum obtinerent. Itaque Baptismus Ioannis Pœnitentiam pariebat, Pœnitentia remissionem; Christi verò Baptismus non Pœnitentiam gignit, sed per Pœnitentiam præparatos à peccatis purgat, eosque renouat, & regenerat: & idè in Scripturis Baptismus Ioannis passim appellatur Baptismus Pœnitentiæ, quia ad Pœnitentiam inuitabat, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Actor. 13. & 19. Christi verò Baptismus, non Pœnitentiæ Baptismus, sed lauacrum regenerationis & renouationis dicitur, Tit. 3. Ephes. 5. Vide plura de hac re in lib. de Baptismo, cap. 23.

CAPVT XV.

De partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.

DEMONSTRAVIMVS hætenus, Pœnitentiam Sacramentum esse verè proprieque dictum, atque etiam à Sacramento Baptismi distinctum: nunc de partibus eius disputare incipiemus.

Tribus

Tribus partitionibus diuidi solet Pœnitentiæ Sacramentum. PRIM A sumitur ab essentia, quæ duabus partibus constat, materia & forma, id est, actibus pœnitentis, & absolutione sacerdotis. SECUNDA à materia, quæ tres partes comprehendit, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem. TERTIA à ritu, quæ est etiam trimembris: alia enim est Pœnitentia priuata, alia publica, & hæc rursus aut solennis, aut non solennis. De his partitionibus nunc breuiter, & generatim dicemus: deinde in sequentibus libris seorsim de singulis partitionum membris, de quibus controuersia aliquæ agitari solent, differemus.

Igitur de partibus essentialibus huius Sacramenti, illud conuenit inter omnes, Verbum absolutionis ad huius Sacramenti essentiam pertinere: illud enim sine vlllo dubio signum est, & causa remissionis peccatorum. Et quanquam Absolutio illis verbis, iuxta usum Ecclesiæ, qui omnino seruandus est, continetur: *Absoluo te à peccatis tuis*; tamē si in eandem sententiam alia verba adhiberentur, vt: *Remitto tibi peccata tua*, vel, *Remittuntur tibi peccata tua*, nihil de Sacramenti essentiali perfectione decederet. Neque verò quæstio esse potest de materia, quam dicunt remotam: constat enim peccata, siue hominem peccatorem, materiam esse Sacramenti huius remotam, cum ad peccata delenda, siue ad hominem peccatorem curandum Absolutio à sacerdotibus impendatur. Sed neque peccatum, neq; peccator, talis materia dici potest, ex qua tanquam ex altera parte, Sacramentum perficiatur: sed potius circa quam Sacramentum operetur; quemadmodum corporalis morbus, aut ægrotus, non est id ex quo medicamentum constat, sed in quod vim suam medicamentum exerat.

Quæstio igitur est, Vtrum præter Absolutionem, aliquid aliud sit, quod ad Sacramenti huius rationem, atq; essentiam pertinere videatur. Quatuor autem sententiæ inueniuntur. PRIM A est, solam Absolutionem Sacramenti huius essentiam constituere. Ita ex Catholicis Theologis Scotus docuit in 4. Senten. dist. 14. q. 4 & dist. 16. q. 1. & qui eum sequuti sunt Gulielmus Okam, Ioannes Maior, Iacobus Almayn, & si quis sunt alij. Ad quam sententiam accedunt etiam aliqui ex Hæreticis nostri seculi, vt Illyricus in Applogia Confess. Antuerpien. cap. 18. & Kemnitius in 2. par. Examinis. pag. 903.

Sed in duobus dissident Hæretici isti à Theologis supra citatis. PRIMVM enim hæretici non agnoscunt Sacramentum Pœnitentiæ, nisi imperfectum, & improprie dictum, cum solo verbo, vt ipsi loquuntur, sine elemento constet: at Catholici illi integrum & perfectum, ac proprie dictum Sacramentum esse volunt, licet in sola Absolutione essentia eius consistat. DEINDE Scotus, & qui eum sequuntur, etsi negent Confessionem essentialem partem esse Sacramenti huius, tamen non negant eam esse necessariam, & à Christo institutam, quod Illyricus & Kemnitius, & ceteri Sectarij negant. ADDE, quòd Scotus, & ceteri Doctores Catholici, ante Concilia illa vixerunt, in quibus accuratius hæc omnia explicata sunt; quòd si hoc tempore superessent, sine dubio Ecclesiæ definitioni ac sententiæ acquiescerent.

ALTERA sententia eorum est, qui præter verbum Absolutionis, ritum etiam quendam visibilem à ministro adhiberi volunt, vt essentia Sacramenti huius integrè perficiatur, quanquam non satis explicant, quis sit ille ritus. Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ art. 13. de usu & numero Sacramentorum, huius sententiæ auctor est: scribit enim, Baptismum, Eucharistiam, & Absolutionem vera Sacramenta esse, quòd habeant ritum cum promissione. Et ibidem, distinguit ritum à verbo: *Corda, inquit, simul per Verbum & ritum mouet Deus: sicut autem Verbum incurrit in aures, & feriat corda, ita ritus ipse incurrit in oculos, & moneat corda.* Et infra: *Ritus oculis accipitur, & est quasi pictura Verbi, idem significans quod Verbum, quare idem est & ritusque effectus.*

TERTIA est eorum sententia, qui ex Baptismo seu Baptismi recordatione, & verbo Absolutionis, Sacramentum Pœnitentiæ constituunt: de qua superiore capite disseruimus.

POSTREMA sententia, eaque verissima est, Sacramentum Pœnitentiæ duplici parte intrinseca atque essentiali constare, Absolutione sacerdotis tanquam forma, & actibus pœnitentis tanquam materia. Quæ sententia, & fuit olim multorum veterum Theologorum, S. Thomæ, Richardi, Durandi, & aliorum in 4. Sent. dist. 14. & nunc est fermè omnium, qui de Pœnitentiæ Sacramento scribunt.

*Sed Durandus Sic. 4. q. 1. dist. 16. q. 1.
Confessionem & Sacramentum esse
partes in quibusdam.*

Sic igitur propositio PRIMA: *Non nisi absurdè dici potest, Pœnitentia Sacramentum ex Baptismo & Absolutione constare.* Hæc propositio satis capite superiore probata est: & certè sufficere deberet, quòd nec Baptismus ante multos annos peractus, nec eius recordatio, signa sensibilia dici possunt; cùm ad Sacramenti essentiam id maximè requiratur, ut cùm Sacramentum percipitur, corporale signum corporalibus sensibus obiiciatur.

SECUNDA propositio: *Nullus est ritus à ministro adhibitus, præter verbum Absolutionis, qui Sacramenti huius materia rectè dici possit.* Optarem Philippus clarius explicuisset, quisnam sit ritus, qui in oculos pœnitentis incurrit, dum verbum Absolutionis, eiusdem pœnitentis aures ferit: minus enim in eius sententia refellenda laborarem. Veruntamen, nisi fallor, tres sunt ministri actiones duntaxat, de quibus aliqua ratione ambigi potest: quæ si omnes euidenter excludantur, euidenter etiam Philippi sententia refutata erit.

Impositio manus. PRIMVM igitur Minister dum pœnitentes reconciliat, eisdem manum imponere consuevit. SED hic ritus etsi & in antiqua Ecclesia in usu fuit, & nunc etiam in plerisque locis adhibetur; ad essentiam tamen Sacramenti huius non pertinet, ut S. Thomas docet in opusculo 22. de forma Absolutionis, ubi breuiter refellit obiectiones, quæ contrà fieri poterant. Erit autem hoc multò etiam certius, si aduersariorum doctrina locum habeat, siquidem ex verbo Dei non potest vlllo modo demonstrari, manus impositionem in reconciliatione necessariò esse adhibendam: nec solum testimonium, sed neque exemplum vllum huius manus impositionis in sacris literis inuenitur. *Quorum remisistis peccata, Dominus ait, remittuntur eis.* Ioan. 20. non autem addidit: Et quibus imposueritis manus. Neque ex verbis iam citatis colligitur, imponendas esse manus, quemadmodum sanè colligitur, confitenda esse peccata, ut suo loco ostendemus: quid enim prohibet, quo minus peccata remittantur, etiamsi manus non imponantur? Neque Dominus, cùm Paralytico Matth. 9. & Magdalenæ Luc. 7. dixit: *Remittuntur tibi peccata*, manus eis imposuisse legitur.

QVOD autem in Concilio IV. Carthaginensi, can. 78. dicitur, ut pœnitentes, qui ob vitæ periculum, viaticum Eucharistie

ritæ accipiunt, non se existiment absolutos sine manus impositione si superuixerint: non repugnat iis, quæ diximus. Accipit enim Concilium manusimpositionem pro ipsa Pœnitentiæ actione, in qua frequenter manus imponebantur: nam in eodem Concilio can. 80. præscribitur, ut singulis diebus ieiuniorum, manus à sacerdote pœnitentibus imponantur. Itaque hæc est Concilij illius sententia; Qui ob vitæ periculum priuatim à sacerdotibus absoluuntur, nondum completa Pœnitentiæ publicæ actione, ij si superuixerint, redeant ad ordinem pœnitentium, & cum illis manus impositionem suis temporibus percipiant; & nisi id fecerint, non se existiment absolutos à vinculo Excommunicationis, vel à pœna temporali, quæ illis præscripta à Sacerdotibus fuerat. Nam quòd à culpa absoluti fuerint, dubitari non potest, cum viaticum Eucharistiæ perceperint, quod Ecclesia nunquam tribuit, nisi iis, quos à culpa lethali liberos credit.

ALTER ritus, quo in reconciliatione pœnitētium uti solent Catholicæ sacerdotes, est signum crucis super ipsum pœnitentem manu sacerdotis expressum. SED de hoc ritu nulla dubitatio esse potest; nam neque hoc signum aduersarij vlla in re adhibere solent, & idem signum non esse de essentia Sacramenti Pœnitentiæ, ut neque etiam Eucharistiæ, S. Thomas docet 3. part. quæst. 84. art. 4. cui nullus Catholicorum in hac re contradicit.

TERTIVS ritus fingi posset, motus ille visibilis linguæ, & labiorum, qui in verborum pronüciatione exercetur: quam sententiam Lutheranorum quorundam esse audio. Et sanè nihil aliud fingi posse videtur, si quo modo explicanda est opinio illa Philippi, distinguentis in pronüciatione Absolutionis ritum, qui obiicitur oculis, à verbo, quod incurrit in aures. SED absurda omnino, ac planè ridicula sententia est. Nam INPRIMIS commune est omni verbo corporali, ut non fiat sine motu linguæ & labiorum, & tamen nemo hæcenus in verbo, quo Baptismum, vel Eucharistiam conficimus, distinxit ritum à voce. DEINDE motus linguæ & labiorum nihil per se significat, sed solùm est causa vocis, quæ indicat animi conceptiones. Itaque si surdus quispiam videat hominem loquentem, non magis ex motu labiorum

Gggg con-

coniiciet quid à loquente significetur, quam si eundem motum labiorum cerneret in pecude. Non igitur fingi potest ritus ullus ex parte Ministri.

TERTIA propositio: *Actio pœnitentis quasi materia, & Verbum Sacerdotis quasi forma, Sacramenti Pœnitentia rationem atque essentiam complent.* Non est hoc loco ex diuini literis probandum, actionem pœnitentis, Confessionem videlicet, & reliqua, quæ ex parte eius requiruntur, vel omninò necessaria esse, vel à Christo instituta: id enim infra suo loco tractabitur, vt suprâ diximus. Sed hoc posito, probandum est solùm, actionem pœnitentis ad Sacramenti essentiam pertinere vt materiam, ex qua, si forma accedat, Sacramentum constituitur. Et quoniam illa hypothefi facta quæstio solùm inter Catholicos est; probabitur sententia nostra ex testimoniis illis, quæ à Catholicis omnibus admittuntur.

PRIMUM igitur Tridentinum Concilium, sess. 14. cap. 1. docet, formam Sacramenti Pœnitentiæ esse verba illa: *Ego te absoluo, &c.* actus verò pœnitentis esse quasi materiam: paulò pòst addit, tam Absolutionem, quàm actus pœnitentis, ad integritatem Sacramenti pertinere. Quo decreto factis apertè Concilium docuisse videtur, non solâ Absolutione integrum Sacramentum contineri: non enim distinguendum debuit forma à materia, si vnica simplex actio Sacerdotis totum Sacramentum constituit. Et quomodo, quæso, ad Sacramenti integritatem non minùs requiritur actio pœnitentis, quàm Absolutio sacerdotis, si sola Absolutio Sacramentum perficit?

DEINDE Concilium Florentinum in instructione Armenorum, ipsam Pœnitentiam vocat Sacramentum, & eius partes materiales esse dicit actus pœnitentis, formam autem verba Sacerdotis: *Ego te absoluo, &c.* ad quem modum loquitur etiam Lucius Papa III. cap. Ad abolendam, de hæret. vbi Sacramenta vocat, Baptismum, Confessionem peccatorum, & Matrimonium. At quomodo Confessio Sacramentum est, si ad essentiam Sacramenti nullo modo pertinet? NEQVE SCOTVS satis aptè loquutus videri debet, cum ait in 4. dist. 14. q. 4. *Pœnitentia est absolutio pœnitentis facta certis verbis, &c.* Pœnitentia enim actio pœnitentis est.

est, non Sacerdotis; Absolutio autem Sacerdotis, non pœnitentis. Quis enim ita loquitur, ut dicat hominem agere Pœnitentiam, dum absoluitur, & non potius dum plorat, confitetur, ieiunat?

Idem PRAETEREA Concilium omnia Sacramenta tribus perfici dicit, materia, forma, & intentione Ministri: non igitur Sacramentum Pœnitentiæ sola forma Absolutionis & intentione constare potest.

DENIQUE actio pœnitentis signum est sensibile gratiæ iustificantis à Deo institutum, & ex eiusdem promissione concurret ad remissionem peccatorum: cur igitur pars quædam Sacramenti non erit? Nam sensibile signum esse, in quæstionem verti non potest, cum non debeat Sacerdos absolvere, nisi quem ex signis sensibilibus pœnitentem esse cognoscit: esse autem signum gratiæ iustificantis, manifestè colligitur ex eo, quòd qui peccatum confitetur, & veniam à Deo petit, indicat se peccatum odisse, & ab eo iam, animo & voluntate recedere, ac proinde iustificari, quod aptius significatur, & completur per Absolutionem. Porro hoc signum à Deo institutum esse, alibi, ut diximus, est probandum, neque à Scoto eiusque sectatoribus negatur. Denique ad remissionem peccatorum aliquo modo concurrere, testatur S. Ioannes, qui in epist. i. cap. i. scribit: *Sic confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, & remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate.* Et quemadmodum verè dicimus aliquem iustificari, quia absoluitur, sic etiam rectè dicere possumus, aliquem iustificari, quia peccata humiliter confitetur. Sed de hac re in sequenti capite plura dicemus.

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones.

Nunc obiectiones diluendæ sunt, tum Kemnitij, tum etiam aliquorum Catholicorum. Kemnitius igitur in 2. parte Examinis pag. 935. refellere nititur Concilij Tridentini doctrinam de partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ, ac PRIMO obii-

Ggggg 2 cit,

cit, Antiquitati esse ignotam hanc disputationem, an in Pœnitentia sit materia & forma Sacramentalis.

RESPONDEO, nomina materiæ & formæ in Sacramentis, inuenta sunt à posterioribus Doctoribus ad rem facilius explicandam : ideo nihil est mirum, si apud veteres non legantur. Nam neque in Baptismo & Eucharistia, sancti Patres ita verbum ab elemento distinxerunt, vt vnum formam, alteram materiam appellarent: & tamen non negat Kemnitius, aquam in Baptismo rectè vocari materiam, & verbum formam. Satis igitur nobis esse debet, quòd quemadmodum antiqui Patres in Baptismo, aquam, & inuocationem Trinitatis adesse debere docuerunt: sic etiam in Pœnitentia, actionem pœnitentis & reconciliationem Sacerdotis necessariò adhibenda esse docuerint.

SECUNDO obiicit, ne inter Scholasticos quidem de hac re quidquam cõstare, cum alij peccata velint esse materiam, alij peccatorem confitentem, alij actiones pœnitentis, alij actionem sacerdotis proferentis certis ritibus Absolutionem: *Sic etiam formam quidam ponunt*, inquit, *Verba Absolutionis; quidam ipsos actus absoluentis dicunt esse pro forma, etiam si non fiant per limitata & determinata Verba.*

RESPONDEO, Kemnitius semper est sui similis calumniator, & mendax. Nam in primis nulli sunt Catholicorum, qui materiam huius Sacramenti fecerint actionem Sacerdotis, certo ritu pronunciantis Absolutionem, si vnum excipias Gropperum, aut quicumq; fuit auctor Enchiridij Coloniensis, qui non satis cautè interdum loquutus videtur. Theologi enim aut volunt in sola Absolutione Sacramentum consistere; & ij non distinguunt materiam à forma: aut (quæ est communis ferè omnium sententia) materiam ex parte pœnitentis, formam ex parte sacerdotis assignant. Porro, qui materiam esse dicunt peccata, aut peccatorem confitentem, aut ipsam Confessionem; non dissentiunt inter se, vt Kemnitius cuperet, sed idem omnino sentientes, de re eadem diuersa ratione loquuntur, non secus ac si alij dicerent in Baptismo materiam esse aquam, alij ablutionem, alij hominem qui abluatur. Nam peccata dicuntur materia, cum de materia remota agitur, ad quam tollendam Sacramentum institutum est. Qui peccata confitetur, mate-

ria

ria dicitur, cùm de materia circa quam, siue, de subiecto in quod agit virtus Sacramentalis, disputatio est. Actio denique pœnitentis materia vocatur, cùm de materia illa differitur, ex qua Sacramentum adiuncta forma constituitur. Simile quid cernimus in corporum medicina (est enim Pœnitentia medicina animorum) nam & morbus, & ægrotus, & ægroti deambulatio, materia medicinæ rectè dici possunt: siquidem morbus per medicinam tollitur; ægrotus per eandem curatur; deambulatio pars est medicamenti salutaris, & vnà cum pharmaco à medico propinato sanitatem restituit.

Quod attinet ad formam, non dissentiunt inter se, qui certa verba Absolutionis formam esse dicunt, & qui contendunt nulla esse verba determinata, quibus Absolutio impendatur. Nam si de sono, & numero syllabarum agatur, nulla sunt verba determinata, quæ ad Sacramenti essentiam necessariò requirantur: siue enim quis dixerit: *Absoluo te*, siue, *Remitto tibi peccata*; & siue id Latine, siue Græcè, siue barbara aliqua lingua pronunciauerit, semper efficitur Sacramentum. Si verò de sententia verborum sermo sit, nemo Catholicorum negat, verba esse determinata, atque ex diuinis literis deprompta. Quod idem cernimus in Baptismo: neque enim certus sonus aut numerus syllabarum in Scripturis determinatur, quo forma Baptismi pronuciari debeat, sed solum sententia eius formæ ex Euangelio colligi potest. Quare quæadmodum ex eo quod Dominus ait Matt. vlt. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, colligit Ecclesia formam illam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nec tamen censerentur non verè baptizare, qui dicerent; *Ego te abluo*, seu tingo, siue aspergo, &c. sic etiam ex eo quod idem Dominus ait Matth. 16. *Quodcumq; solueris, erit solutum*. Et Ioan. 20. *Quorum remisseritis peccata, remittuntur eis*, colligit Ecclesia formam illam: *Ego te absoluo à peccatis tuis*, nec tamen censerentur nō verè absoluerè, qui aliis verbis eandem sententiam proferrent.

TERTIO obiicit, Sacramenta esse actiones Dei: proinde si opera humana, quales sunt actus pœnitentis, sint pars

Ggggg 3 essen-

essentialis Sacramenti; humanis operibus diuinitatē quādam attribui, vt scilicet solium ipsorum iuxta astra DEI exaltetur, sicut de Rege Babylonico Isaias loquitur.

SED hoc iam solutum est supra cap. 6. in tertio mendacio Kemnitij, vbi breuiter indicauimus, actiones Pœnitentis nō habere vim Sacramentalem iustificandi, nisi vt instrumenta sunt Dei, quemadmodum etiam verbum Sacerdotis, etiam si actio quædam sit, ab hominis lingua & arteria, spirituque producta, tamen vt instrumentum Dei est, rem diuinam, id est, gratiam iustificationis efficit.

QUARTO obiicit, ante centum annos, tempore Gabrielis, nihil certi de materia Sacramenti Pœnitentię in Ecclesia fuisse.

RESPONDEO, more suo dicit Kemnitius, sed non probat, nam Gabriel in 4. distinct. 14. quæst. 2. artic. 1. docet et communi sententia, actiones pœnitentis esse pro materia huius Sacramenti, & verba Sacerdotis pro forma, & citat Alexandrum, Thomam, & Richardum. NEQUE mouere debet, quod non dicit, actionem pœnitentis esse materiam, sed pro materia, quia idem dicit de materia omnium Sacramentorum dist. 3. quæst. 1. artic. 1. In nullo enim Sacramento inuenitur materia propriè dicta, si exactè loquamur de materia ad modum loquendi Philosophorum: & tamen in Sacramento inuenitur res quædam, quæ instar materiæ dici possit. Et eodem modo loquitur Concilium Florentinum in instructione Armenorum, cum dicit, Sacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & intentione Ministri. Ex quo etiam Concilio intelligimus, falsissimum esse quod scribit Kemnitius, ante centum annos, & Gabrielis ætate, adhuc fuisse dubium & incertum, quæ esset materia Sacramenti. Nam Concilium Florentinum, in quo disertis verbis explicantur materiæ & formæ omnium Sacramentorum, anno Domini M. CD. XXXIX. absolutum est: proinde ante annos centum & quadraginta, & ante Gabrielis ætatem, iam erat in Ecclesia non solum indubitata & certa doctrina de materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed etiam diligentius quàm vnquam antea, explicata.

QVINTO

QVINTO obiicit verba Concilij Tridentini, quod non videtur ausum fuisse apertè scribere, actionem pœnitentis esse materiam Sacramenti huius, sed scripsit esse materiam, vel quasi. Ex quo pulchrè sibi videtur Kemnitius colligere, Pœnitentiæ Sacramentum esse Sacramentum, vel quasi; & effectum eius esse remissionem peccatorum; vel quasi.

RESPONDEO, omitto quòd Kemnitius non satis fideliter retulit verba Concilij, vt locum faceret argutiæ suæ: nō enim Concilium posuit, esse materiam, vel quasi; sed simpliciter, esse quasi materiam, sess. 14. cap. 3. Omitto etiam, quòd vox illa QVASI, non semper extenuat rem, de qua agitur: alioqui Ioan. 1. vbi dicitur Christus quasi vnigenitus à Patre; liceret argumentari cum Kemnitio, ac dicere, Christum esse vnigenitum, vel quasi. Sed his omiſſis, Concilium Tridentinum, vt etiam antea Florentinum; actiones pœnitentis maluerunt dicere, quasi materiam, quàm absolutè, materiam, non quod non sint verè, & propriè talis materia, qualem Sacramenta requirunt: sed quod non sint res aliqua solida, permanentes, ac tractabilis, qualis in multis aliis Sacramentis cernitur.

Quod vt planiùs explicetur, ANIMADVERTENDVM est, duobus modis Sacramentorum materiam posse cōsiderari. VNO modo, vt est pars quædam Sacramenti. ALIO modo, vt cum materia rerum naturalium, vnde nomen accepit, similitudinem habet. Et quidem priore modo nihil aliud requiritur ad Sacramenti materiam, nisi vt sit externū ac sensibile signum, quod per verbum perficiatur, & quasi formetur; & hoc modo verè ac propriè actio pœnitentis est materia Sacramenti. Posteriore autem modo nullius quidem Sacramenti, vt rectè Gabriel affirmat, materia est propriè, ac simpliciter, sed metaphoricè tantum materia: sed maximè tamen omnium, materia Sacramenti Pœnitentiæ distat à perfectione Physicæ materiæ, cum, vt diximus, nō sit aliquid solidum, & tractabile, sed actio quædam transiens. Quare quæadmodum aqua Baptismi, si cum materia physica compareretur, quasi materia dici potest: sic etiam actio pœnitentis, si cum aqua Baptismi conferatur, quasi materia rectè dicitur, licet in ordine ad Sacramentum, vtraque verè & propriè, simpliciter & absolutè materia sit.

Ggggg 4

Atque

Atque hæc quidem præcipua sunt Kemnitij argumenta, nam ad reliquas eius calumnias supra respondimus, cum Hæreticorum mendacia refutarem. Nunc addemus illa argumenta, quibus utuntur, qui Scotum sequuti, in sola Absolutione totam Sacramenti Pœnitentiæ rationem ponunt: actionem verò pœnitentis, non partem Sacramenti, sed dispositionem quãdam ad Sacramentum suscipiendum vocant.

Obiiciunt igitur PRIMO, Sacramentum esse debere signum eius rei, quæ per Sacramentum efficitur: effectum autem Sacramenti huius, id est, remissionem peccatorum, per Absolutionem pulchrè significari, nõ autem per Confessionem, aut Contritionem, vel Satisfactionem.

RESPONDEO, remissionem peccatorum, ut supra diximus, non solum Absolutione, sed etiam Confessione significari. Nam ut Sacerdos absolvens significat se peccatum expellere, ita pœnitens confitens, significat se à peccato recedere.

SECUNDO obiiciunt, id Sacramentum esse quod à Ministro confertur: in Sacramento autem Pœnitentiæ solam Absolutionem à Ministro conferri, non autem Confessionem, vel Contritionem. Et prætereà esse inauditum in Ecclesia, ut qui Pœnitentiam agit, Minister Sacramenti Pœnitentiæ esse dicatur: proinde non esse actionem pœnitentis Sacramentum, aut partem Sacramenti.

RESPONDEO, Ministrum Sacramenti propriè dici, qui vel totum, vel potissimã Sacramenti partem conficit: si quis autem à Ministro illo iussus aliquid faciat, eum non propriè Ministrum, sed Ministri cooperatorem nominari. Atque hoc modo Sacerdos, qui formam Absolutionis pronunciat, & à quo pœnitens interrogatur, examinatur, & iniunctam satisfactionem accipit; propriè Minister Sacramenti dicitur: pœnitens autem, licet aliquid faciat ad Sacramentum illud pertinens, non tamen Minister, sed Ministri cooperator dici debet, quia ipsius actio non est pars Sacramenti, nisi quatenus potestati Sacerdotali subiicitur, & à Sacerdote dirigitur, vel iubetur. Simile est in curatione morbi corporalis, si fortè medicus iubeat ægrotum post sumptum pharmacum inambulare: tamen enim ægrotus id facit, quod

quod ad partem medicamenti pertinet, tamen non propterea ipse sui medicus dicitur, sed is tantum qui pharmacum præbuit, & inambulationem iussit.

Obiiciunt TERTIO, solam Absolutionem esse causam gratiæ, cum tota vis Sacramentalis in Clauibus resideat; Claues autem sacerdotis sint, non pœnitentis: proinde actionem pœnitentis partem Sacramenti esse non posse, non enim pars Sacramenti est, quæ ad Sacramenti effectum non concurrat.

RESPONDEO, PRIMVM negari posse consequentiam huius argumenti. Nam quemadmodum homo corpore & spiritu constat, & tamen solo spiritu intelligit: sic etiam facile fieri posset, vt Sacramentum aliquod duabus partibus constans, per alteram tantum operaretur. Et hanc solutionem sequuntur, qui vim Sacramentalem in sola Absolutione constituunt; quæ sententia fuit olim S. Thomæ, & S. Bonaventuræ, & aliorum quorundam veterum in 4. Senten. dist. 18. & 22. & ex recentioribus Andreæ Vegæ in Concilium Trid. lib. 13. cap. 15. & Francisci Ferrariensis in commentario cap. 72. lib. 4. contra Gentes.

DEINDE potest etiam responderi, Absolutionem quidem esse potissimam causam iustificationis, sed non solam: proinde negari posset, vim Sacramentalem in solis Clauibus residere; sed partim, & quidem præcipuè in Clauibus, quarum vi Sacerdos absoluit, partim in actione pœnitentis, quatenus ea Deus utitur vt instrumento, ad significandam & efficiendam iustificationem. Et hæc esse videtur sententia S. Thomæ 3. part. quæstio. 86. articulo 6. vbi reuocauit quod scripserat in 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 3. & dist. 22. quæst. 2. artic. 1. Nos in 2. lib. de Sacramentis in genere, cap. 11. priorem sententiam sequuti sumus; sed posteriorem non minus probabilem existimamus, licet ea paulò difficilius defendi posse videatur.

Ggggg s

CAPVT

CAPVT XVII.

De partibus materialibus Sacramenti Pœnitentia; Quæstio inter Catholicos.

SEQVITVR ALTERA partitio Pœnitentiæ, quæ parseius materialis rursus in partes tres, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem distribuitur. De qua partitione duæ sunt quæstiones: vna inter Catholicos, altera cum Hæreticis.

Quæstio PRIOR non est, An Contritio, Confessio, & Satisfactio sint necessariæ, & omninò adhibendæ: sed, An sint omnes veræ partes Sacramenti. Fuit enim opinio Durandi in 4. dist. 16. q. 1. solam Confessionem partem esse materialis Sacramenti Pœnitentiæ: Contritionem autem esse dispositionem, & Satisfactionem fructum Pœnitentiæ.

Argumenta eius præcipua duo sunt. PRIMVM, quia quælibet veri Sacramenti pars debet esse sensibilis; Contritio autem non est sensibilis. SECVDVM, quia Sacramentum Pœnitentiæ non necessariò exigit Satisfactionem in re, sed in voto duntaxat: verum enim Sacramentum erit, si confitenti peccata sua, detur Absolutio, etiam si is nunquam postea satisfaciat.

AT sententia Theologorum communis, in eadem dist. 16. & S. Thomæ 3. par. quæst. 90. art. 2. & 3. non solam Confessionem, sed etiam Contritionem, & Satisfactionem, veras Sacramenti Pœnitentiæ partes materiales esse docet. Quæ sententia certissima est, neque iam amplius in dubium reuocari potest, cum in Conciliis Oecumenicis, Florentino & Tridentino, disertis verbis legamus, actus pœnitentis Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, esse quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ.

NEQVE iis repugnat, quòd in Scripturis sanctis satisfactionis opera dicuntur fructus Pœnitentiæ: nam aliud est loqui de virtute, aliud de Sacramento Pœnitentiæ. Virtus Pœnitentiæ non componitur ex partibus, cum sit habitus quidam simplex: proinde non sunt partes, sed actus eius, Contritio, Confessio, & Satisfactio. Contritio quidem est actus eius internus, Confessio & Satisfactio, actus externi: & hoc modo

modo Scripturæ loquuntur, cùm opera externa fructus Pœnitentiæ vocant. Sacramentum verò Pœnitentiæ duabus partibus constat, vt diximus, materiali atque formali. Et ad materialem quidem pertinent tres illi Pœnitentiæ virtutis actus, qui sunt etiam ipsius pœnitentis actiones: ad formalem autem Absolutio sacerdotis. Quia verò Contritio actio est interna; vt pars Sacramenti, quod est corporale ac sensibile, dici possit, signo aliquo externo prodi debet.

Et per hoc soluitur PRIMVM Durandi argumentum: non enim Contritionem, vt in corde sedem habet, sed vt per signa manifestatur, Sacramenti partem esse contendimus.

DICET fortassis aliquis, sæpe accidere, vt Contritio non alio signo, quàm ipsa peccatorum confessione prodatur: proinde tunc nõ distingui Contritionem, quatenus est pars Sacramenti sensibilis, à Confessione, ac per hoc duas tantum Sacramenti partes esse, Confessionem, & Satisfactionem, non autem tres. RESPONDEO, fieri quidem posse, vt iisdem verbis Contritio detegatur, & Confessio explicetur, veruntamen illis verbis duo signa sensibilia contineri; & planè aliud esse, Contritionem verbo expressam, aliud, Confessionem verbo explicatam. Nam si quis fateatur se furum, adulterium, homicidium, & alia id genus multa commisisse, sed iactando, & gloriando, vel simpliciter colloquendo illa narret; ille quidem cõfitebitur peccata, sed Contritionem non proder. Quare aliud est, peccata confiteri, vt alter intelligat quot, & qualia illa sint; aliud, cum dolore, ac detestatione confiteri, vt non solum peccatorum numerus, sed etiam peccatoris Contritio illa confessione aperiatur.

Ad ALTERVM argumentum Durandi, facilè est respondere. Nam sine Satisfactione Sacramentum Pœnitentiæ esse potest, sed mancum ac mutilum; neque enim tres illæ partes, essentielles, sed integrales dicuntur: sine aliqua autem parte integrali res quidem esse potest, sed integra esse non potest. Illud admittimus, ex integralibus partibus quasdam esse principales, sine quibus essentia rei nullo modo consisteret, quales sunt in homine caput, & cor; & tales in Sacramento Pœnitentiæ sunt Contritio, & Confessio: nam

nisi

nisi signa doloris aliqua conspiciantur, & nisi manifestatio aliqua peccatorum præcedat, Absolutio à Sacerdote impendi non potest. Aliæ sunt partes integrales secundariæ, sine quibus rei essentia consistere, licet imperfecta & mutila, potest: quales sunt in homine, manus, & pedes, & eiusmodi in Sacramento Pœnitentiæ videtur esse Satisfactio.

SED obiiciunt aliqui; Aut Satisfactio pars est Sacramenti, ut est in voto & proposito pœnitentis, aut ut re ipsa exercetur. Si priore modo, non est res sensibilis; si posteriore, non est præsens cum perficitur Sacramentum. Siquidem accedente verbo Absolutionis ad Confessionis elementum, perficitur Sacramentum: Satisfactio verò post Absolutionem datam atque acceptam peragitur.

RESPONDEO, utroque modo Satisfactio pars est Sacramenti; incipit enim quodammodo, dum iniungitur & acceptatur: & postea tempore suo completur. Et quamvis, ut est in voto, & proposito, non videatur esse sensibilis, tamen signis externis sensibilis redditur, dum verbo Sacerdotis indicitur, & verbo aut nutu pœnitentis admittitur. NEQUE absurdum est, si post Absolutionem datam atque acceptam Satisfactio completur: nam accedente verbo Absolutionis ad elementum Confessionis, Sacramentum perficitur quidem, quod attinet ad essentiam, sed non omninò integre, & perfecte, si partes integrales considerentur. Quemadmodum etiam dum in utero matris corpus humanum formatur, & corde, aliisque nonnullis partibus perfectis, coniungitur anima corpori, homo inde existit, etiam si forte oculi, digiti, & aliæ quædam partes nondum perfectæ, atque distinctæ conspiciantur.

CAPUT XVIII.

De partibus Pœnitentiæ, sententiæ variæ Hæreticorum.

ALTRA quæstio iam cum Hæreticis tractanda est, quot sint partes Pœnitentiæ, siue quot sint actiones in homine pœnitente necessariæ, ut Absolutionem percipere, & cum Deo in gratiam redire.

redire possit. Neque enim cum Hæreticis disputare necesse erit, an istæ omnes actiones sint materiales Sacramenti partes, cum illi (vt vidimus cap. 15.) nullam partem materialem agnoscant, nisi fortè Baptismum, aut ritum quo Sacerdos verbum Absolutionis pronunciat.

Igitur Catholici summo consensu tres assignant Pœnitentiæ partes, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem: neque de hac re vlla inter Catholicos controuersia est. Nam ipse etiam Scotus, qui Pœnitentiæ Sacramentum in sola Absolutione, & Durandus, qui in Absolutione, & Confessione constituit, disertis verbis docent, ad percipiendam in hoc Sacramento peccatorum remissionem, tria illa ex parte peccantis requiri.

Potè Aduersarij à communi, frequentato, tutissimoque hoc doctrinæ Ecclesiasticæ tramite aberrantes, in varias errorum vias abierunt. Tres præcipuè sunt apud eos sententiæ.

PRIMA eorum, qui docent duas esse Pœnitentiæ partes, Contritionem, & Fidem. Ac per Contritionem quidem intelligunt terrores conscientie ex minis legis incussos: per Fidem autem, fiduciam quandam certam remissionis peccatorum ex Euangelij, vt ipsi dicunt, pollicitatione conceptam.

Huius sententiæ primus auctor Lutherus fuit. Is enim etiam anno M. D. XX. in libro contra execrabilem bullam Antichristi, in defensione artic. 5. & rursus anno M. D. XXI. in assertione articulorum suorum, eundem illum quintum articulum propugnans, scripserit, se non negare tres esse partes Pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem; sed tantùm de Satisfactione docere, eam quæ arbitrio Ecclesiæ imponitur, non esse iuris diuini, aut si iuris diuini est, non posse per Claves Ecclesiæ tolli: tamen postea cum non parum in schola Satanæ profecisset, anno M. D. XLV. in refutatione articulorum Louanien-
sum, propositione 37. his verbis priorem illam sententiam à se quoque admissam damnauit: *Pœnitentia à Louanien-
sum Synagoga tradita (scilicet quod sit Contritio, Confessio,
& Satisfactio) est nulla nisi Iuda proditoris, & similium;
ideo vt hæretica est damnanda.* Et in articulis Smalchal-
dicis

dicis anno M. D. XXXVII. editis, in cap. de Pœnitentia, duas partes Pœnitentiæ esse docet, Legem & Euangelium, siue quod est idem, vt ipse ibidem explicat, Contritionem ex legis, & Fidem ex Euangelij promissis conceptam: porro opera bona hoc loco, non partem, sed fructum Pœnitentiæ esse voluit. EADEM sententia fuit Philippi Melanchthonis, tum in Locis editis anno M. D. XXI. tum in Confessione Augustana edita anno M. D. XXX. Sed in Locis cap. de Pœnitentia, duas Pœnitentiæ partes vocat Mortificationem & Viuificationem: in Confessione autem, art. 12. vocat Contritionem, & Fidem; res tamen eadem per Mortificationem & Contritionem, per Viuificationem & Fidem significatur. IDEM quoque per multi alij Lutheranorum docent, vt Centuriatores Magdeburgenses, Centur. 1. libro 1. cap. 4. col. 148. & lib. 2. cap. 4. colum. 341. Ioannes VVigandus, in Corpore doctrinæ Magdeburgensis, cap. 18. Tilmannus Heshusius in libro de erroribus Pontificiorum, loco 9. Martini Kemnitijs in 2. part. Examinis ad cap. 3. de Pœnitentia, pag. 942. & 943.

ALTERA eorum sententia est, qui ad illas duas Pœnitentiæ partes adiungunt tertiam, videlicet opus bonum, siue nouam obedientiam.

Huius sententiæ videtur etiam auctor Lutherus fuisse. Nam in prima disputatione contra Antinomos, edita anno M. D. XXXVIII. propositione prima, dicit partes pœnitentiæ esse dolorem de peccato, & propositum melioris vitæ. In tertia autem disputatione contra eosdem, propositione 9. ad bonum propositum non solum pertinere vult eundem, seu fiduciam erga Deum, sed etiam omnia opera bona. *Omnia, inquit, opera post iustificationem, sunt aliud nihil quam bonum propositum contra peccatum.* IDEM docet Philippus Melanchthon, qui vt fidus Achates Lutheri, cum ipse in formas varias facile mutabatur. Is igitur in Apologia Confessionis Augustanæ, articulo de Pœnitentia, & in Locis editis anno M. D. XXXVI. & sequentibus, tit. de Pœnitentia, duas quidem partes Pœnitentiæ assignat. Contritionem & Fidem: addit tamen, se non repugnaturum, si quæ tertiam partem adiungat, nouam obedientiam. Sed in disputatione de Pœnitentia, quam anno M. D. XLVIII. pu-

buit, & cum Lutheri operibus circumfertur; disertis verbis dicit, re ipsa nouam obedientiam, tertiam partem esse conuersionis, seu Pœnitentiæ: quod idem repetit in Examine ordinandorum, cap. de Pœnitentia. IDEM docent illi omnes, qui Lutherani molles appellantur, & contra rigidos Lutheranos, siue Illyricianos, de hac re magna contentione digladiantur, vt auctores Confessionis Saxonicæ, capit. de Pœnitentia, Nicolaus Selneccerus in sua Pædagogia ad finem 2. partis, vbi explicat articulum Symboli: *Remissionem peccatorum*; David Chitræus in sua Catechesi, loco 8. & alij non pauci.

TERTIA sententia Caluini est, libz. Institut. cap. 3. §. 8. vbi duas Pœnitentiæ partes constituit, Mortificationem & Viuificationem; sed longè alio sensu, quàm Lutherani faciunt. Nam per Mortificationem non intelligit terrores incussos, vt Lutherani, sed mortificationem vitiorum, siue abnegationem sui, & spoliationem totius veteris hominis; proinde non paruo aliquo tempore, sed tota vita Pœnitentiam agendam esse dicit. Per Viuificationem, non intelligit fidem, vel fiduciam, aut consolationem ex Euangelio conceptam, vt Lutherani, sed pium benè viuendi studium, atque affectum ad opera bona; quæ opera non partem, sed fructus Pœnitentiæ esse docet.

Refellit ibidem Caluinus apertè sententiam Lutheranorum. Nam §. 1. contendit, fidem priorem esse Pœnitentiæ, quod est contra Lutheranos, qui fidem posteriorem partem Pœnitentiæ faciunt. §. 2. docet, incussos illos terrores, quos Lutherani priorem partem Pœnitentiæ esse volunt, non esse partem Pœnitentiæ, sed esse timorem quendam initialem, qui fidem præcedit, ex quo postea Pœnitentia vt fructus, emanat. §. 3. agnoscit, alios ante se Pœnitentiam esse partitos in Mortificationem & Viuificationem (sid enim sine dubio legerat apud Melanchthonem in Locis communibus editis anno M. D. XXI.) sed addit, vocibus istis, si recta subsit interpretatio, vim Pœnitentiæ satis commodè exprimi: sed non sibi placere eorum interpretationem. §. 5. refellit illos (Lutheranos videlicet omnes) qui fidem sub Pœnitentia complectuntur, ac dicit eos Paulo repugnare.

In

In Caluini sententiam Theodorus Beza discipulus eius descendit, eamque tuetur & explicat, in libro quem inscripsit, *Absterfio calumniarum Tileman. Heshuf. in responsione ad 4. calumniam.*

CAPVT XIX.

Refelluntur sententia Hæreticorum, & Catholica confirmatur.

NUNC breuiter, & per partes nouorum Hæreticorum dogmata refellemus, ac veterem & cõmunem Ecclesiæ Catholicæ, quæ sola vera est, sententiam comprobabimus.

Sit igitur propositio *PRIMA*: *Terror animo incussus à lege, quem Lutherani Contritionem, siue Mortificationem appellant, non rectè inter partes Pœnitentiæ numeratur.* Hæc propositio conformis est Trid. Concil. sess. 6. c. 6. vbi numerantur quidem terrores incussi inter ea, quæ hominem ad iustificationem iuuant, & præparant; tamen non ponuntur Pœnitentiæ partes, sed ab ea potiùs distinguuntur, cum inter eos, & Pœnitentiæ, actus quidam spei & dilectionis intercedere dicantur. Aliud enim est, aliquid ad conuersionem & iustificationem requiri, aliud, partem siue actum esse Pœnitentiæ, si de Pœnitentiæ, vt Theologos decet, propriè loquamur. Igitur vt illos terrores ad conuersionem vt plurimum requiri non negamus, ita partem esse Pœnitentiæ minime concedimus.

Nam *IN PRIMIS* Scriptura distinguit terrorem à Pœnitentiæ. Vbi enim legimus in epist. post. ad Corinth. cap. 7. *Quæ secundum Deum est tristitia, Pœnitentiæ in salutem stabilem operatur,* per tristitiam intelligi debet molestia quædam, & timor, ac pudor natus ex obiurgatione illa vehementi, & minis, quibus Apostolus apud Corinthios vsus fuerat. Non enim vocat Apostolus eo loco tristitiam, dolorem de peccatis admissis, quæ est ipsa Contritio, siue Pœnitentiæ, sed molestiam illam, & verecundiam, quæ equo animo accepta, & secundum Deum, Pœnitentiæ saluberrimam gignit. Nam in eadẽ epist. cap. 2. Apostolus ait: *Ex multa tribulatione,*

angustia cordis, scripsi vobis, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vos. Et cap. 7. Gaudeo, inquit, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad Pœnitentiam. At certè Apostolus non hæc diceret, si per tristitiam, dolorè illum acciperet, quo quis angitur, quòd Deum offenderit. Non diceret, inquam, *Scripsi vobis, non ut doleatis de peccato*, cum hoc ipsum vehemèntissimè cuperet, neque diceret: *Non gaudeo quia contristati estis*, cum maximè gaudendum sit, quòd peccatores peccasse se doleant, & gaudium sit in cœlo super vno peccatore Pœnitentiã agentem. Itaque, ut Chrysostomus, & alij exponunt, sententia Pauli est: Non gaudeo de tristitia, gaudeo de fructu, qui est Pœnitentia. Et quemadmodum medicus non gaudet, quòd amaro pharmaco, vel sectione, aut adustione ægrotum cruciet, sed gaudet de sanitate, quæ ex pharmaco illo, vel sectione, aut adustione consequitur: sic etiã Paulus non gaudet, quòd aspera obiurgatione & minis, terrorem & molestiam Corinthiis attulerit, sed quòd ea molestia ac terrores Pœnitentiã, eamq; stabilem & omninò salutarem pepererint. Vides igitur ex doctrina Apostoli Pœnitentiã non esse terrorem ex minis incussum, sed effectum, seu fructum quèdam eius terrores, ut Concil. Trident. rectè docet.

DEINDE, si quis inspiciat definitiones omnes Pœnitentiæ, quæ apud Theologos tum veteres, tum recentiores existant, & simul inveniuntur apud Magist. in 4. lib. sentent. distinct. 14. & apud Gratianum de Pœnitentia, dist. 3. in nullarum earum terrores istos inueniet, quos Lutherani partem Pœnitentiæ faciunt.

PRAETEREA, cum partes Pœnitentiæ quærimus, non quosuis motus, qui quocunq; modo ad Pœnitentiã pertinent, quærimus, sed eos motus siue actus dütaxat, qui ex ipsa virtute Pœnitentiæ prodeunt. Porro terreri, cum intentantur minæ; non est vllius virtutis actus, sed naturalis affectio, quam etiã in pueris, & in ipsis bestiis cernimus.

AD HÆC, sæpe terrores in iis inveniuntur, qui Pœnitentiã nullam agunt, ac ne inchoant quidem, ut in dæmonibus, qui credunt, & contremiscunt. Iacobi 2. sæpe etiã nonnulli veram Pœnitentiã agunt, nullo pœnæ terrore, sed solo Dei & iustitiæ amore impulsì, qualem credibile est fuisse

H h h h h

beatam

beatam illam fœminam, de qua Dominus ait, Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quod si terrores sine Pœnitentia, & Pœnitentia sine terroribus, aliquando esse potest, cerrè non debent terrores illi inter partes Pœnitentiæ numerari.

DENIQUE fides, vt mox probabimus, non est pars Pœnitentiæ, sed eam præcedit. Atqui terrores incussi à lege, et sententia Aduersariorum, ipsa etiam fide priores sunt: non igitur terrores incussi à lege, partes Pœnitentiæ rectè dici possunt. Vide plura in secundo libro, cap. I.

SECUNDA propositio: *Fides non est pars Pœnitentiæ, licet ad eam efficiendam necessariò requiratur.* Hæc etiã propositio conformis est Tridentino Concilio, sess. 6. cap. 6. vbi fides primo loco ponitur inter ea, quæ ad iustificationem disponunt, & à Pœnitentiâ, quæ inter eas dispositiones quintum locum obtinet, apertè distinguitur.

Probatur autem PRIMO ex illis ipsis locis, vnde Aduersarij sententiam suam probant: proferunt enim Melancthon, Illyricus, Heshusius, Kemnitius, & alij passim, duo loca, vt probent duas esse Pœnitentiæ partes, Terrores, & fidem. PRIOR locus est Marc. I. *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio.* ALTER ACTOR. 20. *Testificans iudeis, & que Gentilibus in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM.* At hæc loca maxime faciunt contra eos: siquidem distinguitur in utroque loco fides à Pœnitentiâ. Non enim Dominus apud Marcum ait: *Pœnitentiam agite credentes Euangelio*; sed: *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio*: duo sunt igitur, ac diuersa, Pœnitentiam agere, & credere Euangelio. Sic etiam beatus Paulus non ait: *Testificans in Deum Pœnitentiam, quæ ex fide, & terroribus constat*, sed: *Testificans in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM.*

DEINDE fides Pœnitentiâ præcedit, eamque gignit, vt exemplum Niniuitarum, & ratio manifesta docet: *Crediderunt, inquit Scriptura Ion. 3. Niniuita in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & induiti sunt sacco.* Et sanè intelligi non potest, quod serid aliquis Pœnitentiam agere incipiat, nisi prius credat vera esse, quæ Deus tum peccatoribus comminatur, tum pœnitentibus pollicetur. Quod si fides Pœnitentiæ

nitentiam præcedit, certa causa eius esse potest, pars autem nullo modo.

ADHÆC partes Pœnitentiæ, ut supra diximus, illæ actiones censendæ sunt, quæ à virtute Pœnitentiæ manant. Atqui credere, nō Pœnitentiæ, quæ virtus est moralis, sed fidei virtutis Theologicæ actio est.

DENIQUE veteres Patres cūm Pœnitentiam definiunt, nusquam fidei meminerunt: quod certè non facerent, si ea potissima Pœnitentiæ pars esset, ut Lutherani volunt. GREGORIVS homil. 34. Pœnitentiam definit: *Præterita peccata plangere, & plangenda non admittere*. AMBROSIVS in præfatione enarrationis in Psalmum 37. *Plena, inquit, est definitio Pœnitentiæ, commemoratio delictorum, & unusquisque peccata sua, velut quodam quotidiani sermonis castiget flagello, & commissa sibi flagitia condemnet*. Quibus verbis docet, Pœnitentiam in eo consistere, ut quis peccata sua confiteatur, & confitendo castiget, ac damnet: quod sine detestatione, quam nos Contritionem vocamus, & sine Satisfactione, vel eius proposito, fieri non potest. Quomodo enim seriò peccata confiteatur, qui ea non detestatur? & quomodo ea castiget, & damnet, qui Satisfactione emendare non cupiat?

AT certè credere sibi remitti, vel remissa esse peccata; ad eam Confessionem minimè requiritur. Cur enim non, possit aliquis cum dolore animi peccata sua fateri, & ea laboriosis operibus castigare, & proinde ex Ambrosij sententia plenam agere Pœnitentiam, etiamsi nondum certò credat ea sibi esse remissa, aut etiam tunc remitti? Certè Niniuitæ crediderunt in Deum, teste Scriptura Ionæ 3. & tamen de remissione dubitabant, cūm dicerent: *Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus?* eos autem Pœnitentiam egisse gratam Deo, eadem Scriptura testatur. Itaque fides ista specialis, non modò non est Pœnitentiæ pars, sed neque ad eam vllomodo requiritur.

Quod verò nos in secunda propositione diximus, sine fide Pœnitentiam haberi non posse; de fide vera, & Catholica intelleximus, non de isto Lutheranorum figmento, quod tamen ipsis fides iustificans, & pars præcipua Pœnitentiæ est.

TERTIA propositio: *Non sunt omnia bona opera, quæ post iustificationem fiunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda.* Hoc est aduersus molles Lutheranos, qui omnia opera bona intra Pœnitentiã includunt. Non volumus autem negare, quin propositum benè viuendi ad Pœnitentiã pertineat, neque etiam quin opera quædam bona, quæ ad eum finem tendunt, vt vel Pœnitentiã interior ostendatur, vel pro peccatis satisfiat, in partibus Pœnitentiæ numerentur: sed id solùm asserimus, non omne bonum opus post reconciliationem cum Deo factum, partem esse Pœnitentiæ. Id quod vix vllam probationem exigit: multa sunt enim opera bona, quæ à iustificatis fiunt, sine vlla relatione ad peccata præterita; ex charitate in Deum, ex misericordia in proximos, ex iustitia in eos quibus aliquid debet, ex temperantia, fortitudine, ceterisque virtutibus, qualia opera facerent, etiamsi nunquam peccassent, aut Pœnitentiã conquisissent.

QUARTA propositio: *Non rectè ponuntur Pœnitentiæ partes, Mortificatio, & Viuificatio, ad eum sensum, quo à Caluino & Beza accipiuntur.* Ratio propositionis huius certissima est. Nam Caluinus & Beza, vel confundunt omnino Pœnitentiã cum iustificatione, vel posteriorem iustificationem esse volunt: dicunt enim, Pœnitentiã esse fructum fidei iustificantis, & per Mortificationem & Viuificationem intelligunt refrenationem vitiosarum affectionum, & piosum studium benè operandi, quæ in reconciliatione inchoantur, ac deinde tota vita perficiuntur.

AT Scripturæ diuinæ passim docent, Pœnitentiã viam esse ad iustificationem, & proinde priorem ipsa iustificatione. Hieremiæ 18. *Si Pœnitentiã egerit gens illa à malis operibus, & ego Pœnitentiã.* Ezechielis 18. & 33. sæpe repetit Dominus: *Si Pœnitentiã egerit impius, iniquitatum eius non recordabor.* Lucæ 3. *Nisi Pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis.* Lucæ 24. *Oportebat predicari Pœnitentiã, & remissionem peccatorum.* Actorum 2. *Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESU CHRISTI in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Actor. 3. *Pœnitimini, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra.* Actor. 5. *Hunc principem & Saluatorem*

quem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam Pœnitentiam Israël, & remissionem peccatorum. Act. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Act. 11. Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

Quòd si pœnitentia via est ad remissionem peccatorum, & prior iustificatione, secundum Scripturas; multò maiori ratione Mortificationem illam & Viuificationem præcedet, quæ opinione Aduersariorum, fructus est fidei iustificantis, & iustificationem ipsam consequitur. Quare tam Lutherani, quàm Calvinistæ, extrema sectantur: & sicut Lutherani errant, quia Pœnitentiam in his motibus constituunt, qui veram Pœnitentiam antecedunt; ita quoque errant Calvinistæ, qui Pœnitentiam in his actionibus ponunt, quæ veram Pœnitentiam consequuntur.

ADDE, quòd Pœnitentia in Scripturis non dicitur, nisi, à peccatis, sine, ab operibus mortuis, iuxta illud Hebr. 6. *Non versus iacentes fundamentum Pœnitentia ab operibus mortuis, ad perfectionem feramur.* Nec Pœnitentia est omnium hominum, secundum Scripturas, sed peccatorum tantùm: iustis enim Deus non posuit Pœnitentiam, vt legimus in oratione Manasse; & Dominus Luc. 15. dicit, iustos nõ egere Pœnitentia. Non igitur rectè Calvinus Pœnitentiã vocat mortificationem illam afflictionum, & renouationem spiritalem, quæ est omnium hominũ, etiam iustorum: ista enim ad perfectum, non ad Pœnitentiam pertinent.

QUINTA propositio: *Tres sunt partes Pœnitentia; Contritio, Confessio, & Satisfactio.* Hæc propositio, in qua conueniunt omnes Catholici, breuiter explicanda ac probanda est. PRIMO igitur OBSERVANDVM erit, hoc loco nomine Pœnitentiæ non significari habitum, seu virtutem Pœnitentiæ, quæ, vt supra diximus, partes nõ habet, cum simplex qualitas sit; neque etiam actualem Pœnitentiam absolute, cum Confessio & Satisfactio Contritionis signa & effectus sint, & proinde ad eam non vt partes ad partem, sed vt effectus ad causam referantur: sed designari actualem Pœnitentiam, quatenus ea ex parte pœnitentis ad remissionem peccatorum in Sacramento reconciliationis necessaria est. Quia enim tres isti actus, qui ex virtute Pœnitentiæ

(licet non æquè immediatè, & principaliter) oriuntur, ex parte pœnitentis necessarij sunt, idèd tres partes Pœnitentiæ numerantur.

SECUNDO est OBSERVANDVM, tres istas Pœnitentiæ partes non solùm requiri in ordine ad Sacramentum, sed etiam extra Sacramentũ suo quodam modo esse, ac fuisse necessarias in omni lege. Dixi autem, Suo modo, propter duas causas. PRIMVM, quia extra Sacramentum non requiritur confessio omnium peccatorum, quæ Sacerdoti fiat, neque Satisfactio à Sacerdote iniuncta: sed satis est confessio quorundam generalis facta Deo, & Satisfactio per opera laboriosa spontè assumpta. DEINDE, quia extra Sacramentum, si quis aut angustiis temporis, aut alia de causa legitimè impeditur, quo minus confiteri aut satisfacere queat, sola contritio interior ad salutem illi sufficiet.

TERTIO OBSERVANDVM est, non esse huius loci, de singulis his tribus partibus accuratè differere, id enim ad librum sequentem propriè pertinet: nunc verò muneri nostro satisfacisse videbimur, si ex diuinis literis, testimoniis veterum, & congruentia rationis ostendere potuerimus, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem saltem in genere, actus quosdam esse virtutis Pœnitentiæ, ac per hoc partes ac veluti membra Pœnitentiæ actualis.

PRIMVM igitur Contritionem ad Pœnitentiã pertinere, Scripturæ passim docet. Deut. 4. *Cum quaesieris Dominum, inuenies, si tamen quaesieris in toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ.* Ioëlis 2. *Scindite corda vestra.* Psalm. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Confessionem quoque Pœnitentiæ partem esse, perspicuum est ex infinitis locis. Num. 5. *Vir siue mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, constituentur peccatum suum, &c.* Psalm. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniquitatem meam Domino.* Matth. 3. *Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.* Actor. 19. *Multi credentes veniebant confitentes, & annunciantes alius suos.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.* Denique Satisfactionem per opera laboriosa, frequentissimè Scriptura commemorat. 2. Esdræ capitulum 9. *Conuenerunt filij Israël in ieiunio, & in sacco, et humus super caput.*

eos, & confitebantur peccata sua. Daniel. 4. Peccata tua elemosynis redime. Ioël. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Matth. II. Olim in cinere, & cilicio Pœnitentiam egissent.

PRÆTEREA idem Scripturarum exemplis demonstrari potest. Illustre est exemplum Davidis 2. Regum 24. ubi cum David iussisset populum numerari, & in ea re ex quadam animi elatione peccasset, inquit Scriptura, describens Pœnitentiam eius: Percussit autem cor David cum, ecce Cōtritionem, & dixit David ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto, ecce Confessionem, sed precor Domine, ut transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Et paulò infra: Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi; isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me. Et paulò post obtulit sacrificium, & sic Dominus placatus est: in quo apparet Satisfactio, per orationem, & subiectionem ad flagella Domini, & tandem per sacrificij oblationem.

ALIUD exemplum est Niniuitarum, quorum Pœnitentiã Dominus in Euangelio laudauit Matth. 12. ita verò ea describitur Ionæ 3. Conuertatur Vir à via sua mala, ecce Contritionem, & clamet ad Dominum in fortitudine, ecce Confessionem, & homines & iumenta nō gustent quidquam, ne pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccus homines, & iumenta, ecce Satisfactionem.

TERTIUM exemplum habemus in Euangelio Lucæ 18. ubi describitur Publicanus pœnitens, qui in signum Contritionis non audebat oculos ad cœlum leuare: & peccatum confitebatur, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. ac denique pectus suum percutiebat, quod pertinet ad Satisfactionem. Huic simile est exemplum filij prodigi Lucæ 15. qui PRIMVM ad se reuertitur, ac statum detestatur suum. DEINDE confiteretur, dicens: Pater peccaui in cœlum, & coram te. POSTREMO subiicit se pœnæ à patre inferendæ: Nam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenariis tuis.

EADEM veritas ex Patrum testimoniis copiosè probari posset, sed quia testimonia illa suis locis infra adferenda erunt, ubi de his tribus partibus seorsim differetur: nuoc so-

lùm illa breuiter annotabo, in quibus omnium trium partium simul mentio fit.

TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia, posteaquam de Contritione dixerat, oportere pœnitentem animum memoribus deicere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies & noctes: & ibidem de Satisfactione; sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, ieiuniis preces alere, &c. subiungit de Confessione: *Hac omnia Exomologesis, Et Pœnitentia commendat, Et de periculi timore Dominum honoret, Et peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur.* Et paulò post: *Cùm igitur prouoluit hominem, magis reuelat eum squalidum facit, magis mundatum reddit; cùm accusat excusat; cùm condemnat, absoluit.* S. CYPRIANVS in sermone de lapsis: *Denique, inquit, quanto Et fide maiore, Et timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinorosi constricti, quia tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, Et simpliciter confitentur, Exomologesim conscientia faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet, Et modicis vulneribus exquirunt.* Hac ille: ubi vides primùm fidem & timorem, nõ inter partes, sed inter causas Pœnitentiæ numerari: Deinde tres Pœnitentiæ partes distinctè, & perspicuè ostendi, Contritionem in verbo illo: *Dolenter*, Confessionem in illo: *Confitentur*, Satisfactionem in illis, *Salutarem medelam vulneribus exquirunt.* S. IOANNES CHRYSOSTOMVS in sermone de Pœnitentia, qui habetur in 5. tomo post homilias decem de Pœnitentia: *In corde, inquit, eius, contritio est, in ore confessio, in opere tota humilitas, hac est perfecta, et fructifera Pœnitentiæ.* S. AVGVSTINVS tractat. in Psal. 146. illa verba exponens: *Qui sanat contritos corde, sanat, inquit, contritos corde, sanant confitentes, sanat seipso punientes:* ubi perspicuè audis tres partes veræ Pœnitentiæ.

ACCEDAT postremò etiam ratio ex ipsa natura Pœnitentiæ ducta. Pœnitentia enim de qua hîc agimus, non est quælibet peccati detestatio, ac punitio, sed detestatio ac punitio peccati, ut est offensio diuinæ Maiestatis, & ut ad peccatum tollendum, & amicitiam cum Deo resarciendam ordinatur. Hinc enim Act. 20. vocatur Pœnitentia in Deum: & Act. 26. coniungitur cum conuersione ad Deum: & patet

sim in diuinis literis, ac præsertim Ezech. 18. & 33. Pœnitentiæ finis dicitur iustificatio, & reconciliatio. Hoc autem interest inter iustitiam vindicantem, & Pœnitentiam reconciliantem; quod ad iustitiam vindicantem satis est, si reus pœnam luat à Iudice præscriptam, siue is libenter id faciat, siue inuitus, & siue is qui læsus est, id prober, siue improber: at mûlcta in Pœnitentia reconciliante subeunda est prompto animo ab eo, qui læsit, & ad arbitrium eius qui læsus est. Quare necessario hîc exigitur PRIMVM, vt qui peccauit, dolcat se peccasse, & amicitiam violasse: quando enim recuperare amicitiam cuperet, qui non doleret amissam? DEINDE, vt subiiciat se pœnæ ad arbitrium Dei, qui læsus est. Et, quia Deus per Ministros suos nobiscum agit: oportet, vt qui peccauit, illi homini se spontè subiiciat, qui Dei locum tenet. Id verò fieri nequit, nisi & culpas suas ei per Confessionem aperiat, & mûlctam suscipiat, quam ille præscripserit. Sunt igitur tria illa necessaria: detestatio peccati cum proposito vitæ melioris, quæ Contritio dicitur; Confessio, & Satisfactio.

ADHÆC, tria ista, natura ipsa duce, quotidie adesse videmus, cum aut liberi cum parentibus, aut serui cum dominis, aut vxores cum viris in gratiam redeunt: nam & signa doloris ostendunt, & peccatum fatentur, & se castigationi subiiciunt, aut certè indulgentiam petunt: *Ad iudices, inquit pro Ligario M. TULLIVS, sic agi solet; Non fecit, non cogitauit, falsi testes, fictum crimen: Ad parentem autem, Erravi, temerè feci, pœnitet, ad clemētiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoscas oro.* Docent autem sacræ literæ non vno in loco, Deum erga homines, & patris, & Domini, & sponsi locum tenere: proinde non absimilem esse debet Pœnitentiam, & conuersionem hominum ad Deum, illi, quæ est filij ad parentem, serui ad dominum, vxoris ad virum. *Isaiæ 63. Tu pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu Domine pater noster, Redemptor noster, à seculo nomen tuum.* *Psal. 122. Sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum: sicut oculi ancilla in manibus domina sua, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* *Hierem. 3. Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus.*

Hhhhh § POSTREMO,

POSTREMO, neque illa congruentia contemnenda videtur, quòd quemadmodum tria sunt instrumenta peccandi, cor, lingua, manus; peccamus enim corde, verbo, & opere: ita par est, vt tria sint veluti instrumenta Pœnitentiæ; & aduersus peccatum cordis, Contritione, oris, Confessione, & operis, Satisfactione pugnemus, vt hac ratione iuxta Apostolum ad Roman. 6. *sicut exhibuimus membra nostra seruire immunditie & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra nostra seruire iustitie in sanctificationem.*

CAPVT XX.

Respondetur ad argumenta Aduersariorum.

RESTAT nunc vt iis obiectionibus respondeamus, quas aduersarij contra doctrinam iam explicatam & confirmatam faciunt. PRIMVM igitur Ioannes Calvinus lib. 3. Instit. cap. 3. §. 8. probat duas esse Pœnitentiæ partes, ex illis Scripturæ locis: *Quiescite agere perversè, discite bene facere.* Isaia 1. item: *Declinate à malo, & fac bonum.* Psal. 34.

RESPONDEO, locus Isaia, Caluini sententiæ manifestè repugnat. Nam Isaias post illa verba, subiungit: *Si fuerint peccata vestra vt coccinum, sicut lana alba erunt.* Proinde Pœnitentiam, quæ continet præteritorum peccatorum detestationem, & propositum vitæ melioris, non post iustificationem constituit, vt Calvinus facit, sed ante: neque fructum, sed causam iustificationis esse docet. QVOD autem attinet ad alterum locum, quæ ibi numerantur, partes iustitiæ, non pœnitentiæ sunt. Nam Pœnitentia ad peccatores tantùm pertinet, iuxta illud: *Non Veni Vocare iustos, sed peccatores ad Pœnitentiam.* Luc. 5. at declinare à malo, & facere bonum, iustorum est proprium. Itaque perperam Calvinus confundit Pœnitentiam, cum iustitia: neque vquam in Scripturis inueniet Pœnitentiam appellari, declinare à malo, & facere bonum: sed, in fletu & planctu, in cinere & cilicio, elemosynis & ieiunio, præterita malè facta purgare.

SECYND

SECUNDO, idem Calvinus eodem lib. 3. cap. 4 § 1. Catholicis obiicit, quòd dum tres partes Pœnitentiæ assignant, definitionem Pœnitentiæ destruant, quam ipsi tamen ex Patribus hausisse videri volunt. Siquidem apud MAGISTRUM Sententiarum lib. 4. dist. 14. & in Decreto GRATIANI, dist. 3. de Pœnitentia, hæc leguntur Pœnitentiæ definitiones: *Ante-acta peccata deslere, & flenda non committere.* Item: *Mala præterita plangere, & plangenda non committere.* Item: *Vindicta quadam, puniens in se, quod dolet cõmississe,* quæ ex Gregorio, Ambrosio, Augustino decerptæ esse dicuntur. Porro, cum his definitionibus non benè cohærere videtur partitio illa Pœnitentiæ in Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem: potest enim facilè aliquis peccata præterita plangere, & plangenda non committere, & punire etiam in se, quod dolet commississe, etiam si ore non confiteatur.

RESPONDEO, iam suprâ exposuimus, quo sensu Theologi doceant tres esse Pœnitentiæ partes, nimirum, tres esse pœnitentis actiones, quæ in Sacramento reconciliationis ad remissionem peccati exigantur: nam alioqui satis apertè docuimus, extra Sacramentum facilè posse fieri, vt sine Confessione & Satisfactione, per internam cordis Pœnitentiam quis iustificetur. Quare nequaquam partitio Pœnitentiæ cum eius prima & secunda definitione pugnabit, si alio, & alio modo Pœnitentiæ vox accipiatur. In PRIMA enim & SECUNDA definitione, Pœnitentia accipitur pro Contritione, quia primarius actus est Pœnitentiæ virtutis: in partitione autem, vox Pœnitentiæ sumitur pro actione integra pœnitentis, quæ materialis pars dicitur Sacramenti Pœnitentiæ. Porro, definitio TERTIA satis aptè cum partitione cohæret, siquidem in ea Contritio & Satisfactio apertissimè exprimuntur, cùm dolor ad Contritionem, vindicta ad Satisfactionem pertineat: Confessio autem non obscure in Satisfactione includitur. Nam cùm Satisfactio fieri debeat ad arbitrium partis læsæ, necessariò intelligitur, oportere eum qui læsit, subiicere se per humilem confessionem ei, quem læsit, vel potiùs Ministro atque arbitro, quem is loco suo in terris cõstituit, qui quidem non potest iustam multam indicere, nisi per Confessionem cognoscat, qualis sit culpa.

TERTIA

TERTIA obiectio & sequentes, Kemnitij sunt, in 2. parte Examini, pag. 942. & sequentibus. Kemnitius igitur (vt etiã ceteri Lutherani) ita probat duas esse partes Pœnitentiã, Terrores, & Fidem. *Lex diuina minas intentat peccatoribus, qui Dei præcepta transgrediuntur: proinde terret peccatores. Euangelium deinde consolatur, proposita Christi sustitua, & satisfactione, qua per fidem apprehēditur: Ergo duæ sunt partes Pœnitentiæ, Terror, & Fides.* Confirmat hoc totum argumentum Scripturis illis: *Pœnitentiã agite, & credite Euangelio. Marc. I. Oportet prædicari Pœnitentiã, & remissionem peccatorum, in nomine meo. Luc. vlt. Testificans Iudæis atq; Gentibus, in Deum Pœnitentiã, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, Act. 20.*

RESPONDEO, quòd lex minas intentet, & Euangelium consolatur, verissimum est, sed non inde sequitur, Terrores & Fidem partes esse Pœnitentiæ. Siquidem incussi illi terrores à minis legis, Pœnitentiã gignūt: proinde causa sunt, non pars Pœnitentiæ. Aliud enim est, terreri, quod etiã dæmonibus conuenit; aliud, pœnitere, quod illis non conuenit. Consolatio quoque, quam Euangelium adfert, Pœnitentiã sequitur, aut etiã comitatur: sed non ideo Pœnitentiæ pars faciendã est. Denique non est satis, ex Scripturis ostendere; terrores, & consolationem, siue fidem, in conuersione aut iustificatione peccatoris locum suum habere, quòd nos minimè negamus; nisi etiã simul probetur, duas illas res, easque tantum, partes Pœnitentiæ dici debere, quòd hætenus probatum non est. Ad Scripturas autem ex Marco, & Luca, & Paulo adductas, iam antè respondimus, eas omnes sententiã nostrã mirificè fauere, cùm fidem à Pœnitentiã distinguant. Hæc enim optima consequentia est; Prædicat Paulus Pœnitentiã, & fidem: non igitur fides pars Pœnitentiæ est, sicut nec Pœnitentiã pars fidei est.

QUARTA obiectio eiusdem Kemnitij: *Partes Sacramenti Pœnitentiæ visibiles esse debent, est enim Sacramentum signum visibile: igitur per Contritiõem, non internus animi dolor, sed signa externa doloris accipiendã sunt: & per Confessionem, non ea qua fit Deo, sed qua fit homini, significatur. At signa externa doloris, & confessionem qua fit homini, nulla Scriptura docet ad remissionem peccati necessariò exigi: Ergo duæ*

istæ partes sine testimonio Scriptura excogitata sunt. Rursus, per Satisfactionem intelligunt Pontificij opera indebita, id est, Verbo Dei non mandata: omnes igitur Pœnitentia partes sine Scriptura habent.

RESPONDEO, signa doloris tam euidenter in diuinis literis commendantur, atque ad Pœnitentiam exiguntur, ve mirum sit cur id Kemnitius negare voluerit. Quid enim est, quod ait Propheta: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu?* Ioël. 2. an fletus & planctus, non sunt apertissima signa doloris? Confessionem Sacerdoti faciendam singulorum peccatorum, iure diuino exigi, in sequenti libro probaturi sumus: Confessionem autem aliquam visibilem, saltem in genere, adhibendam esse, atque etiam adhibitam in Testamento veteri & nouo fuisse, probauimus ex diuinis literis capite superiore. Porro, opera indebita, etiam si præcepta non sint absolutè, tamen iis qui peccauerunt, & Pœnitentiam agere cupiunt, in diuinis literis imperantur, & ex indebitis debita fiunt. Dan. 4. *Peccata tua elemosynis redime.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me, &c. in ieiunio, &c.* Sed de his plura, & suprâ diximus, & infrâ suo loco dicemus: nunc satis est, breuiter ostendisse, partes visibilis Pœnitentiæ in verbo Dei esse fundatas.

QVINTA obiectio eiusdem: *Partes Pœnitentiæ quas enumerant Pontificij, hypocritæ quoque simulare, & prestare possunt: & tamen illis tribuunt remissionem peccatorum.*

RESPONDEO, si quid argumentum hoc valet, non solum Pœnitentiæ partes, sed etiam Baptismum & Eucharistiam euerteret. Nam hypocritæ Baptismum & Eucharistiam sumere possunt: & tamen his Sacramentis Kemnitius tribuit remissionem peccatorum. Si respondeat, Sacramenta Baptismi & Eucharistiæ, & ab hypocritis posse sumi, & peccata remittendi vim habere, sed tamen non ea remittere nisi iis, qui seridè, & vt oportet, illa sumunt. Idem omnino de Sacramento Pœnitentiæ sibi ipse respondeat. Etsi enim Contritio, Confessio, & Satisfactio ab hypocritis simulari possint; & simul tres illæ partes adiuncta forma Absolutionis, peccata remittant, non tamen ea remittunt simulantibus, sed verè ac seridè pœnitentiam agentibus, contritis, confessis, atque ad Satisfactionem subeundam paratis.

SIXTA

SEXTA obiectio eiusdem : *Iudas fide illa speciali destitutus, cum partes Pœnitentia Pontificia haberet, Contritionem scilicet, Confessionem, & Satisfactionem, tamen laqueo suspendit.*

RESPONDEO, idem Iudas & baptizatus iam fuerat, & Eucharistiam de manu Domini sumpserat, & tamen laqueo se suspendit. An igitur neganda erit vis Baptismi & Eucharistia, quia Iudæ non profuit? DEINDE eam non esse causam, cur Iudæ Pœnitentia inutilis fuerit, quia fide illa speciali caruerit; testimonium amplissimum nobis Scriptura præbet, cum Ionæ 3. testatur Niniuitas vtiliter Pœnitentiam egisse, licet fide illa speciali carerent ac dicerent: *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?* DENIQUE falsum est, Iudam habuisse tres Pœnitentiæ partes, quas Catholici in Sacramento requirunt; immò nullam habuit omnino. Veram Contritionem certè non habuit, quæ sine spe remissionis esse non potest. Confessionem quoque non habuit, qualis exigitur, id est, singulorum criminum, atque ad veniam impetrandam Sacerdoti factam. Nec Satisfactionem habuit, præsertim a Sacerdote iniunctam: neq; enim illi, vt se ipse suspenderet ab illo fuerat imperatum; neq; se ipsum necare, opus est bonum, qualia esse debent opera satisfactoria.

SEPTIMA obiectio : *Trina illa enumeratio partium Pœnitentia, ex publica pœnitentia ritibus sumpta; postea ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indoctè ad generalem Pœnitentia doctrinam accommodata est.*

RESPONDEO, hæc omnia facilè possent contemni, cum nulla ratione vel testimonio muniantur: tamen non grauabor vno verbo calumniam istam refellere. Quomodo, quæso, ad generalem doctrinam de Pœnitentia tres illæ partes ex ritibus publicæ Pœnitentiæ accommodatæ sunt, cum etiam in veteri Testamento in vsu fuerint, vt supra ostendimus exemplo Dauidis, & Niniuitarum: & ex ipsa ratione, ac natura Pœnitentiæ colligantur, vt paulò antè demonstratum est? ritum enim publicæ Pœnitentiæ, post Christi ascensionem in cælum institutum esse, nemo, opinor, inficiabitur. Deinde cum apertè veteres mentionem faciant Pœnitentiæ, & publicæ, & priuatæ, vt in sequenti capite demonstrabo: vnde probabit Kemnitius, enumerationem illam

ex ritibus publicæ Pœnitentiæ, & non ex priuatæ sumptam esse?

OCTAVA obiectio: *Veteres in multis locis loquuntur de Pœnitentia, non quatenus querit & accipit remissionem peccatorum, sed quatenus est vita mutatio, & emendatio. Hæc non attendentes Monachi, fecerunt inde tres partes Pœnitentiæ, quibus acquiratur remissio peccatorum.*

RESPONDEO, si Kennitius veteres Patres diligenter legisset, non ita temerè pronunciarer. Nam vt omittam, quòd Confessio, de qua Patres passim loquuntur, nihil facit ad vitæ mutationem; vt etiam illud præteream, quòd ieiunia, lachrymæ, cineres, cilicia, & alia id genus opera, vel instrumenta Pœnitentiæ, de quibus frequentissima apud Patres mentio est, nō ad vitam mutandam, sed ad peccata præterita castiganda apertissimè referuntur: nihil sapius apud Patres inuenies, quàm tribus illis Pœnitentiæ partibus remissionem peccatorum acquiri.

Pœnitentia, inquit TERTULLIANVS in libro de Pœnitentia: Dominus mitigatur. CYPRIANVS in serm. de lapsis: Quam magna deliquimus, tam granditer desoleamus: alio vulneri diligens, & longa medicina non desit, &c. vbi perspicue vides, Pœnitentiam medicinā esse peccati præteriti, non solum vitæ mutationem. **AMBROSIVS** præfatione in Psalm. 37. *Quis dubitet affligere animam suam, cum Propheta tantus affluerit, soluens precium lachrymarum pro redemptione peccati?* **AVGVSTINVS** in epistol. 54 ad Macedonium: *Quosdam, inquit, à societate remouemus altaris, vt pœnitendo placare possint, quem peccando contempserant, seq̃ ipsos puniendo. Sed quid ego in Patribus moror? annōn Scriptura ipsa passim hæc docet? quid est, quæso, quod ait Ezechiel cap. 18. Si impius egerit Pœnitentiam, &c. omnium iniquitatum eius non recordabor? & quod ait Daniel cap. 4. Peccata tua elemosynis redime?*

Atque hæc de obiectio: nam mendacia illa de fide, quam à Catholicis damnari mentitur, iam supra capit. 6. exposita, & refutata sunt.

CAPVT

CAPVT XXI.

De tertia partitione Pœnitentiæ, in priuatam, publicam, & solennem.

SEQVITVR VLTIMA partitio Pœnitentiæ, quam esse diximus, in priuatam, & publicam; & rursum publicæ, in solennem, & non solennem: quæ partitio breuiter explicanda erit, quia nonnulli Adversariorum vix aliam, quàm publicam Pœnitentiam agnoscere videntur.

Igitur publica, & priuata Pœnitentia in eo potissimum distinguuntur, quòd publica ea dicitur, in qua peccatū commissum publicatur, & pro eo publicè coram Ecclesia peragitur Satisfactio: priuata verò illa, in qua peccatum soli detegitur Sacerdoti, & Satisfactio occultè, ac priuatim iniungitur peragenda. Ex quo sequitur, vt publica peccata ad Pœnitentiam publicam, occulta ad priuatam pertineant: neque enim licet peccatum occultum publicare, aut etiam pro occulto Pœnitentiam ita publicam imponere, vt ex ea peccatum ipsum detegatur. Id patet ex epist. 80. S. LEONIS Episcopos Campaniæ, in qua reprehendit abusum quorundam, qui peccata occulta priuatim in Confessione audita coram Ecclesia publicabant. Qui etiam S. Leo epist. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, c. 8. Monachum, qui relicta Professione, ad militiam vel coniugium transiit, quia id occultum esse non potest, publicæ Pœnitentiæ satisfactione dicit esse purgandum: vbi cum publicam Pœnitentiam nominat, significat aliam quandam esse pœnitentiam priuatam.

Inter publicam autem Pœnitentiam solennem, & publicam non solennem, multæ differentiæ sunt; quamuis hoc nomen SOLENNE, apud veteres fortè non inueniatur, sed solum apud Gratianum, de Pœnitentia, dist. 3. can. Nihil prodest. & apud Magistrum lib. 4. Sent. d. 14. & inde apud interpretes, tum Gratiani, tum Magistri.

PRIMUM Pœnitentia solennis, quam Augustinus humillimam vocat, in epistol. 54. & Ambrosius, alique Patres communiter publicam appellare solent; non nisi pro grauissimum

uissimis criminibus, quæ totam ciuitatem conturbassent magnum uero scandalum attulissent, imponi consueuerat. Concilium III, CARTHAGINENSE can. 32. de solenni Pœnitentia loquens: *Cuiuscunq;*, inquit, *pœnitentis publicum & uulgatissimum crimen est, quod & uersam Ecclesiam commouerit, ante absida manus ei imponatur.* Concilium etiam TOLETANVM I. can. 2. postquam docuit, pœnitentes non posse ad Clericatum ascendere, subiungit: *Eum uero pœnitentem dicimus, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus grauissimis que peccatis publicam Pœnitentiam gerens, sub Concilio, diuino fuerit reconciliatus altari.* Origenes quoq; hom. 15. in Leuit. & Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & ceteri scriptores consentiunt, non nisi pro criminibus grauioribus iniungi potuisse pœnitentiam illam, quæ repeti non poterat. Publica autem non solennis Pœnitentia, pro publicis quibuscunq; peccatis, licet non ita graua essent, neq; scandalum adferrent, imponi consueuerat.

SECUNDO, Pœnitentia solennis semel tantum concedebatur, ut patet ex Origene homil. 15. in Leuit. Ambrosio lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & Augustino epist. 54 cuius rei ratio præcipua duplex est. VNA, quam reddit Augustinus, ne medicina uilis, minus utilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quantò minùs contemptibilis fuerit. ALTE RA, quam insinuat Ambrosius, & clariùs explicat S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 1. art. 5. quia Pœnitentia solennis, est solennis quædam professio; non redeundi iterum ad publica illa scandala, sicut Baptismus est solennis professio non redeundi ad infidelitatem: & idèd sicut vnum Baptisma, ita & vna est Pœnitentia solennis: Atque hoc idem fortasse sibi uoluit Tertullianus, cum in lib. de Pœnitentia, secundam, non tertiam, aut quartam tabulam post naufragium, pœnitentiam appellauit Pœnitentia publica non solennis, sæpius agi poterat, ut ex iisdem auctoribus satis aperrè colligitur.

Quid uero ageretur cum iis, qui post solennem pœnitentiam in eadem, vel grauiora crimina labebantur, explicat SIRICIVS Papa in epist. 1. cap. 5. his uerbis: *Quia, inquit, iam suffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur; sacra mysteriorum celebritati, quam uis non mereantur, intersint;*

*Dominica autem mensa conuiuio segregentur, & hac saltem
districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & alii
exemplum tribuant, quatenus ab obscenis cupiditatibus
trahantur. Quos tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt)
viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficere
per Communionis gratiam solumus subleuari.*

TERTIO, Pœnitentia solennis Sacerdotibus imponi
poterat; & contra, qui Pœnitentiam solennem egissent,
Ordines promoueri nequibant. Exstat de hac re testimonium
vel decretum SIRICII Papæ in epist. ad Himerium Tan-
conæ Episcopum, cap. 14. in hæc verba: *Illud quoque par-
nos prouidere, & sicut Pœnitentiam agere cuiquam non
ceditur Clericorum: ita post pœnitentiam ac reconcilia-
tionem, nulli & nunquam laicorum liceat honorem Clericatus ad-
pisci.* Idem habemus in Concilio Carthag. IV. can. 68. & Con-
cilio V. can. 11 & Toletan. I. can. 2. & apud Innocentium I.
epist. 6. ad Agapitū, & S. Leonem epist. 92. ad Rusticum Na-
bone Episcopum, cap. 2. Pœnitentiam autem Sacerdotes
ire potuisse, quæ licet non ageretur coram populo, tamen
quodam modo publica esset, & non solennis; in dubium
uocari non potest. Nam & excommunicari poterant, &
Monasteria ad agendam pœnitentiam amandari, quam
cessionem priuatam S. Leo loco notato appellat, quia in
uato loco agebatur, licet alioqui notum & publicum esse
set, cum Sacerdotem pro suis criminibus in Monasterio
inclusum. Et Clemens III. cap. Quæsitum de pœnit. & res-
scribit, Sacerdoti non debere publicam imponi Pœnitentiam,
nisi crimen eius publicum fuerit: ex quo intelligimus
posse publicam imponi etiam Sacerdoti pro peccato publico
pœnitentiam, modo sine solennitate id fiat.

Nec est improbable quod quidam volunt, Sacerdoti
posito potuisse Pœnitentiam solennem iniungi; quod Sacer-
dos depositus, censeatur ad laicorum ordinem rediisse. Nam
S. Cyprianus lib. 3. epist. 8. ad Fidum, reprehendit Episcopum
Teraphium, qui Victori quondam Presbytero ante expletum
Pœnitentiæ tempus, sine petitu & conscientia plebis, non
infirmate aut necessitate urgente, pacem dederat.

QVARTO, Pœnitentia solennis non poterat imponi
iugatis sine mutuo consensu, vt patet ex Concilio II. Ar-

tenſi, can. 22. cuius rei ratio eſt, quia pœnitentibus interdicebatur officium coniugale, & ſi innupti erant, etiam nuptiæ, vt ex eodem Concilio Arelatenſi, can. 21. & ex Concilio Tolerano VI. can. 8. & ex epiſt. 92. Leonis, cap. 12. poteſt intelligi. Propter eandem cauſſam iuuenibus non facile ſolennis Pœnitentia concedebatur, vt ex cap. 15. Concilij Agathenſis, & ex cap. 19. Concilij III. Aurelianenſis intelligimus. Id autem locum non habebat in Pœnitentia non ſolenni.

QVINTO, Pœnitentia ſolennis à ſolo Epifcopo indicebatur, & ab eodem reddebatur pax pœnitentibus; neque id Presbyteris licebat, niſi in abſentia Epifcopi, vrgente neceſſitate. Id patet ex Concilio II. Carthaginenſi, can. 4. & Carthaginenſi III. canon. 31. & 32. & ex aliis canonibus, qui paſſim in Conciliis leguntur: immò ne Chorepiſcopis quidem hanc facultatem conceſſam fuiſſe, teſtatur S. Leo in epiſt. 86. At Pœnitentiam non ſolennem, Presbyteri quoque iniungere poterant, & pœnitentes reconciliare.

SEXTO denique variæ ac multiplices ritus erant, qui ad ſolennem Pœnitentiam adhibebantur, nec Pœnitentiæ priuatæ, aut etiam publicæ non ſolenni, communes erant: de quibus ritibus in ſequenti capite breuiter diſſeremus.

CAPVT XXII.

De ritibus pœnitentiæ ſolennis.

DESCRIPTRVS ſolita breuitate, ſolennis Pœnitentiæ ritus, dicam de nomine Pœnitentium, de habitu, de loco, de tempore, de pœnis.

NOMEN Pœnitentium ordinis erat, vt nomen Clericorum, vel Catechumenorum. Chriſtiani enim PRIMVM in duos quaſi ordines ſecabantur; in Fideles, & Catechumenos: *Catechumenis*, inquit AVGVSTINVS tract. 96. in Ioannem: *Sacramenta Fidelium non produntur.* DEINDE Catechumenorum duæ erant claſſes: alij enim audientes, alij competentes, ſiue electi dicebantur. Fidelium verò tres claſſes erant. PRIMA Clericorum, quo nomine omnes ordines Eccleſiaſtici intelligebantur. SECUNDA Fidelium, id eſt, laicorum, qui commune nomen retinuerunt, cùm aliud

excellētius non haberent. TERTIA Pœnitentium, qui etiam fideles essent, tamen ob culpam suam à ceteris fidelibus segregati, & quasi in sentinam Ecclesiæ reiecti, peculiari nomine censabantur.

Hinc PACIANVS in sua Parœnesi ad pœnitentiam, distinguens Pœnitentes à Fidelibus: *Catechumenis*, inquit, *ne in hoc transeant*, & *Fidelibus*, *ne in hoc redeant*, prouidendum est: *ipsis uero Pœnitentibus*, *ut celeriter ad huius operis fructum perueniant, laborandum*. Et S. AVGVSTINVS in lib. 5. homil. homil. 49. *Quod dico*, inquit, *Competentibus*, & *Fidelibus audiunt Pœnitentes: quod dico, Fidelibus dico, & Competentibus, & Pœnitentibus*. Et in lib. de sancta Virginitate c. 48. *Omnes*, inquit, *Christianos, ab Apostolis usque ad ultimos Pœnitentes, quasi à summis cœlorum usque, ad terminos eorum docuit orare, &c.* Sanctus quoque HIERONYMVS in epistola ad Oceanum de obitu Fabiolæ, scribit eam stetitisse in ordine Pœnitentium. Declarauit autem, ut supra notauimus, Concilium Toletanum I. can. 2. non dici propriè Pœnitentes, omnes qui quoquo modo Pœnitentiam agunt, sed eos tantum qui publicam, & ut nostri loquuntur, solennem Pœnitentiam agunt.

HABITVS Pœnitentium erat certus, quo distinguerentur à ceteris, uidelicet pulla vestis, cilicium, caput detonsum, exceptis fœminis. Meminerunt huius habitus plurimi auctores: Tertullianus in lib. de Pœnitentia. Pacianus in Parœnesi ad Pœnitentiam. Optatus lib. 2. propè finem. Ambrosius lib. ad Virginem lapsam, cap. 8. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ. Concilium Agathense can. 15. iubet non admitti ad Pœnitentiam eos, qui comam non deposuerint, vel habitum non mutauerint. Concilium Toletanum III. can. 12. idem iubet, sed excipit mulieres, quæ non tondere, sed velare caput debent.

LOCVS Pœnitentium varius erat pro criminum varietate. S. Gregorius Neocæsariensis in epistola canonica, quæ ad Photium solet canonibus Photij; quinque loca Pœnitentium describit. PRIMVM, id est, infimum, & ab altari remotissimum extra portas Ecclesiæ constituit, qui *ἀρχαυσις* dicebatur, fletu: qui enim in hoc loco consistebant, non permittentur ingredi Ecclesiam, sed pro foribus flebant, & orationibus

fideliū postulabant. ALTER locus iam intra portas erat, unde audire verbum Dei cum Catechumenis Audientibus Pœnitentes poterant, non tamen ad orationem cum Competentibus admittebantur: & hic locus ab audiendo ἀρχαῖς nominabatur. TERTIVS locus eorum erat, qui admittebantur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum Competentibus, non tamen ad sacrificium Missæ cum Fidelibus; & hic locus dicebatur ὑπόμνησις quasi Contemplatio rerum supernarum. QVARTVS locus erat eorum, qui manebant cum Fidelibus dum sacrificium celebraretur; non tamen alati communicabant: & hic locus à stando σίσσις dicebatur. QVINTVS locus eorum erat, qui iam Pœnitentiam expleverant, & solùm expectabant tempus reconciliationis; non enim reconciliabantur Pœnitentes solenni cæremonia, nisi feria V. in Cœna Domini, vt paulò post demonstrabimus: dicebatur locus horum pœnitentium μέσσις, id est, expletio.

Ex his intelligimus, aliquos Pœnitentes postponi solitos omnibus Catechumenis, aliquos æquari, aliquos anteponi; proinde Pœnitentes aliquos omninò in fundum Ecclesiæ reiectos, vt rectè dixerit AVEVSTINVS de sancta Virginitate, cap. 48. *Ab Apostolis usque ad ultimos Pœnitentes, quasi à summis celorum, usque ad terminos eorum.*

Iam verò quòd attinet ad TEMPVS, imponebatur Pœnitentia publica feria IV. ante primam Dominicam Quadagesimæ, quæ dicitur, In capite Ieiunij, vt testatur Concilium Agathense, cap. 15. teste Gratiano dist. 50. can. In capite: nam ea verba non inveniuntur in vulgatis canonibus eius Concilij. Habemus adhuc vestigium huius ritus, in consecratione & asperzione cineris, quæ eo die fieri solet. Et quamvis tempus pœnitendi aliis longius, aliis brevius præscriberetur, vt trium, septem, decem, aut plurium annorum: tamen singulis annis in V. feria maioris hebdomadæ, omnes reconciliabantur & communicabant, vt INNOCENTIVS I. in epistola ad Decennium Episcopum Eugubinum, cap. 7. his verbis testatur: *De Pœnitentibus vero, qui siue ex grauioribus, siue ex leuioribus Pœnitentiam gerunt, si nulla interueniat agritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum, Romana Ecclesiæ consuetudo demonstrat.* Idè habemus in Concilio Agathensi

apud Gratianum can. In capite, dist. 50. & idem indicat S. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ.

PŒNÆ denique pœnitentium multiplices erant & variæ. PRIM A communis, & grauissima; abstinere à participatione diuinorum mysteriorum. Id patet ex Cypriano lib. 3. epist. 8. & in serm. de lapsis, & alibi passim, vbi eos reprehendit, qui ante expletam Pœnitentiam corpus Domini, vt ipse loquitur, inuadebant. SECUNDA, vt Pœnitentes non promoterentur ad Clerum, vt supra ostendimus ex Siricio, epist. cap. 14. TERTIA, vt abstinere à nuptiis, de qua etiam supra diximus: indulgebatur tamen interdum adolescentibus, vt patet ex Leone epist. 92. cap. 12. vt ad vitandam fornicationem vxorem ducerent. QUARTA, vt ad militiam secularem non accederent, sed soli Deo deinceps deseruire satagerent, vt ex eadem Leonis epist. cap. 11. intelligi potest. QUINTA, vt non essent Susceptores in Baptismo aut Confirmatione, dum in ordine Pœnitentium starent: testatur id Concilium Parisiense, tempore Ludouici & Lotharij celebratum, lib. 1. cap. vlt. tribus enim libris Concilium illud compræhensum est. SEXTA, vt Vnctione infirmorum carerent, teste Innocentio I. in epist. ad Decentium, cap. 8. SEPTIMA, vt singulis diebus Ieiuniorum venirent ad Ecclesiam, & capita submitterent Sacerdotibus, qui eis manus imponerent, & pro eis orarent: vt monet Concilium IV. Carthaginense, can. 80. OCTAUA, vt mortuos sepelirent; ex eodem Concilio can. 81. NONA, vt diebus Dominicis, & tempore Paschali, cum Fideles stantes orabant, ipsi genua flecterent ad orandum; ex eodem Concilio can. 82. DECIMA, vt non irent ad balnea, neq; ad conuiuia, & inuitati recusarent; vt indicat Pacianus in sua Pœnitenti ad Pœnitentiam: sed ieiuniis, & orationi, sacco & cinere incubantes, assidue operam darent; vt Tertullianus in libro de Pœnitentia, & Ambrosius ad Virginem corruptam, cap. 8. & alij omnes passim testantur.

